

6.10.64.



JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO-DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

JANUAR 1964. GODINA VIII

1

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA VIII
Januar 1964.

Uredivački odbor:

Predsednik NIKOLA MINČEV, *članovi:* BOŽIDAR ĐUROVIĆ, LJUBICA MIHIĆ,
ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ, DRAŽEN SESARDIĆ, ALEKSANDAR
ŠOKORAC

Glavni urednik: BOŽIDAR ĐUROVIĆ

IZDAVAČ: SAVEZNI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE

S A D R Ž A J

OPŠTA POLITIKA

Društveni plan Jugoslavije za 1964. i mere za njegovo
izvršenje 1—6

PRIVREDA

Proširenje površina društvenih poljoprivrednih gazdinstava 7—13
Govedarstvo 14—19
Industrija piva 20—22

SPOLJNA POLITIKA

Učešće Jugoslavije na XVIII zasedanju Generalne skup-
štine UN 23—32
Govor predsednika Tita na XVIII zasedanju Generalne
skupštine UN 33—35
SFR Jugoslavija i Rumunska Narodna Republika 36—40
Međunarodni ugovori zaključeni u drugoj polovini 1963. 41—44
Diplomatsko-konzularna predstavništva 45—50

DRUŠTVENI PLAN JUGOSLAVIJE ZA 1964. I MERE ZA NJEGOVO IZVRŠENJE

Društveni plan Jugoslavije za 1964. kao i plan za 1963. polazi od načelnih stavova usvojenih na IV plenumu Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije.¹

Smernice, ciljevi i zadaci Društvenog plana za 1964. upravljani su na dalje proširenje pozitivnih kretanja koja su se ispoljila u drugoj polovini 1962. i nastavila gotovo na svim područjima privrednih aktivnosti i u 1963. Među pozitivnim rezultatima u 1963. naročito se ističu: visoka stopa rasta proizvodnje i produktivnosti rada, dalje proširenje ekonomskih odnosa sa inostranstvom i veća usklađenost između proizvodnje i potrošnje.

Po sadržini i načinu iskazivanja zadataka i ciljeva, Društveni plan Jugoslavije za 1964. razlikuje se od ranijih godišnjih planova, a i po proceduri njegovog pripremanja i donošenja.

U Planu za 1964. su, u posebnim glavama, detaljno izloženi zadaci, ciljevi i pravci razvoja i mere za njihovo ostvarenje u svim društvenim službama (naučnoistraživački rad, obrazovanje, socijalna i zdravstvena zaštita, kultura, fizička kultura, i dr.). Po tome je, za razliku od ranijih planova, ovaj plan društveni u punom smislu te reči, a ne samo ili pretežno plan privrednog razvoja.

Novina u sadržini Plana je i to što on ne sadrži regulativne mere za izvršenje osnovnih planskih proporcija. Te mere sadržane su u posebnom zakonu koji je donet zajedno sa Planom (Zakon o privredno-planskim merama u 1964. godini²).

Pripreme za donošenje Društvenog plana Jugoslavije za 1964. bile su veoma intenzivne i šire i duže nego za planove ranijih godina. Nacrt plana je rađen na osnovu zaključaka Saveznog izvršnog veća o razvoju privrede u 1963. i osnovnim smernicama plana za 1964. koji su doneti krajem jula 1963. U pripreme su bili uključeni i odgovarajući društveno-politički faktori: Savezna privredna komora, Savez sindikata Jugoslavije, Stalna konferencija gradova, organi Saveznog izvršnog veća, kao i organi socijalističkih republika. U odborima i većima Savezne skupštine vodena je veoma iscrpna diskusija o nacrtu. Na osnovu diskusije i stavova usvojenih u odborima i većima Savezne skupštine, Savezno i Privredno veće doneli su 19. novembra 1963. zaključke na osnovu kojih su pripremljeni definitivni tekstovi predloga plana, zakona i drugih akata koji su usvojeni zajedno sa Planom a odnose se na konkretizaciju i sprovođenje u njemu utvrđene politike.

Osnovni ciljevi i zadaci Društvenog plana Jugoslavije za 1964. su:

- učvršćivanje i dalje proširivanje samoupravljanja;
- dalje razvijanje privrednog sistema radi usavršavanja i poboljšanja uslova privredivanja;
- dalji dinamičan porast proizvodnje i produktivnosti rada;
- povećanje životnog standarda, porast lične potrošnje i društvenog standarda u skladu sa povećanjem produktivnosti rada;

¹ Vidi: »Savezni društveni plan za 1963«, »Jug. pregled«, 1963, januar, str. 11—14 (1—4) i »IV plenum CK SKJ«, »Jug. pregled«, 1962, jul—avgust, str. 295—299 (7—11).

— proširivanje spoljnotrgovinske razmene, a naročito dalje porast izvoza;

— dalji razvoj nedovoljno razvijenih republika i područja; i

— još odlučnija orijentacija na aktiviranje rezervi u proizvodnim kapacitetima i viškova radne snage u radnim organizacijama.

PROIZVODNJA, PROMET I USLUGE

Raspoloživi proizvodni kapaciteti, uslovi snabdevanja reprodukcijom materijalom i mogućnosti za plasman proizvoda na unutrašnjem i spoljnom tržištu, omogućavaju u 1964. porast ukupne proizvodnje za oko 10%, a u društvenom sektoru za oko 12%. Na taj način učešće društvenog sektora privrede u društvenom proizvodu ukupne privrede bilo bi povećano sa 77% u 1963. na 78,2% u 1964.

Ocenjeno je da bi planirani porast proizvodnje mogao biti i veći ako se potpuno iskoriste veći efekti koje može da pruži dalje usavršavanje privrednog sistema, ako se privredne organizacije potpunije prilagode njegovom dejstvu i ako se bolje iskoriste objektivne mogućnosti za povećanje izvoza.

INDUSTRIJA. Predviđa se da će industrijska proizvodnja u 1964. porasti za 11%, uz povećanje produktivnosti rada za 8%. Očekuje se da će porast proizvodnje po proizvodnim kompleksima iznositi: energetika — oko 8%, osnovni metali — oko 5%, oprema i trajna potrošna dobra — oko 12%, hemijska industrija — oko 17%, industrijska prerada poljoprivrednih proizvoda — oko 12%, industrijska prerada drveta — oko 15%, proizvodnja materijala namenjenog građevinarstvu — oko 11%, i proizvodnja industrije tekstila, kože i gume — oko 10%.

Planirani porast industrijske proizvodnje zasniva se na daljem povoljnom delovanju opštih uslova poslovanja, koji su u 1963. omogućili brz porast industrijske proizvodnje, zatim na povećanju i efikasnijem korišćenju proizvodnih kapaciteta, na povoljnijim mogućnostima za snabdevanje industrije reprodukcijom materijalom, kao i na povoljnijim uslovima za plasman industrijskih proizvoda na domaćem tržištu i u izvozu.

Na porast industrijske proizvodnje mogu, međutim, nepovoljno da utiču napregnuti energetske bilansi, manjak kapaciteta za proizvodnju određenih reprodukcijom materijala, naročito proizvoda metalurgije, i teškoće u transportu. Radi otklanjanja važnijih strukturnih neusklađenosti u proizvodnji, Savezno izvršno veće donelo je 1963. odluku o izgradnji odgovarajućih kapaciteta,³ dok se drugi propisi pripremaju, ali se za 1964. ne može računati sa dejstvom ove izgradnje — zbog njenog dugoročnog karaktera. Zato se predviđa da se mere tekuće privredne politike i raspoloživa sredstva usmere na maksimalno mobilisanje datih mogućnosti i aktiviranje postojećih rezervi u ovoj proizvodnji.

POLJOPRIVREDA. Očekuje se da će u 1964. pri prosečnim vremenskim uslovima, porast fizičkog obima ukupne poljoprivredne proizvodnje iznositi oko 7%, proizvodnje na društvenim gazdinstvima — oko 16%, proizvodnje individualnih proizvođača u kooperaciji sa društvenim poljoprivrednim gazdinstvima — oko 33%, a porast proizvodnje individualnih proizvođača u celini — oko 5,5%.

Ratarska proizvodnja povećala bi se za oko 8%, a stočarska za oko 8,5%. Računa se sa proizvodnjom sledećih količina nekih proizvoda: pšenice — oko 4,6 miliona tona, kukuruza — oko 6,3 miliona tona, šećerne repe — oko 3 miliona tona, i mesa — oko 670 hiljada tona.

² »Službeni list SFRJ«, 52/63.

³ Savezno izvršno veće je 7. maja 1963. donelo odluku (»Službeni list SFRJ«, 19/63) kojom se propisuje da Jugoslovenska investiciona banka može zaključiti ugovore sa investitorima za izgradnju određenih kapaciteta u elektroprivredi i crnoj metalurgiji a na teret sredstava federacije do ukupnog iznosa od 445,5 milijardi din.

Predviđeni porast poljoprivredne proizvodnje zasniva se na boljoj snabdevenosti poljoprivrede opremom i reprodukcijom materijalom, kao i na poboljšanom ekonomskom položaju ove oblasti. Takav položaj je u 1962. i 1963. omogućio veću zainteresovanost i orijentaciju kako društvenih poljoprivrednih gazdinstava, tako i individualnih proizvođača da efikasnije koriste raspoloživa sredstva i uvode savremenu tehnologiju radi povećanja proizvodnje.

Povećanje proizvodnje i podizanje produktivnosti rada na društvenim gazdinstvima treba da bude obezbeđeno i boljim korišćenjem raspoloživih sredstava za proizvodnju, odlučnijom orijentacijom na modernizaciju proizvodnje pojedinih proizvoda, usavršavanjem organizacije rada i daljim unapređivanjem unutrašnjih odnosa koji podstiču zainteresovanost svih faktora za proizvodnju. S tim u vezi, Plan ukazuje i na potrebu povećanja broja stručnih lica na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima.

U Planu se poseban značaj pridaje merama za razvoj stočarstva i povećanje proizvodnje mesa za tržište. Povećanje stočnog fonda i obezbeđenje uslova za povećanje proizvodnje stočarskih proizvoda, naročito svinjskog mesa, živine, mleka i jaja, predstavljaju osnovne zadatke i u 1964. Za njihovo izvršenje, pored povećanja garantovanih cena i premija za meso i mleko u 1963, planira se obezbeđenje i dovoljnih količina koncentrisane stočne hrane. Pored toga, predviđa se i povećanje zaliha stočne hrane kod poljoprivrednih proizvođača, a očekuje se i porast kooperacije u stočarstvu u 1964. za oko 50%.

ŠUMARSTVO. Seča drveta u društvenoj proizvodnji treba da dostigne 10,6 miliona m³ (oko 5% više od procenjene seče u 1963).

Radi ostvarenja predviđene proizvodnje (po obimu i strukturi), naročito kod četinarskog drveta, planirane su mere za poboljšanje uslova poslovanja privrednih organizacija u šumarstvu i industriji drveta: regulisanje cena proizvoda šumarstva, njihovo usklađivanje sa cenama polufabrikata i gotovih proizvoda, zatim rekonstrukcija, modernizacija i tehničko opremanje drvne industrije i eksploatacionih radova u šumarstvu. Takođe se predviđa intenziviranje radova na uzgoju šuma i brža izgradnja šumskih komunikacija. Pored sredstava privrednih organizacija, za ove svrhe biće obezbeđena i dopunska sredstva iz fondova društveno-političkih zajednica i poslovnih banaka.

GRAĐEVINARSTVO. Na osnovu predviđenog obima i strukture investicija, a naročito za obnovu i izgradnju Skopja, u 1964. se računa sa porastom proizvodnje građevinarstva društvenog sektora za oko 12%. Ovom porastu treba da doprinese i orijentacija građevinskih privrednih organizacija na kompleksnu izgradnju investicionih objekata, poboljšanje organizacije rada, kao i veće korišćenje preimućstava koja pruža kooperacija i u ovoj oblasti. Na toj osnovi očekuje se porast produktivnosti rada u građevinarstvu u 1964. za oko 6,5%. Obim građevinskih radova i izmena strukture u pravcu visokogradnje u 1964, kao i porast građevinskih radova koji se očekuje narednih godina, uslovljavaju znatno proširenje materijalne osnove građevinarstva: povećanje proizvodnje savremenih materijala i konstrukcija za racionalnu izgradnju i veću opremljenost građevinarstva mehanizacijom.

SAOBRAĆAJ. Obim saobraćajnih usluga trebalo bi da poraste za oko 7%, a obim unutrašnjeg robnog saobraćaja za oko 10%. S obzirom da postoje mogućnosti za ostvarenje većeg obima industrijske, poljoprivredne i druge proizvodnje, spoljne trgovine i tranzita robe, potrebe privrede za transportnim uslugama mogu biti i veće od predviđenih. Ocenjuje se da će za izvršenje planiranog obima saobraćajnih usluga biti potrebne posebne mere i napor, naročito kod železničkog, rečnog i drumskog saobraćaja. Stoga Plan predviđa da se raspoloživa investiciona sredstva usmeravaju u prvom redu na povećanje transportnih kapaciteta i na proširenje, rekonstrukciju i modernizaciju postojećih objekata. Pored

toga, boljem korišćenju transportnih mogućnosti treba da doprinese i dugotrajnija saradnja korisnika saobraćajnih usluga i radnih organizacija iz oblasti saobraćaja, kao i potpunija koordinacija pojedinih saobraćajnih delatnosti (veće korišćenje drumskog saobraćaja u prevozu robe na kraćim relacijama, organizovanja i potpunija upotreba motornih vozila za sopstvene potrebe, veće angažovanje rečnog saobraćaja u unutrašnjem prevozu i izvozu robe, i dr.).

U 1964. predviđene su i mere za obezbeđenje dugoročnijeg razvoja saobraćaja, naročito za pripremanje transportnih kapaciteta koji se ne mogu obezbediti u kraćim rokovima, kao i intenzivnija ulaganja za izgradnju pojedinih pruga i drumova.

TRGOVINA. Na osnovu predviđenog kretanja proizvodnje i potrošnje, robni promet trgovine na malo trebalo bi da poraste za oko 12,5%, a trgovine na veliko za oko 11%. Da bi se poboljšala materijalna osnova trgovine, predviđaju se pojačana ulaganja iz društvenih investicionih fondova, iz sredstava koja se formiraju od zakupnine poslovnih prostorija, kao i iz sredstava kojima slobodno raspolazu banke i zainteresovane proizvođačke organizacije.

Da bi se poboljšalo snabdevanje poljoprivredno-prehrambenim proizvodima, naročito mesom, mlekom i njihovim prerađevinama, potrebno je da opštine i snabdevačke organizacije i u 1964. nastoje da blagovremeno snabdevaju tržište dovoljnim količinama tih proizvoda i time utiču na stabilizaciju njihovih cena, koje su u 1963. znatno porasle. Računa se i sa daljim usavršavanjem ugovaranja proizvodnje, naročito povrća, za potrebe gradova i industrijskih i turističkih centara, koje je u 1963. dalo pozitivne rezultate.

TURIZAM. U 1964. nastaviće se sa naporima za dalje razvijanje turizma u značajnijim mestima i područjima koja imaju uslove za povećanje prometa domaćih i inostranih turista i za postizanje odgovarajućih ekonomskih efekata od tog prometa. Predviđa se porast noćivanja inostranih posetilaca za oko 26% i porast deviznih prihoda od prometa ovih posetilaca za oko 36%.

Razvoj domaćeg turizma biće omogućen proširenjem kapaciteta za smeštaj i ishranu radnih ljudi i članova njihovih porodica, dece i omladine za vreme korišćenja godišnjeg, nedeljnog i dnevnog odmora. Pored toga, poboljšaće se i uslovi korišćenja tih kapaciteta. Razvoj domaćeg turističkog prometa ostvariće se i podsticanjem proširivanja kapaciteta za smeštaj u privatnim domaćinstvima putem odgovarajućih mera.

Radi povećanja ekonomskih i finansijskih efekata od turističkog prometa stranaca, u 1964. nastaviće se ubrzani razvoj svih delatnosti koje pružaju turističke usluge. Povećaće se sredstva federacije za kreditiranje investicija namenjenih unapređivanju turističkog prometa stranaca, a ujedno će se obezbediti i odgovarajuća ulaganja iz sredstava privrednih organizacija, opština, republika i iz drugih izvora.

UGOSTITELJSTVO. Ocenjuje se da će promet robe i usluga u ugostiteljstvu porasti za oko 10% i da će ugostiteljska privreda biti u mogućnosti da bolje i potpunije zadovoljava znatno povećanu potražnju smeštaja i ishrane. Preduzeće se i mere za osposobljavanje ugostiteljskog kadra i za brže uključivanje kvalifikovanih radnika u ugostiteljske radne organizacije.

ZANATSTVO. U zanatstvu se očekuje porast proizvodnje i usluga za oko 10%, od čega u društvenom sektoru za oko 12%. Radi potpunijeg zadovoljavanja potreba za uslugama, očekuje se da će društveno-političke zajednice i proizvođačke organizacije povećati ulaganja u uslužne zanatske kapacitete i za stručno osposobljavanje zanatskih radnika, naročito zanatskog podmlatka. Pored toga, odgovarajućom poreskom politikom treba da se podstiče i razvoj privatnog uslužnog zanatstva.

EKONOMSKI ODNOSI SA INOSTRANSTVOM. Planom se predviđa porast izvoza roba i usluga za oko 13%. Tempo porasta izvoza biće usporen u odnosu na 1962. i 1963, kada je, za obe godine zajedno, iznosio 40%.

Povećanje prihoda od izvoza ostvariće se pretežno povećanjem izvoza industrijskih proizvoda. U tome cilju u Planu se ističe potreba da radne organizacije, poslovne banke i svi aktivni činioци u privredi poklone naročitu pažnju kvantitativnom i kvalitativnom unapređivanju izvoza industrijskih proizvoda. Pored toga, očekuje se znatniji porast prihoda i od nerobnog poslovanja (promet inostranih turista, saobraćajne usluge i novčani transferi).

U 1964. planira se znatno smanjenje uvoza osnovnih proizvoda ishrane, s obzirom na povoljniju žetvu u 1963. Međutim, računa se sa porastom uvoza drugih potrošnih dobara i sredstava za proizvodnju. Ukupni rashodi za uvoz robe i usluge imaće blaži porast nego u 1963. Na toj osnovi treba da se poboljša odnos između izvoza i uvoza i da se smanji deficit platnog bilansa, a računa se i sa daljim povećanjem deviznih rezervi.

Unapređivanje razmene sa pojedinim regionima i zemljama na osnovu povećanja uvoza i prilagođavanja njegove strukture potrebama ekonomski najcelishodnijih odnosa u spolnotrgovinskoj razmeni, doprineće i povećanju izvoza i potpunijem uključivanju jugoslovenske privrede u međunarodnu podelu rada.

U okviru rada na daljem usavršavanju privrednog sistema, a naročito spolnotrgovinskog režima, težiće se objektiviziranju kriterijuma po kojima se vrši razmena pojedinih vrsta robe sa inostranstvom, tako da se obezbedi racionalna zaštita domaće proizvodnje. Ublažavanje administrativnih restriktivnih mera pri uvozu, a naročito pri uvozu za proizvodnju namenjenju izvozu, predstavlja važan uslov za ostvarivanje povoljnijih odnosa u spolnotrgovinskoj razmeni.

Unapređenju robne razmene treba da doprinese i prilagođavanje spolnotrgovinske mreže specifičnim uslovima trgovanja sa pojedinim područjima i zemljama, zatim bolje usklađivanje odnosa između svih nosilaca spolnotrgovinske aktivnosti, kao i mere kreditne politike, a naročito uslovi kreditiranja proizvodnje namenjene za izvoz.

ZAPOSLENOST

I PRODUKTIVNOST

U OBLASTI ZAPOSLENOSTI Plan polazi od pretpostavke da će i u 1964. na usporeniji porast zaposlenosti delovati isti faktori kao i u dve prethodne godine i da će usavršavanje privrednog sistema podsticati na racionalniju i ekonomičniju upotrebu svih faktora proizvodnje, pa i radne snage. Očekuje se da će se, pri predviđenom porastu društvenog proizvoda, broj zaposlenih u privredi društvenog sektora povećati u 1964. za oko 4%, a u neprivrednim delatnostima za oko 1,4%.

Očekuje se takođe da će radne organizacije i nadležni organi u politici zapošljavanja voditi računa o poboljšanju stručnog sastava zaposlenih. Predviđa se da će broj lica koja će u 1964. završiti fakultete, visoke i više škole, iznositi oko 15% od predviđenog povećanja ukupnog broja zaposlenih (prema 4,7% u 1961), broj lica sa srednjom spremom — oko 15,5%, a broj lica sa svršenom školom za kvalifikovane radnike — oko 27%.

U 1964. preduzimaće se sistematske i koordinirane akcije za uspešnije rešavanje problema lica koja su privremeno van radnog odnosa, prvenstveno radi njihovog okvalifikovanja, kako bi se lakše uključila u radni odnos.

PRODUKTIVNOST RADA. Očekuje se da će u 1964. još potpunije delovati opšti uslovi poslovanja i drugi faktori koji su u 1963. doveli do znatnog povećanja produktivnosti rada. Na osnovu toga se predviđa povećanje produktivnosti rada u društvenom sektoru privrede za oko 7%, tako da

će predviđeni porast društvenog proizvoda većim delom biti rezultat povećanja produktivnosti rada, a manjim — rezultat povećanja zaposlenosti. Porastu produktivnosti treba da doprinese i dalje usavršavanje stimulativnih oblika raspodele čistog prihoda i ličnih dohodaka u radnim organizacijama, kao i dalje razvijanje naučno-tehničkog istraživanja i primena njegovih rezultata u proizvodnji.

RASPOLOŽIVA SREDSTVA I POTROŠNJA

RASPOLOŽIVA SREDSTVA. Ostvarenje predviđene proizvodnje treba da omogući porast raspoloživih domaćih sredstava iz društvene privrede u 1964. za oko 12,4%. Međutim, zbog povećanja otplate ranije iskorišćenih inostranih kredita, ukupna raspoloživa društvena sredstva za unutrašnju potrošnju porašće nominalno za oko 12%. U okviru korišćenja ukupnih raspoloživih sredstava, predviđa se relativno brže povećanje reprodukcione potrošnje, tako da će raspoloživa sredstva za finalnu potrošnju porasti za oko 11,6%.

Računa se da će se sredstva federacije povećati za oko 7%, a iz domaćih izvora za oko 10%. Pošto se ukupna raspoloživa društvena sredstva povećavaju za oko 12%, pri čemu iz domaćih izvora za 12,4%, sredstva ostalih društveno-političkih zajednica i radnih organizacija brže će rasti nego ukupna raspoloživa sredstva.

Predviđa se povećanje rashoda federacije za oko 10%, uglavnom zbog povećanja intervencija u privredi, otplate inostranih zajmova i kreditiranja izvoza opreme. S obzirom da predviđeno povećanje prihoda federacije iznosi 7%, višak rashoda pokriće se zajmom čiji su uslovi regulisani posebnim zakonom.⁴

Iz sredstava federacije izdvojiće se za privredne rezerve oko 40 milijardi din., a u okviru raspoloživih mogućnosti povećaće se i devizne rezerve.

LIČNA POTROŠNJA I DRUŠTVENI STANDARD.

U nastojanju da se omogući što doslednije sprovođenje politike skladnog porasta životnog standarda i porasta produktivnosti rada, proporcijama Plana i merama privredne politike s kojima on računa ide se za tim da ukupan fond lične potrošnje u društvenom sektoru raste u skladu s porastom proizvodnje.

Realna lična potrošnja u društvenom sektoru trebalo bi da se poveća po jednom zaposlenom u privredi za oko 7%, tj. u skladu sa predviđenim porastom produktivnosti rada.

Promene u opštem nivou ličnih dohodaka lica zaposlenih u državnim organima i društvenim službama, vršiće se u zavisnosti od promena ličnih dohodaka u privredi i rezultata koje državni organi i društvene službe postižu u zadovoljavanju društvenih potreba.

Prema očekivanom porastu proizvodnje u poljoprivredi i zanatstvu, predviđa se da će u 1964. doći do daljeg porasta realne lične potrošnje i kod individualnih poljoprivrednih proizvođača i zanatlija.

Rashodi socijalnog osiguranja treba da se povećaju za oko 11%, pri čemu rashodi zdravstvenog osiguranja za oko 9% a invalidskog i penzijskog osiguranja za oko 17%, dok će izdaci za dodatke na decu imati blaži porast od

⁴ Zakonom o zajmu za investicije u privredi u 1964. (»Službeni list SFRJ«, 52/63) federacija je raspisala zajam u visini od 90 milijardi din. Zajam će upisati privredne organizacije (25% od sredstava rezervnog fonda prema stanju tog fonda po završnom računu za 1963. i 10% od sredstava koja iz ostvarenog čistog prihoda po završnom računu za 1963. unesu u poslovni fond, fond zajedničke potrošnje i u neobavezni deo rezervnog fonda), poslovne banke (25% od sredstava rezervnog fonda prema stanju tog fonda po završnom računu za 1963. i 10% od sredstava koja se unose u kreditni fond po završnom računu za 1963) i društveno-političke zajednice (10% od svih sredstava koja se u toku 1964. uplate u društveno-investicione fondove, odnosno koja bi se uplatila u te fondove ako su ovi fondovi ukinuti). Na zajam se plaća kamata 3% godišnje, rok otplate zajma je 10 godina računajući od 1. januara 1965, a za otplatu garantuje federacija.

porasta ukupnih rashoda socijalnog osiguranja. Predviđena sredstva za penzije i invalidnine obezbeđiću povećanje izdataka za povećani broj penzionera, kao i za promene u visini penzija do kojih dolazi zbog promena u strukturi pensionisanih lica. Naknade za povećanje troškova života uživalaca penzija obezbeđiću se obrazovanjem valorizacionih i sigurnosnih rezervi fondova penzijskog i invalidskog osiguranja.

Raspoloživi fondovi prehrambenih proizvoda za unutrašnju potrošnju treba da se povećaju za oko 5% do 6%, a industrijske potrošne robe za oko 12%. Takvi robni fondovi treba da doprinesu stabilizaciji cena potrošne robe. I pored toga, zbog dugoročnije tendencije porasta cena prehrambenih proizvoda i usluga, a jednim delom i zbog toga što će se ranije povećane cene nekih prehrambenih proizvoda odraziti na nivo troškova života u 1964, predviđa se izvesno povećanje troškova života.

Društvene investicije u stambenu izgradnju, zajedno sa sredstvima za obnovu Skopja, treba da iznose preko 300 milijardi din., što je za oko 14% više od procenjenog iznosa u 1963. Takođe se predviđa znatan porast investicija u komunalnu delatnost. Pored toga, u 1964. treba da se razmotre mogućnosti odgovarajućih izmena u sistemu finansiranja stambene izgradnje, kako bi se povećalo angažovanje ličnih sredstava i doprinelo racionalnijem korišćenju društvenih sredstava namenjenih za stambenu izgradnju.

INVESTICIJE. Predviđa se povećanje investicija u osnovna sredstva društvene privrede za oko 10%, a takođe i povećanje neprivrednih investicija u osnovne fondove, pri čemu ulaganja u objekte društvenog standarda treba da se povećaju za 12%. Investicije državnih organa bile bi smanjene u odnosu na 1963.

Ekonomska struktura investicija, koja je u 1963. pretrpela dalje izmene u korist neprivrednih ulaganja, u prvom redu zbog radova na obnovi i izgradnji Skopja, zadržaće isti odnos kao i u 1963.

Investiciona politika u osnovi će biti ista kao i u 1963, tj. nastojeće se da se što pre završe započeti objekti, a naročito oni koji mogu brzo da se aktiviraju i doprinesu povećanju proizvodnje i izvoza. U 1964. kao prvoj godini sedmogodišnjeg perioda, pored izgradnje objekata po započetim programima, izvršiće se i odgovarajuće pripreme za realizaciju investicione politike koja će biti utvrđena sedmogodišnjim planom. Da bi se obezbedilo rešavanje strukturnih problema i osigurao brz porast produktivnosti rada, Planom se utvrđuje da se u okviru privrednih investicija prvenstvo daje modernizaciji, rekonstrukciji i kompletiranju postojećih kapaciteta, objektima koji povoljno utiču na platni bilans, objektima koji proširuju energetske i sirovinu osnovu privrede, zatim modernizaciji postojećih i izgradnji novih saobraćajnica i povećanju voznog parka, kao i modernizaciji trgovinske mreže. Uporedo s tim, vršiće se ulaganja i za modernizaciju kapaciteta građevinarstva. U investicijama van privrede prvenstvo će se dati stambenoj izgradnji, kao i obnovi i izgradnji Skopja.

Društveni plan Jugoslavije za 1964. sadrži i posebnu glavu o zadacima u vezi sa obnovom i izgradnjom Skopja i te zadatke utvrđuje kao obavezu čitave zajednice.⁵

BUDŽETI. Očekuje se da će porast tekućih materijalnih rashoda opšte potrošnje iznositi oko 8%, pri čemu rashoda za društveni standard oko 12%, a rashoda državnih organa i narodne odbrane oko 6%.

Lični rashodi iz budžeta i budžetskih fondova trebalo bi da se povećaju za oko 14%, računajući tu i sredstva za povećanje prosečnih ličnih dohoda i za izvestan porast broja zaposlenih. Ovakav porast ličnih rashoda, pri usporenom kretanju zaposlenosti, omogućio bi da se deli-

mično nadoknadi ispoljeno zaostajanje ličnih primanja lica zaposlenih u organima državne uprave sa ličnim primanjima u privredi.

Rashodi saveznog budžeta biće veći za 14,2%. Brži porast rashoda saveznog budžeta uglavnom je posledica povećanih potreba za intervencijama u privredi, koje će se povećati za 23,3%.

PRIVREDNO

NEDOVOLJNO RAZVIJENA PODRUČJA

Ulaganja na nedovoljno razvijenim područjima iz sredstava federacije nastaviće se i u 1964. po svim osnovama finansiranja po kojima su ona i dosad vršena. Očekuje se da će se takva ulaganja povećati za oko 6%. Blaži porast investicija na privredno nedovoljno razvijenim područjima iz saveznih sredstava u 1964 (u 1963. porast je iznosio oko 32%) posledica je završavanja započetih objekata po svim osnovama finansiranja, osim kapaciteta koji se grade iz sredstava fonda federacije za kreditiranje bržeg privrednog razvoja nedovoljno razvijenih područja. Sredstva ovog fonda se povećavaju u 1964. za 50%, tj. od oko 30 na 45 milijardi din. Investicije iz Opšteg investicionog fonda, koje su odobrene na osnovu konkursa ili posebnih odluka Saveznog izvršnog veća, povećaću se za oko 13%. Na njihov porast utičaće i znatnije povećanje sredstava za izgradnju saobraćajnih magistrala: Jadranskog puta i pruge Sarajevo — Ploče.

U politici investiranja iz fonda federacije za kreditiranje privrednog razvoja nedovoljno razvijenih područja, prvenstvo će se dati završavanju i puštanju u pogon objekata čija je izgradnja započeta u prethodnim godinama.

Federacija će i u 1964. obezbeđivati dopunska sredstva investitorima sa privredno nedovoljno razvijenih područja za učešće u investicijama koje se nastavljaju iz sredstava federacije, kao i za dalje finansiranje investicija čije je finansiranje iz sredstava federacije obustavljeno.

Društveno-političke zajednice i radne organizacije na privredno nedovoljno razvijenim područjima preduzeće neophodne mere za stvaranje povoljnih uslova da objekti koji su već pušteni u pogon, ili čija se izgradnja završava, ostvare što veće efekte u proizvodnji. U tom cilju će odgovarajući savezni, republički i drugi organi organizovati i pružiti neophodnu tehničku, kadrovsku i drugu pomoć opštinama i privrednim organizacijama na ovim područjima.

DRUŠTVENE SLUŽBE

NAUČNOISTRAŽIVAČKI RAD. Plan predviđa da se u 1964. nastavi izgradnja efikasnog i kompleksnog istraživačkog mehanizma radi poboljšanja organizacije proizvodnje, stalnog podizanja nivoa proizvodnih metoda, osvajanja novih tehnoloških procesa i novih proizvoda, kao i radi razvoja sopstvene tehnologije uopšte. Isto tako, pokloniće se pažnja i drugim oblastima nauke, kao i razvoju odgovarajućih naučnih ustanova, a naročito izgradnji efikasnog sistema univerzitetskih studija III stepena.

Radiće se takođe na iznalaženju adekvatnog i efikasnog sistema finansiranja naučnih delatnosti. Osnovni princip biće da se obim sredstava za naučna istraživanja dovede u što neposredniju zavisnost od rezultata u privredi, kao i da se istraživanja u privredi i u drugim naučnim ustanovama koje rade za potrebe privrede finansiraju prvenstveno sredstvima privrednih organizacija. Pristupiće se i trajnijoj programskoj organizaciji društvenih fondova za naučni rad u njihovom finansiranju dugoročnijih primenjenih istraživanja, zatim u oblasti fundamentalnih istraživanja, i dr.

OBRAZOVANJE. Plan predviđa da će se u 1964. dalje unapređivati celokupna oblast obrazovanja i usklađivati sistem obrazovanja sa ekonomskim i društvenim razvojem. Pri tome će izričita pažnja biti poklonjena visokoobrazovnim ustanovama koje pripremaju najviše stručne

⁵ Računa se da će u 1964. za obnovu i izgradnju Skopja biti obezbeđeno oko 65 milijardi din. iz izvora koje predviđa Zakon o doprinosima Fondu za obnovu i izgradnju Skopja (»Službeni list SFRJ«, 36/63), zatim da će preostale uplate narodnog zajma za obnovu i izgradnju Skopja iznositi oko 10 milijardi din., kao i da će se na osnovu kredita, zajmova i pomoći iz inostranstva obezbediti i dodatna sredstva.

i naučne kadrove. Da bi se materijalni položaj ovih ustanova poboljšao, što treba da doprinese poboljšanju kvaliteta obrazovanja i povećanju broja diplomiranih u odnosu na broj upisanih studenata, računa se sa povećanjem sredstava za obrazovanje i sa jačim uključivanjem radnih organizacija u finansiranje obrazovanja. Nadležni organi će u 1964. razmotriti mogućnost da radne organizacije, u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, odvajaju sredstva za obrazovanje na teret troškova poslovanja.

ZDRAVSTVENA SLUŽBA. U 1964. predviđa se dalje poboljšanje materijalnog položaja i organizacije zdravstvene službe, koja svoj rad treba što više da usmerava na preventivno delovanje i kompleksniju zdravstvenu zaštitu, na suzbijanje oboljenja masovnog karaktera i na razvijanje zdravstvenih centara i njihove materijalne osnove.

Radi povećanja ulaganja u osnovna sredstva zdravstva, ispitaće se mogućnosti da zdravstvene ustanove šire koriste kredite iz opštih društvenih investicionih fondova i iz viškova fondova zdravstvenog osiguranja. Pored toga, u investiranju u zdravstvene ustanove trebalo bi da sredstvima svojih fondova i budžeta učestvuju i radne organizacije i društveno-političke zajednice.

SOCIJALNA ZAŠTITA. Predviđa se da se socijalna zaštita u 1964. u većoj meri osposobi za brže rešavanje pojedinih socijalnih problema koje nameće privredni razvoj. Pošto brz privredni i opšti razvoj stvara sve veće potrebe za razvojem raznih vrsta ustanova socijalne zaštite, očekuje se da će republike i opštine, ocenjujući svoje potrebe i mogućnosti, u svojim planovima za 1964. predvideti i odgovarajuća sredstva za zadovoljenje ovih potreba.

KULTURA. Nastojaće se da se u 1964. stvore uslovi za uspešniji razvoj raznih organizacija u oblasti kulture. Naročita pažnja biće poklonjena razvoju novinsko-izdavačke delatnosti, proizvodnji filmova i kinofikaciji. U tom cilju razmotriće se i poboljšati ekonomski položaj i uslovi sticanja dohotka u ovim delatnostima. Takođe će se preduzimati mere da se poboljšaju uslovi rada i obezbedi brži razvoj ostalih institucija u oblasti kulture i umetnosti: domova kulture, biblioteka, pozorišta, muzeja i sl.

U okviru razvoja radija i televizije predviđa se proširenje mreže srednjotalasnih radio-predajnika male snage, kao i nastavljajanje izgradnje većeg broja predajnika na ultrakratkim talasima. Takođe će se dovršiti druga etapa izgradnje televizije puštanjem u pogon jednog dela predajnika duž dalmatinske obale. Očekuje se da krajem 1964. počne treća etapa izgradnje televizije, koja treba da obezbedi dalje proširenje mreže televizijskih predajnika.

FIZIČKO VASPITANJE. U 1964. proširiće se nastava fizičkog vaspitanja u školama, kako bi školska omladina bila što potpunije obuhvaćena fiskulturnom. Stvorile se povoljniji uslovi za razvoj fizičke kulture i u mesnim i stambenim zajednicama. Ulaganja će se usmeriti u prvom redu na podizanje raznih javnih objekata pri školama, mesnim i stambenim zajednicama.

USLOVI I MERE ZA OSTVARIVANJE OSNOVNIH PLANSKIH PROPORCIJA

Paralelno sa usvajanjem Društvenog plana Jugoslavije za 1964. Savezna skupština donela je i poseban zakon o merama za ostvarivanje odnosa utvrđenih Planom (Zakon o privredno-planskim merama u 1964).

Ovim zakonom regulisani su: formiranje i raspored sredstava federacije, neka pitanja režima trošenja sredstava drugih društveno-političkih zajednica i radnih organizacija, kao i mere kreditne politike. U Zakonu su sadržane one mere koje su ocenjene kao nužne u momentu donošenja Plana, što ne isključuje mogućnost donošenja i drugih mera u toku 1964. u zavisnosti od potreba koje mogu biti izazvane stvarnim privrednim kretanjima i konkretnim uslovima.

OSNOVNI RASPORED SREDSTAVA FEDERACIJE. Od prihoda koji na osnovu saveznih propisa pripadaju federaciji uneće se u savezni budžet za 1964. godinu 721,7 milijardi din.

Sredstva kojima federacija učestvuje u finansiranju investicija iznosiće u 1964. godini 432.500 miliona din. Ova sredstva obrazuju se: od sredstava koja čine prihod federacije za finansiranje investicija u privredi, uključujući i sredstva ukinutog Opšteg investicionog fonda,⁶ do ukupnog iznosa od 265.000 miliona din.; od sredstava inostranih zajmova i drugih inostranih aranžmana koje je zaključila federacija za finansiranje investicija u privredi i komercijalnih kredita zaključenih za železaru u Skopju obračunatih po obračunskom kursu, do ukupnog iznosa od 77.500 miliona din. i od sredstava zajma koji je federacija raspisala u zemlji radi finansiranja investicija od značaja za opšti privredni razvoj, do ukupnog iznosa od 90.000 miliona din.

Sredstva federacije za finansiranje investicija upotrebiće se, i to: za prenos u kreditne fondove specijalizovanih banaka radi kreditiranja investicija u osnovna sredstva i trajna obrtna sredstva, kao i za kreditiranje izvoza opreme i izvođenje radova u inostranstvu — do ukupnog iznosa od 139.525 miliona din.⁷; za finansiranje investicija bez obaveze vraćanja — 67.075 miliona din.; za kreditiranje garantovanih investicija (u privredno nedovoljno razvijenim područjima) — 17.500 miliona din.; za brži razvoj privredno nedovoljno razvijenih područja, preko posebnog fonda federacije za finansiranje ovog razvoja — 48.000 miliona din.; za otplatu zajmova i kredita koje je federacija zaključila u inostranstvu za finansiranje investicija u privredi — 11.700 miliona din.; za kreditiranje investicija u osnovna sredstva preko Jugoslovenske investicione banke iz zajmova zaključenih u inostranstvu — 58.700 miliona din.; i iz zajmova zaključenih u zemlji — 90.000 miliona din.

Za investicije u oblasti saobraćaja upotrebiće se u 1964. iznos od 50.475 miliona din.; za kanal Dunav—Tisa — Dunav iznos od 10.600 miliona din.; za melioracione radove u SR Makedoniji do 4.000 miliona din.; a kao dotacija Autonomnoj Pokrajini Kosovu i Metohiji za investicije u privredi iznos do 2.000 miliona din.

Sredstva za kreditiranje garantovanih investicija koristiće se za ulaganja u osnovna sredstva do 16.000 miliona din., a za ulaganja u trajna obrtna sredstva do 1.500 miliona din.

Iz sredstava za investicije u privredno nerazvijena područja upotrebiće se za kreditiranje investicija u osnovna sredstva iznos do 43.400 miliona din. (na teritoriji republika: Bosne i Hercegovine 11.280 miliona din., Crne Gore 3.180 miliona din., Hrvatske 3.410 miliona din., Makedonije 10.260 miliona din. i Srbije 15.270 miliona din., od čega za Autonomnu Pokrajinu Kosovo i Metohiju 8.610 miliona din.); za učešće u finansiranju izgradnje objekata društvenog standarda železare u Skopju — 1.600 miliona din.; i za kreditiranje investicija u trajna obrtna sredstva — do ukupnog iznosa od 3.000 miliona din.

UPOTREBA SREDSTAVA SPECIJALIZOVANIH BANAKA I NARODNE BANKE ZA INVESTICIJE U PRIVREDI. Zakon detaljno utvrđuje smernice za rad specijalizovanih banaka i Narodne banke u vezi sa upotrebom sredstava njihovih kreditnih fondova i sredstava federacije koja su prenetu u njihove kreditne fondove.

⁶ Zakonom o upotrebi sredstava federacije za investicije u privredi (»Službeni list SFRJ«, 52/63) ukinut je Opšti investicioni fond, a sredstva tog fonda prenetu su na specijalizovane banke prema stanju tih sredstava po završnom računu Opšteg investicionog fonda za 1963.

⁷ Ako iznos kamata na fondove u privredi koje specijalizovane banke plaćaju na sredstva svog kreditnog fonda po važećim propisima bude veći ili manji od iznosa — i to: za Jugoslovensku investicionu banku od 36.600 miliona din., za Jugoslovensku poljoprivrednu banku od 5.300 miliona din., i za Jugoslovensku banku za spoljnu trgovinu od 4.500 miliona din. — za odgovarajuće razlike smanjuje se odnosno povećava ova sredstva. Ako federacija po osnovu inostranih zajmova i kredita ostvari u 1964. sredstva za finansiranje investicija u privredi u većem iznosu od iznosa tih sredstava koji je predviđen za finansiranje investicija u privredi u 1964. više ostvarena sredstva moći će da se koriste u 1964. za investicije prema posebnim odlukama Savezne skupštine.

U zakonu je naročito precizirana obaveza Jugoslovenske investicione banke u vezi sa davanjem kredita za učešće u finansiranju investicija. Ova banka će dati u 1964. za ulaganja u osnovna sredstva (u milionima din.): industriji i rudarstvu 161.000; saobraćaju 13.925; za unapređivanje turističkog prometa stranaca 21.000; za dopunska sredstva investitorima na privredno nedovoljno razvijenim područjima 12.200; na izmirenje obaveza po kreditima iz Opšteg investicionog fonda iz ranijih godina 7.500; za izmirenje prekoračenja u troškovima investicione izgradnje kod garantovanih investicija 3.200; za nastavak izgradnje televizijske mreže 900; za učešće u kreditiranju izgradnje Novog Beograda 1.000; i za menična plaćanja po inostranim kreditima za završene objekte koji su kreditirani iz Opšteg investicionog fonda do kraja 1962. godine 4.200 miliona din.

DRUŠTVENI FONDOVI, CENE, KREDITNO-NOVČANA POLITIKA I PRIVREDNE REZERVE. Radi ostvarenja Planom utvrđenih osnovnih materijalnih odnosa u privredi, kao i radi stabilnosti privrede, Zakon detaljno reguliše pod kojim uslovima i u kolikom iznosu pojedini društveni fondovi mogu upotrebljavati društvena sredstva u 1964.

U Planu i Zakonu predviđen je i niz drugih mera i utvrđeni su osnovni principi politike cena, kreditne politike i formiranja i upotrebe društvenih rezervi, kao i obaveze

i ovlašćenja organa vlasti i uprave, banaka i drugih institucija za njihove akcije na ostvarivanju planiranih zadataka i proporcija.

Društvenim rezervama i drugim, prvenstveno ekonomskim merama. obezbeđivaće se skladno kretanje materijalnih odnosa na tržištu. Društvena kontrola cena i tarifa vršiće se i dalje, radi sprečavanja pokušaja njihovog neopravdanog podizanja.

Načela i ciljevi kreditno-novčane politike u 1964, kao i mehanizam njenog sprovođenja, biće uglavnom isti kao i u 1963, s tim što će se u pojedinostima prilagoditi novim odnosima koji će nastati daljim razvojem privrede u 1964.

U 1964. obezbediće se stabilan razvoj privrede i izdavanjem privrednih rezervi koje treba da posluže za ostvarenje ekonomskih ciljeva i zadataka utvrđenih Društvenim planom Jugoslavije za 1964. Zato Plan preporučuje, radi ostvarivanja uslova za otklanjanje negativnih dejstava onih faktora koji bi mogli izazvati kolebanja u kretanjima privrede, da se formiraju odgovarajuće rezerve kod svih društveno-političkih zajednica i radnih organizacija.

IZVOR: »Službeni list SFRJ«, 52/63.

M. P.

PROŠIRENJE POVRŠINA DRUŠTVENIH POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA

Pored intenzifikacije putem povećane primene savremene agrotehnike i zootehnike, na dalje povećanje poljoprivredne proizvodnje u zemlji¹ u znatnoj meri utiče i proširenje zemljišnog fonda društvenih poljoprivrednih gazdinstava. Uz to, proširenjem površina društvenih gazdinstava i njihovim ekonomskim jačanjem stvaraju se i uslovi za šire i brže razvijanje socijalističkih društvenih odnosa na selu, odnosno za socijalistički preobražaj poljoprivrede u celini. Te dve komponente, tj. povećanje proizvodnje i razvijanje socijalističkih društvenih odnosa, osnovni su postulati u privrednoj politici zemlje uopšte, pa i u politici razvoja poljoprivrede. Polazeći od činjenice da se proces unapređivanja i socijalističkog preobražaja poljoprivrede u Jugoslaviji odvija u uslovima Ustavom zagaranovanog prava zemljoradnika da poseduju zemljište u granicama propisanog agrarnog maksimuma i u okviru usvojene opšte politike koja isključuje prinudne metode kolektivizacije, politika u oblasti poljoprivrede daje društvenim poljoprivrednim gazdinstvima ulogu osnovnih nosilaca tog procesa, a proširivanje površina društvenih gazdinstava predstavlja jedan od značajnih faktora u sprovođenju te politike.

Brz opšti razvitak zemlje izazvao je krupne socijalno-ekonomske promene i na selu, kojima su, pored ostalog, stvoreni povoljni uslovi i za podruštvljavanje zemljišta u privatnoj svojini. Nagli razvoj industrije i drugih privrednih i neprivrednih delatnosti apsorbovao je, i još uvek apsorbuje, znatne kontingente stanovništva i radne snage sa sela. Jedan deo seoskog stanovništva trajno napušta poljoprivredu i selo i preseljava se u grad, dok se drugi zapošljava van gazdinstva i dalje ostaje na selu i živi u domaćinstvu koje se bavi poljoprivredom. Prema popisu poljoprivrede iz 1960, u toj godini je 1.306.000 seoskih stanovnika bilo zaposleno u delatnostima van sopstvenog gazdinstva. Zapošljavanjem seoskog stanovništva van poljoprivrede u posleratnim godinama izmenila se i struktura ukupnog stanovništva, tako da je u 1961. poljoprivredno stanovništvo činilo 51% od ukupnog broja stanovnika, prema 75% pre rata.

Sa zapošljavanjem van poljoprivrede menja se i struktura prihoda seoskih gazdinstava, a time i način života i privredivanja seoskog stanovništva. Nekim domaćinstvima primanja iz delatnosti van poljoprivrede postaju osnovni prihod, a dohodak od poljoprivrede — samo dopunski. Ovo je naročito karakteristično za kategorije domaćinstava sa manjim posedom. Prema anketi Saveznog zavoda za statistiku o dohotku seoskih domaćinstava u 1961. novčana primanja iz delatnosti van poljoprivrede iznosila su: kod gazdinstava sa posedom do 2 ha 72%, od ukupnih novčanih primanja, kod gazdinstava sa 2 do 3 ha 60%, a kod gazdinstava sa preko 8 ha — 34%.

Pored toga, od posebnog značaja je činjenica da sa sela najviše odlazi omladina, bilo da završava razne škole i zanate, ili da se direktno uključuje u proizvodnju.² Inten-

¹ O poljoprivrednoj proizvodnji poslednjih godina »Jug. pregled« je objavio veći broj opštih i posebnih informacija — vidi »Opšti registar naslova 1957—1963« objavljen kao poseban prilog u »Jug. pregledu« br. 11—12/63 (str. 4, prvi stubac).

² Prema podacima ankete Jugoslovenske poljoprivredne banke od maja 1963. o školovanju i zapošljavanju seoske omladine koja završava osmogodišnju školu, preko 80% anketirane omladine sa sela koja je u periodu 1960—1962. završila osmogodišnje škole nastavilo je školovanje u srednjim školama ili se zaposlilo u privredi.

zivnim odlaskom omladine sa sela menja se starosna struktura seoskog stanovništva. Prosečna starost postaje sve veća, a time se sve više povećava i broj domaćinstava bez radne snage.

Ove i druge ekonomsko-socijalne promene na selu³ uslovele su i povećan promet zemljišta. U kupoprodajnom prometu u 1960. nalazilo se 131.294 ha zemljišta, od čega je 72,0% otpadalo na međuseljački promet, a ostalo na kupovinu zemlje od strane društvenih poljoprivrednih gazdinstava. Međutim, kupovina zemlje od strane društvenih gazdinstava je poslednjih godina u porastu, tako da je u 1962. iznosila 46.749 ha, a 1963. (prema prethodnim podacima Jugoslovenske poljoprivredne banke) oko 125.000 ha. Zemlju u međuseljačkom prometu pretežno kupuju individualna gazdinstva sa većim posedom.

U zakupu je 1960. bilo 590.366 ha, od čega oko 190.000 ha u društvenom zakupu. Zemlju u međuseljačkom zakupu pretežno daju gazdinstva sa manjim, a uzimaju je gazdinstva sa većim posedom.

Pored ekonomsko-socijalnih promena, na podruštvljavanje zemljišta i poljoprivredne proizvodnje znatan uticaj su imali i zakonski propisi, koji su takođe proisticali iz društveno-ekonomskog razvoja. Oni su omogućili potpunu ili delimičnu eksproprijaciju izvesnog broja posednika radi onemogućavanja eksploatacije na selu, ili su na podruštvljavanje zemljišta delovali indirektno. Direktni uticaj na prelazak zemljišta iz individualne u društvenu svojinu imali su naročito Zakon o agrarnoj reformi i Zakon o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine. Na podruštvljavanje zemljišta uticali su na posredan način i Zakon o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta, koji predviđa obavezu vlasnika ili korisnika zemlje da zemlju obrađuje primenjujući agrotehniku za koju postoje odgovarajući uslovi, kao i Uredba o porezu na dohodak, koja stimulira davanje zemlje u zakup društvenim poljoprivrednim gazdinstvima. Značajna uloga u podruštvljavanju zemljišta pripada društvenim poljoprivrednim gazdinstvima i drugim faktorima na selu, a naročito opštinama, od čije aktivnosti i inicijative u velikoj meri zavisi dinamika procesa deagrarizacije seoskog stanovništva i prelaska zemlje iz privatne u društvenu svojinu.

Veoma značajan faktor u podruštvljavanju zemlje i poljoprivredne proizvodnje bila je i kreditna politika, i to kako u smislu finansiranja otkupa zemlje, tako i investicija kojima se utiče na povećanje površina društvenih gazdinstava.

OBIM PROŠIRENJA POVRŠINA DRUŠTVENIH POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA

Proces proširivanja površina društvenih poljoprivrednih gazdinstava može se podeliti na dva perioda.

U periodu 1945—1957. zemljišni fond društvenih poljoprivrednih gazdinstava formiran je najvećim delom prevođenjem zemljišta iz individualne u društvenu svojinu primenom Zakona o agrarnoj reformi i Zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine. U 1957. društvena poljoprivredna gazdinstva koristila su ukupno 1.178.165 ha zemlje, od čega su 1.044.900 ha ili 88,7%, dobila sprovođenjem spomenutih zakona.

U periodu od 1957. naovamo površine društvenih poljoprivrednih gazdinstava proširuju se prevođenjem zemljišta iz individualne u društvenu svojinu putem kupovine, kao i pripajanjem i kultivisanjem društvenog zemljišta koje se nalazilo van društvenih poljoprivrednih gazdinstava. Od 1957. do 1962. zemljišne površine u društvenom posedu povećane su za 801.924 ha. (Tabela 1.)

Po pojedinim područjima najpovoljniji uslovi za povećanje površina društvenih gazdinstava postojali su na teritoriji Vojvodine i Slavonije, pa je na tim područjima povećanje

³ Iscrpnije o promenama na selu posle rata vidi: »Društveno-ekonomska kretanja na selu«, »Jug. pregled«, 1962, novembar—decembar, str. 421—432 (1—12).

TABELA 1 — POVEĆANJE POVRŠINA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1957—1962.

Godina	Hektara	Indeks
1957	1,178.165	100,0
1958	1,246.715	105,8
1959	1,344.871	114,1
1960	1,694.764	143,8
1961	1,793.743	152,2
1962	1,980.089	168,1

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

površina društvenih gazdinstava u ovom periodu po obimu i najveće. Visoko povećanje površina, međutim, ostvareno je i u Makedoniji, užem području Srbije i Kosovu i Metohiji, gde je i intenzitet povećanja bio najveći. (Tabela 2.)

TABELA 2 — POVRŠINE DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA PO REPUBLIKAMA U 1957. I 1962.

Republika	1957		1962		Indeks 1957 1962
	ha	%	ha	%	
Jugoslavija	1,178.165	100,0	1,980.089	100,0	168,1
Bosna i Hercegovina	132.734	11,3	176.414	8,9	132,9
Crna Gora	7.355	0,6	16.074	0,8	218,5
Hrvatska	200.902	17,1	371.828	18,8	185,1
Makedonija	77.190	6,5	236.018	11,9	305,8
Slovenija	114.227	9,7	101.896	5,2	89,2
Srbija	645.757	54,8	1,077.859	54,4	166,9
uže područje	159.240	13,5	311.367	15,7	195,5
Kosovo i Metohija	14.157	1,2	83.166	4,2	587,4
Vojvodina	472.360	40,1	683.326	34,5	144,7

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1958. i 1959; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963.

Po vrstama društvenih gazdinstava u ovom periodu svoje površine najviše su povećale zemljoradničke zadruge, dok su površine seljačkih radnih zadruga smanjene za 56,6%, jer je došlo do pripajanja većeg broja seljačkih radnih zadruga zemljoradničkim zadrugama i poljoprivrednim dobrima (u 1962. bilo je u zemlji svega 66 seljačkih radnih zadruga, prema 508 u 1957). (Tabela 3.)

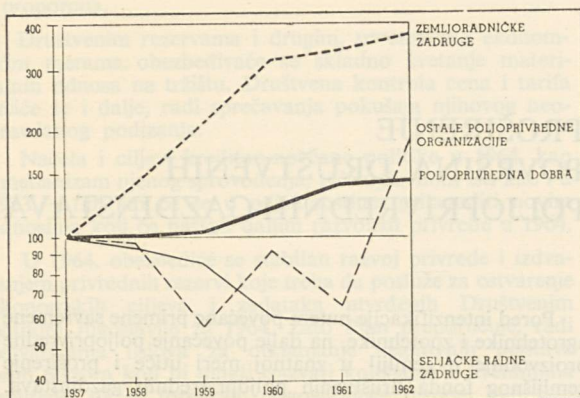
TABELA 3 — POVRŠINE POJEDINIHR VRS TA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA U 1957. I 1962.

Vrsta gazdinstava	1957		1962		Indeks 1957 1962
	ha	%	ha	%	
Ukupno	1,178.165	100,0	1,980.089	100,0	168,1
Poljoprivredna dobra	636.526	53,9	904.355	45,6	142,0
Seljačke radne zadruge	216.297	18,4	93.993	4,7	37,1
Zemljoradničke zadruge	202.596	17,2	751.946	37,9	371,1
Ostala poljoprivredna gazdinstva	122.746	10,4	229.795	11,6	187,2

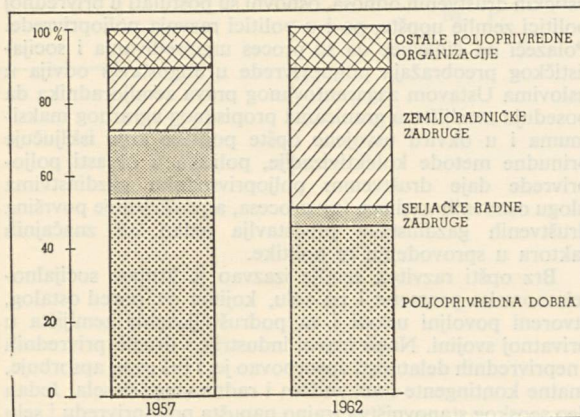
Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1958. i 1959; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963.

U periodu 1957—1962. izmenjeno je i učešće pojedinih vrsta društvenih poljoprivrednih gazdinstava u ukupnom obimu površina u društvenom posedu. U 1957. učešće površina ekonomija zemljoradničkih zadruga iznosilo je 17,2%, a 1962. povećano je na 38%. Učešće površina seljačkih radnih zadruga je smanjeno od 18,3% u 1957. na 4,7% u 1962. Površine poljoprivrednih dobara su u ovom periodu apsolutno povećane, ali je njihovo učešće relativno smanjeno: od 54% u 1957. na 45,7% u 1962.

GRAFIKON 1 — KRETANJE POVRŠINA PO VRSTAMA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1957—1962.



GRAFIKON 2 — STRUKTURA POVRŠINA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA PO KORISNICIMA U 1957. I 1962.



OBLICI POVEĆANJA POVRŠINA DRUŠTVENIH POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA

Društvena poljoprivredna gazdinstva su povećavala svoje površine na više načina: osvajanjem novih površina putem agromelioracija, kupovinom zemljišta, zakupom, pripajanjem utrina i pašnjaka, preuzimanjem društvenih uzurpiranih površina i napuštene zemlje, primanjem zemlje putem darodavnih ugovora, i dr.

U ukupnom povećanju zemljišnog fonda društvenih poljoprivrednih gazdinstava u ovom periodu, na nove površine osvojene putem agromelioracija otpada 15,1%, na kupovinu zemljišta — 19,5%, na povećanje putem zakupa — 0,5%, a na ostale vidove (pripajanje utrina i pašnjaka, preuzimanje uzurpiranih površina i napuštene zemlje i poklone) — 64,9%.

Po republikama učešće novoosvojenih površina bilo je najveće u Makedoniji, Bosni i Hercegovini i na Kosovu i Metohiji, učešće kupovine u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji i Vojvodini, a učešće zakupa i ostalih oblika u Srbiji i autonomnim pokrajinama. Do smanjenja zakupa došlo je na teritoriji Makedonije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. (Tabela 4.)

Pojedini oblici povećanja imaju različitu dinamiku po godinama. U periodu 1957—1962. povećanje površina kupovinom zemljišta je u stalnom porastu, dok je kod osvajanja novih površina i zakupa ispoljena tendencija opadanja.

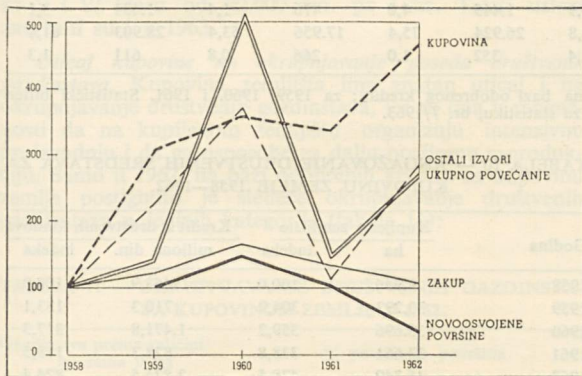
TABELA 4 — STRUKTURA UKUPNOG POVEĆANJA POVRŠINA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA U PERIODU 1957—1962. PREMA OBLICIMA POVEĆANJA PO REPUBLIKAMA

Republika	(U %)							
	novoosvojene površine		Oblici povećanja		kupovina		ostali vidovi	
	ha	% od ukupnog povećanja	ha	% od ukupnog povećanja	ha	% od ukupnog povećanja	ha	% od ukupnog povećanja
Jugoslavija	121.315	15,1	156.335	19,5	3.991	0,5	520.283	64,9
Bosna i Hercegovina	10.776	24,7	15.174	34,7	—703	—1,6	18.433	42,2
Crna Gora	1.535	17,6	3.070	35,2	314	3,6	3.800	43,6
Hrvatska	27.352	16,0	44.689	26,1	—5.022	—2,9	103.907	60,8
Makedonija	36.340	22,9	36.600	23,0	—17.598	—11,0	103.486	65,1
Slovenija*	4.764	—	6.542	—	5.725	—	—29.362	—
Srbija	40.548	9,4	50.260	11,6	21.275	4,9	320.019	74,1
uže područje	8.814	5,8	5.925	3,9	3.925	2,6	133.462	87,7
Kosovo i Metohija	14.510	21,0	3.192	4,6	3.173	4,6	48.135	69,7
Vojvodina	17.224	8,2	41.143	19,5	14.177	6,7	138.422	65,6

* Ukupne površine smanjene u odnosu na 1957.

Podaci: Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963. i dokumentacija Saveznog zavoda za statistiku.

GRAFIKON 3 — DINAMIKA POVEĆANJA POVRŠINA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA PO OBLICIMA POVEĆANJA 1958—1962.



POVRŠINE OSVOJENE AGROMELIORACIJAMA. U periodu 1959—1962.⁴ površine društvenih poljoprivrednih gazdinstava povećane su osvajanjem novih površina agromelioracijama za 121.315 ha, u čemu gazdinstva sa teritorije Srbije i Makedonije učestvuju sa 63,4%. (Tabela 5.)

TABELA 5 — POVEĆANJE POVRŠINA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA PUTEM AGROMELIORACIJA PO REPUBLIKAMA 1959—1962.⁴

Republika	1959		1960		1961		1962	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Jugoslavija	31.768	100,0	46.781	100,0	32.210	100,0	10.556	100,0
Bosna i Hercegovina	2.534	8,0	5.120	10,9	2.431	7,5	691	6,6
Crna Gora	481	1,5	444	0,9	483	1,5	127	1,3
Hrvatska	8.221	25,9	10.782	23,0	5.863	18,3	2.486	23,5
Makedonija	5.712	18,0	13.367	28,6	15.252	47,3	2.009	19,0
Slovenija	901	2,8	1.559	3,4	1.109	3,5	1.195	11,3
Srbija	13.919	43,8	15.509	33,2	7.072	21,9	4.048	38,3
uže područje	2.157	6,8	3.918	8,4	1.291	4,0	1.448	13,7
Kosovo i Metohija	7.812	24,6	3.610	7,6	2.386	7,4	702	6,6
Vojvodina	3.950	12,4	7.981	17,1	3.395	10,5	1.898	18,0

Podaci: Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963.

Najveće povećanje površina agromelioracijama zabeleženo je u 1960, ali posle toga dolazi do opadanja na teritoriji

⁴ Podatke o osvajanju novih površina agromelioracijama Savezni zavod za statistiku evidentirao je samo od 1959.

svih republika izuzev Makedonije, kod koje je ova tendencija ispoljena tek od 1962. Do opadanja je došlo zbog nedostatka materijalnih sredstava potrebnih za osvajanje novih površina, kao i zbog mogućnosti da se putem kupovine sa manje sredstava dođe do većih površina.

Međutim, za povećanje površina društvenih gazdinstava putem agromelioracije nisu iskorišćene sve mogućnosti. Procenjuje se da je intenzivnoj proizvodnji travnih masa moguće privesti oko 650.000 ha pašnjaka koji se sada koriste na ekstenzivnan način, što bi pozitivno uticalo na dalji razvoj stočarske proizvodnje. Pored toga, agromelioracijama se može poboljšati bonitet zemljišta i na jednom delu oraničnih površina u društvenoj svojini.

Tendencija povećavanja površina agromelioracijama ispoljila se poslednjih godina kod svih vrsta društvenih gazdinstava, ali najveće povećanje su ostvarile zemljoradničke zadruge. (Tabela 6.)

TABELA 6 — OSVAJANJE NOVIH POVRŠINA PUTEM AGROMELIORACIJA PO VRSTAMA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1959—1962.

Vrsta gazdinstava	1959		1960		1961		1962	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Ukupno	31.768	100,0	46.781	100,0	32.210	100,0	10.556	100,0
Poljoprivredna dobra	16.358	51,5	19.386	41,4	14.344	44,5	4.400	41,7
Seljačke radne zadruge	747	2,3	1.106	2,4	202	0,6	231	2,2
Zemljoradničke zadruge	12.892	40,6	23.989	51,3	16.651	51,7	5.671	53,7
Ostala gazdinstva	1.771	5,6	2.300	4,9	1.013	3,2	254	2,4

Podaci: Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963.

KUPOVINA ZEMLJIŠTA. U periodu 1958—1962. kupovina zemljišta predstavljala je vrlo značajan vid povećanja površina društvenih gazdinstava. Društvena gazdinstva su u tom periodu kupila 156.335 ha zemlje, prema svega 5.198 ha do kraja 1957. Ova tendencija povećanja površina društvenih gazdinstava putem kupovine zemljišta naročito je ispoljena u 1963, kada je, prema prethodnim podacima, kupljeno oko 125.000 ha zemlje.

Najviše zemlje su kupila društvena gazdinstva na teritoriji Srbije (i to u Vojvodini), Hrvatske (u Slavoniji) i Makedonije, gde su bili i najpovoljniji uslovi za kupovinu zemlje, jer se na tim područjima i najviše seoskih stanovnika zaposlilo van svog gazdinstva. (Tabela 7.)

Od ukupno kupljene zemlje u ovom periodu zemljoradničke zadruge su kupile 63,0%, a poljoprivredna dobra 31,7%. (Tabela 8.)

TABELA 7 — POVEĆANJE POVRŠINA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA KUPOVINOM ZEMLJE PO REPUBLIKAMA 1958—1962.

Republika	1958		1959		1960		1961		1962	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Jugoslavija	9.936	100,0	30.293	100,0	35.696	100,0	33.661	100,0	46.749	100,0
Bosna i Hercegovina	765	7,0	4.430	14,6	4.480	12,5	2.950	8,8	2.549	5,4
Crna Gora	596	6,0	458	1,5	848	2,4	777	2,3	391	0,9
Hrvatska	4.014	40,4	11 167	36,9	8.948	25,1	8.430	25,0	12.130	25,9
Makedonija	1.580	15,9	7.545	24,9	9.706	27,2	11.974	35,6	5.795	12,5
Slovenija	477	4,8	3.156	1,2	566	1,6	1.480	4,4	3.663	7,8
Srbija	2.504	25,2	6.337	20,9	11.148	31,2	8.050	23,9	22.221	47,1
uže područje	497	7,5	542	1,8	2.016	5,6	1.673	5,0	1.197	2,6
Kosovo i Metohija	179	1,8	350	1,1	163	0,5	1.545	4,6	955	2,0
Vojvodina	1.828	18,4	5.445	18,0	8.969	25,1	4.832	14,3	20.069	42,9

Podaci: za 1958. procena Jugoslovenske poljoprivredne banke na bazi odobrenog kredita; za 1959, 1960. i 1961. Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271; za 1962. »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 7/1963.

TABELA 8 — KUPOVINA ZEMLJE PO VRSTAMA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1958—1962.

Vrsta gazdinstava	1958		1959		1960		1961		1962	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Ukupno	9.936	100,0	30.293	100,0	35.696	100,0	33.661	100,0	46.749	100,0
Poljoprivredna dobra	2.490	25,1	9.349	30,9	30.975	19,5	14.963	44,4	15.802	33,8
Seljačke radne zadruge	813	8,2	1.789	5,9	1.445	4,0	476	1,4	1.433	3,1
Zemljoradničke zadruge	6.300	63,4	18.428	60,8	26.924	75,4	17.956	53,4	28.903	61,8
Ostala gazdinstva	333	3,3	727	2,4	352	1,0	266	0,8	611	1,3

Podaci: za 1958. procena Jugoslovenske poljoprivredne banke na bazi odobrenog kredita; za 1959, 1960. i 1961. Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271; za 1962. »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 7/1963.

Društvena poljoprivredna gazdinstva kupuju uglavnom bolju zemlju, što pokazuju podaci o klasama kupljenog zemljišta. (Tabela 9.)

TABELA 9 — KUPLJENO ZEMLJIŠTE PO KLASAMA 1960—1962. (U procentima)

Godina	Klase zemljišta		
	I—III	IV—VI	VII—VIII
1960	43,2	51,9	4,9
1961	48,9	45,6	5,5
1962	75,0	25,0	—

Podaci: Procena Jugoslovenske poljoprivredne banke na bazi odobrenih kredita za odgovarajuće godine.

Orijentacija na kupovinu zemljišta boljih klasa naročito je došla do izražaja u 1962. Tome je doprinela kreditna politika, koja je stimulirala kupovinu boljeg zemljišta.

Društvena gazdinstva su kupovala pretežno zemljište koje dotad nije bilo u zakupu. Tako, na primer, od ukupno kupljenih površina u 1962. godini svega 18,3% bilo je ranije u zakupu društvenih gazdinstava.

Zemlju iz zakupa više kupuju zemljoradničke zadruge nego poljoprivredna dobra, jer se one na taj način oslobađaju zakupnine koja za njih predstavlja veliko opterećenje, pošto one drže najveći deo od ukupnih površina u društvenom zakupu (u 1962. oko 65%). Pored toga, kupovinom zemlje iz zakupa zadruge stiču mogućnost da izvrše arondaciju, za koju nemaju uslova dok je zemlja u zakupu. Od ukupnih površina koje su zadruge kupile u 1962. preko 25% je zemljište koje je bilo u zakupu, dok kod poljoprivrednih dobara taj procent iznosi svega 10%.

Prilikom kupovine zemlje poljoprivredne organizacije se sve više orijentišu na formiranje većih kompleksa zemljišta. Tako se u 1962. od ukupno kupljenog zemljišta 47,6% nalazilo u kompleksima, dok je za 52,4% bilo potrebno vršiti arondaciju.

Učešće sredstava društvenih fondova u kupovini zemljišta. Značajan uticaj na obim kupovine zemljišta imao je obim angažovanja sredstava društvenih fondova koja se obezbeđuju van poljoprivrednih organizacija putem kredita za kupovinu.

TABELA 10 — ANGAŽOVANJE DRUŠTVENIH SREDSTAVA ZA KUPOVINU ZEMLJE 1958—1962.

Godina	Kupljeno zemljište		Kredit iz društvenih fondova	
	ha	indeks	miliona din.	indeks
1958	9.936	100,0	463,9	100,0
1959	30.293	304,9	710,3	153,1
1960	35.696	359,2	1.471,8	317,3
1961	33.661	338,8	828,3	178,5
1962	46.749	470,5	3.824,5	824,4

Podaci: »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, br. 7/63; za 1958. procena Jugoslovenske poljoprivredne banke na bazi odobrenog kredita.

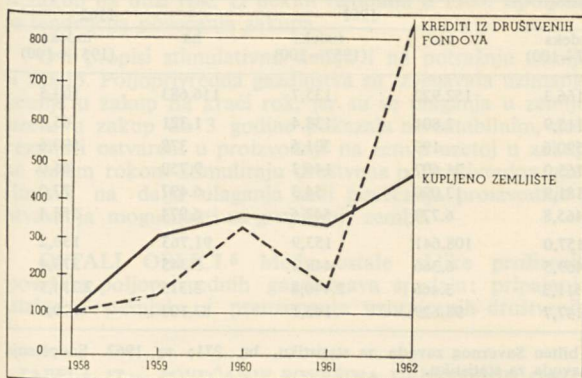
Sa povećavanjem tih sredstava povećan je i obim kupovine. (Tabela 10.)

Obim kupovine nije u srazmeri sa obimom angažovanih sredstava, što ukazuje da je obim kupovine zavisio i od drugih faktora, u prvom redu od dinamike napuštanja seoskih gazdinstava i spremnosti seoskog stanovništva da otuđuje svoje vlasništvo nad zemljom.

Obim angažovanja društvenih sredstava za kupovinu zemljišta zavisio je i od uslova pod kojima su odobravani krediti za tu kupovinu.

Tako su krediti iz Opšteg investicionog fonda u 1958. i 1959. odobravani na bazi cene od 50.000 dinara po 1 ha, sa učešćem investitora od 50%, uz kamatu od 2% i rok otplate od 5 godina. U 1960. cena i rok otplate su i dalje ostali isti, ali je učešće investitora smanjeno na 30%. Povoljniji uslovi za odobravanje kredita doveli su do većeg angažovanja društvenih sredstava, tako da se kredit u odnosu na prethodnu godinu povećao za 107,2%. Međutim, kupovina je porasla samo za 17,8%. U 1961. krediti iz Opšteg investicionog fonda odobravani su u fiksnom iznosu po 1 ha, u zavisnosti od klase zemljišta: za I klasu odobran je kredit u iznosu od 30.000 din. po 1 ha, za II klasu 25.000 din., za III klasu 20.000 din., za IV klasu 15.000 din. i za V klasu 10.000 din. Rok otplate je povećan na 15 godina. Uslovi za dobijanje kredita su bili nešto teži nego u prethodnoj godini, a kredit po hektaru nešto niži, što je dovelo do znatno manjeg angažovanja društvenih sredstava, zbog čega se kupovina u odnosu na prethodnu godinu smanjila za 5,7%, a kredit za 43,7%.

GRAFIKON 4 — ODNOS OBIMA KUPOVINE ZEMLJIŠTA I ANGAŽOVANJE DRUŠTVENIH SREDSTAVA



Od 1962. uslovi za dobijanje kredita su znatno izmenjeni u korist poljoprivrednih organizacija. Učešće Opšteg investicionog fonda je povećano na 85%, a rok otplate produžen na 20 godina. Kredit se odobrava za I, II, III i IV klasu na bazi predračunske vrednosti od 120.000 din. po 1 ha, a za V i VI klasu od 90.000 din. po 1 ha. Takvi uslovi zadržani su i u 1963.

Uticaj kupovine na okrupnjavanje poseda društvenih gazdinstava. Kupovina zemljišta ima znatan uticaj i na okrupnjavanje društvenih gazdinstava, jer su ona u mogućnosti da na kupljenom zemljištu organizuju intenzivnu proizvodnju i da ga osposobe za dalju proširenu reprodukciju. Samo u 1962. na bazi odobrenih kredita za kupovinu zemlje postignuto je sledeće okrupnjavanje društvenih gazdinstava pojedinih kategorija (tabela 11):

TABELA 11 — OKRUPNJAVANJE DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA KUPOVINOM ZEMLJE U 1962.

Gazdinstva prema veličini površina u ha	% povećanja površina
do 50	300
50—100	120
100—200	90
200—500	70
500—1.000	60
1.000—2.000	70
2.000—5.000	40
preko 5.000	30

Podaci: Procena Jugoslovenske poljoprivredne banke.

Neki problemi u vezi sa kupovinom zemlje. Međutim, u vezi sa kupovinom zemlje pojavljuje se i niz problema koji usporavaju taj proces.

Jedan od osnovnih problema je utvrđivanje prava vlasništva. Dokazivanje vlasništva je otežano zbog toga što su zemljišne knjige u nekim mestima u toku rata uništene. Pored toga, i tamo gde zemljišne knjige postoje, u njih nisu ubeležavane sve promene vlasništva, tako da se stanje u njima ne slaže sa stvarnim stanjem, a mnoge promene u svojim odnosima u privatnom vlasništvu, kako iz pred-ratnog tako i posleratnog perioda, nisu pravovremeno pravno regulisane (u zemljišnim knjigama se kao vlasnici vode lica koja su često i pre više od 20 godina prestala to da budu), usled čega mnogi prodavci zemljišta nisu u mogućnosti da se pravno legitimišu kao vlasnici.

Kupovinu i prenos zemljišta otežavaju i suvlasnički odnosi. Česti su slučajevi da je na zemlju za koju su poljoprivredna gazdinstva zainteresovana uknjiženo više vlasnika, pa se dešava da jedan od suvlasnika ne želi da proda svoj idealni deo, ili je umro, i sl.

Pored toga, zemljišni fond u društvenoj svojini još uvek nije potpuno utvrđen, usled čega postoji mogućnost da se

kupi društveno zemljište koje je uzurpirano od individualnih proizvođača. Ovo dolazi otuda što kroz katastar i zemljišne knjige nisu u potpunosti sprovedena sva rešenja doneta u postupku agrarne reforme i kolonizacije, nacionalizacije i konfiskacije, pa se dobar deo društvenog zemljišta dobiven po ovim osnovima nalazi kod privatnih vlasnika.

Teškoće pri kupovini zemlje pričinjava i usitnjenost parcela koje se kupuju. Da bi se na takvoj zemlji organizovala intenzivna proizvodnja, potrebno je izvršiti njeno grupisanje, što je skopčano sa nizom teškoća.

U nekim krajevima, usled specifičnih uslova, cena zemljišta je još uvek visoka, tako da ga društvena gazdinstva i iz tog razloga ne mogu kupovati.

Poljoprivredne organizacije su u proteklom periodu najviše kupovale zemlju u područjima u kojima je cena zemlje bila niža. Prosečna cena otkupljene zemlje po 1 ha u zemlji u 1960. iznosila je 65.503, u 1961. godini 88.086, a u 1962. godini 70.000 din. Po pojedinim područjima cena zemlje je bila najniža na području Slavonije, i u 1962. kretala se od 23.000 do 120.000, odnosno u proseku iznosila 53.000 din. po 1 ha. Najviša cena zemlje bila je u Sloveniji, gde je u proseku u 1962. iznosila 166.000 din., dok se pojedinačno kretala od 68.000 do 252.000 din. po 1 ha.

ZAKUP ZEMLJIŠTA.⁵ U ukupnim obradivim površinama društvenih gazdinstava zakupljene površine su učestvovala u periodu 1957—1962. od 10,5% do 18,7%. Najobimniji zakup je bio u 1960. (Tabela 12.)

TABELA 12 — OBIM ZAKUPA ZEMLJE OD STRANE DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1957—1962.

Godina	Obradiva površina društvenih gazdinstava u ha	Zakupljeno zemljište	
		ha	% od ukupnih obradivih površina
1957	772.134	112.692	14,6
1958	779.183	113.348	14,5
1959	881.123	136.477	15,4
1960	1.002.539	187.414	18,3
1961	1.094.219	152.929	14,0
1962	1.109.895	116.683	10,5

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1959. i 1962; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963.

Sve do 1960. društveni zakup bio je u porastu, a otada počinje da opada, što je posledica većih troškova proizvodnje na zakupljenoj zemlji, kao i kupovine zemljišta koje se već nalazilo u društvenom zakupu.

Obim zakupa po republikama u periodu 1957—1962. znatno varira. Tendencija opadanja zakupa je najizraženija na teritoriji Makedonije, Hrvatske, i Bosne i Hercegovine. (Tabela 13.)

Na teritoriji Bosne i Hercegovine zakup je u 1962. u odnosu na 1957. smanjen za 703 ha, na teritoriji Hrvatske za 5.022 ha, i na teritoriji Makedonije za 17.598 ha. Na teritoriji Srbije zabeleženo je povećanje zakupa za 21.275 ha, od čega samo u Vojvodini 14.177 ha. Zakup je takođe povećan na teritoriji Crne Gore (za 314 ha) i Slovenije (za 5.725 ha). Ukupno povećanje zakupa u celoj zemlji u navedenom periodu iznosi 3.991 ha.

Usled različitih tendencija u zakupljivanju zemlje izmenjeno je i učešće pojedinih područja u ukupnom obimu društvenog zakupa. (Tabela 14.)

Zemlju najvećim delom zakupljuju zemljoradničke zadruge, dok se poljoprivredna dobra, zbog problema koji su s tim u vezi, teže odlučuju na zakupljivanje zemlje. Učešće zemljoradničkih zadruga u društvenom zakupu u 1962. je iznosilo 65,1%, prema 28,2% u 1957. (Tabela 15.)

⁵ Opširnije o zakupu poljoprivrednog zemljišta vidi: »Jug. pregled«, 1959, novembar, str. 428—429 (96—97).

TABELA 13 — OBIM ZAKUPA ZEMLJE OD STRANE DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA PO REPUBLIKAMA 1957—1962.

Republika	1957	1960		1961		1962	
		ha	indeks (1957=100)	ha	indeks (1957=100)	ha	indeks (1957=100)
Jugoslavija	112.692	187.414	166,3	152.922	135,7	116.683	103,5
Bosna i Hercegovina	2.024	2.347	115,9	2.801	138,4	1.321	65,3
Crna Gora	64	378	590,6	193	301,6	378	590,6
Hrvatska	14.772	24.388	165,0	21.607	146,3	9.750	66,0
Makedonija	24.095	43.835	181,9	13.090	54,3	6.497	27,0
Slovenija	1.249	5.818	465,8	6.777	542,6	6.974	558,4
Srbija	70.488	110.648	157,0	108.641	153,9	91.763	130,2
uže područje	1.420	6.668	469,5	6.366	448,3	5.345	376,4
Kosovo i Metohija	142	2.146	1.511,3	3.466	2.440,8	3.315	2.334,5
Vojvodina	68.926	101.834	147,7	98.629	143,1	83.103	120,6

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1959. i 1962. i Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963. i dokumentacija Saveznog zavoda za statistiku.

TABELA 14 — TERITORIJALNA STRUKTURA ZAKUPA 1957. I 1962.

(U %)

Republika	1957	1962
Jugoslavija	100,0	100,0
Bosna i Hercegovina	1,8	1,1
Crna Gora	0,7	0,3
Hrvatska	13,1	8,3
Makedonija	21,4	5,7
Slovenija	1,1	6,0
Srbija	62,5	78,6
uže područje	1,3	4,6
Kosovo i Metohija	0,1	2,8
Vojvodina	61,1	71,2

Podaci: Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963.

TABELA 15 — ZAKUP ZEMLJE PO VRSTAMA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1957—1962.

Vrsta gazdinstava	1957		1960		1961		1962	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Ukupno	112.692	100,0	187.414	100,0	152.929	100,0	116.683	100,0
Poljoprivredna dobra	16.098	14,3	21.239	11,3	19.288	12,6	16.490	14,1
Seljačke radne zadruge	64.626	57,3	49.377	26,3	38.575	25,2	24.075	20,6
Zemljoradničke zadruge	31.698	28,2	115.741	61,8	94.874	62,1	75.918	65,1
Ostale organizacije	270	0,2	1.057	0,6	192	0,1	200	0,2

Podaci: Statistički godišnjak FNRJ, 1959. i 1962; Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271; za 1962. Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963. i dokumentacija Saveznog zavoda za statistiku.

Do 1959. glavni nosioci zakupa bile su seljačke radne zadruge. Te površine, međutim, bile su u stvari udeo za drugara koji se tretira kao zakup. Od 1959. usled smanjenja broja seljačkih radnih zadruga i njihovog pripajanja zemljoradničkim zadrugama i poljoprivrednim dobrima, dolazi do naglog smanjenja zakupa kod seljačkih radnih zadruga i povećanja zakupa kod zemljoradničkih zadruga.

Iznos zakupnine za zemljište koji plaćaju društvena gazdinstva po republikama varira kako po godinama, tako i po vrstama gazdinstava. Najveću zakupninu plaćaju zemljoradničke, a najmanju seljačke radne zadruge. (Tabela 16.)

Poljoprivredna dobra najveću zakupninu plaćaju na teritoriji Bosne i Hercegovine i Crne Gore, a najmanju na teritoriji Slovenije, a seljačke radne zadruge — najveću

TABELA 16 — PROSEČAN IZNOS ZAKUPNINE DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1959—1961.

(U hiljadama din. po ha)

Republika	Poljoprivredna dobra			Seljačke radne zadruge			Zemljoradničke zadruge		
	1959	1960	1961	1959	1960	1961	1959	1960	1961
Jugoslavija	18	15	16	11	18	19	23	15	18
Bosna i Hercegovina	—	19	44	—	—	—	15	18	11
Crna Gora	—	14	30	10	—	—	20	18	14
Hrvatska	14	16	12	10	13	11	36	12	13
Makedonija	34	...	25	11	27	13	19	9	19
Slovenija	6	7	7	11	10	—	8	9	6
Srbija	19	17	21	16	18	20	18	20	21
uže područje	20	...	18	12	12	20	23	24	30
Kosovo i Metohija	21	14	20	—	—	—	22	21	21
Vojvodina	19	17	21	14	18	20	18	20	20

Podaci: Bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 271.

na teritoriji Vojvodine i uže područja Srbije, a najmanju na teritoriji Hrvatske. Najveća zakupnina koju plaćaju zemljoradničke zadruge je na teritoriji uže područja Srbije i Kosova i Metohije, a najmanja na teritoriji Slovenije.

Poljoprivredne organizacije najčešće plaćaju zakupninu u novcu, mada ima i pojava plaćanja u proizvodima.

Na zakupljenoj zemlji poljoprivredna gazdinstva imaju po pravilu veće proizvodne troškove, jer su parcele najčešće razbacane i udaljene od njihovog zemljišta. Pored toga, sama zakupnina predstavlja povećani trošak, koji ne postoji kad je u pitanju zemlja u društvenoj svojini.

Međutim, zakup ima velik značaj kao faza u procesu podružljavanja zemljišta. Zemlju u zakup najčešće daju domaćinstva koja nemaju radne snage i sredstva za poljoprivrednu proizvodnju, domaćinstva koja su prestala da se bave poljoprivrednom proizvodnjom usled zapošljavanja van gazdinstva, kao i staračka domaćinstva. Ova domaćinstva se davanjem zemlje u zakup sve više udaljuju od poljoprivredne proizvodnje, tako da se većina vlasnika ove zemlje konačno odlučuje na prodaju. Najveći deo površina koje se nalaze u zakupu nudi se na prodaju.

U 1962. doneti su propisi koji su stimulirali individualne vlasnike na davanje zemljišta u zakup poljoprivrednim gazdinstvima. Uredbom o izmeni Uredbe o porezu na dohodak predviđa se oslobađanje individualnih vlasnika od saveznog poreza na dohodak za zemlju koju daju u zakup društvenim poljoprivrednim gazdinstvima, i to srazmerno dužini roka zakupa: za zemljište dato u zakup na jednu godinu porez se smanjuje za 10%, na dve godine — za 30%, na tri godine — za 50%, na 3—5 godina — 70%, dok se za zemlju datu u zakup sa rokom zakupa dužim od pet godina porez uopšte ne plaća.

Ovi zakonski propisi su znatno uticali na ponudu zemlje u zakup na duži rok. U nekim rejonima u 1963. ispoljena je tendencija povećanja zakupa.

Ovi propisi stimulatino deluju i na potražnju zemlje u zakup. Poljoprivredna gazdinstva su izbegavala uzimanje zemlje u zakup na kraći rok, jer su se ulaganja u zemlju uzetu u zakup do 3 godine pokazala nerentabilnim, dok rezultati ostvareni u proizvodnji na zemlji uzetoj u zakup sa dužim rokom stimuliraju društvena poljoprivredna gazdinstva na dalja ulaganja radi povećanja proizvodnje i stvaranja mogućnosti za grupisanje zemlje.

OSTALI OBLICI.⁶ Među ostale oblike proširenja površina poljoprivrednih gazdinstava spadaju: pripajanje utrina i pašnjaka i preuzimanje uzurpiranih društvenih

TABELA 17 — POVEĆANJE POVRŠINA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA KROZ »OSTALE OBLIKE« PO REPUBLIKAMA 1958—1962.

Republika	1958	1959	1960	1961	1962
Jugoslavija	57.958	12.966	216.479	67.595	165.285
Bosna i Hercegovina	18.246	—30.012*	35.191	—1.948*	3.044
Crna Gora	2.287	2.004	—937*	2.684	—2.238*
Hrvatska	4.449	40.282	6.691	—15.098*	67.583
Makedonija	2.271	14.456	17.328	15.867	53.564
Slovenija	4.482	—51.401*	82.985	—28.704*	—36.724*
Srbija	26.223	37.637	75.221	94.794	86.144
uže područje	1.256	19.093	11.447	9.497	92.170
Kosovo i Metohija	—1.706*	16.327	27.710	10.878	—5.075*
Vojvodina	26.673	2.217	36.064	74.419	—951*

* Smanjenje obima površina u odnosu na prethodnu godinu. Do ovog smanjenja je najčešće dolazilo usled predaje šuma šumskim gazdinstvima, i drugim nepoljoprivrednim ustanovama.

⁶ Pošto se ovi vidovi proširenja u statističkoj evidenciji posebno ne evidentiraju, do podataka se došlo posrednim obračunom podataka iz Statističkog godišnjaka FNRJ, 1959. i 1962. i Saopštenja Saveznog zavoda za statistiku, br. 61 i 62/1963.

površina i napuštene zemlje, kao i primanje zemlje putem darodavnih ugovora ili na drugi način. Proširenje površina kroz ove oblike imalo je u proteklom periodu znatne oscilacije po područjima i nosiocima. (Tabela 17.)

Najveće povećanje površina kroz ove oblike ostvareno je kod zemljoradničkih zadruga, kojima su najčešće pripajane utrine i pašnjaci. (Tabela 18.)

TABELA 18 — POVEĆANJE POVRŠINA KROZ »OSTALE OBLIKE« PO VRSTAMA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1958—1962.

Vrsta gazdinstava	1958	1959	1960	1961	1962
Ukupno	57.958	12.966	216.479	67.595	165.285
Poljoprivredna dobra	1.319	9.736	90.578	69.249	—7.512*
Seljačke radne zadruge	—15.326*	—39.540*	—20.346*	4.210	—18.993*
Zemljoradničke zadruge	83.115	86.962	107.363	25.091	44.885
Ostala gazdinstva	—11.150*	—44.192	38.884	—30.955*	146.915

* Smanjenje u odnosu na prethodnu godinu.

Na bazi dosad ispoljenih tendencija u proširenju površina društvenih poljoprivrednih gazdinstava, može se očekivati da će u narednom periodu najznačajniji oblik povećanja predstavljati kupovina zemljišta. Tome će doprineti i nove stimulative mere u kreditiranju kupovine. Već u ovoj godini društvena gazdinstva će biti oslobođena participacije u sredstvima investicija za kupovinu zemlje ako je kupuju po ceni do 110.000 din. po 1 ha, a anuitete će početi da otplaćuju tri godine posle izvršene kupovine. Pored toga, i dalje će se nastaviti proširivanje zemljišnog fonda društvenih gazdinstava osvajanjem novih površina putem agromelioracija, komasacijom, zakupom i kroz ostale oblike.

N. M. — M. J.

GOVEDARSTVO

Govedarstvo je najznačajnija grana jugoslovenskog stočarstva: ono učestvuje sa oko 53% u ukupnom otkupu stočarskih proizvoda i sa oko 16% u ukupnom dohotku poljoprivrede. Broj goveda u desetogodišnjem periodu 1953—1963. nije se znatnije povećao, ali se sve više, i to prvenstveno na društvenim gazdinstvima, razvija moderni uzgoj goveda.

U pojedinim krajevima zemlje, u zavisnosti od konfiguracije terena, klimatskih, ekonomskih i drugih uslova, gaje se različite rase goveda. U planinskim predelima preovlađuje sitno, planinsko goveće, dok se u ravničarskim krajevima više gaje krupnija i produktivnija grla.

Mada govedarstvo predstavlja jednu od najstarijih grana stočarstva¹ na jugoslovenskoj teritoriji, odgajivanje produktivnijih rasa goveda počinje, u zapadnim i severozapadnim krajevima zemlje (Slovenija i Hrvatska), tek od kraja prošlog veka. Tome je znatno doprinela aktivnost organizacija i udruženja stočara i stočarskih zadruga.

Posle prvog svetskog rata organizuju se stočarske zadruge i u ostalim krajevima Jugoslavije, a naročito u Srbiji i Vojvodini. U pojedinim krajevima zemlje počinju masovno da se gaje kvalitetnije rase: u Sloveniji mrko-siva, a u Pomurju, Podravini, Srbiji i Vojvodini šarena, simentalska goveda. Radi izbora i selekcije priplodnih grla, organizuju se redovne stočarske smotre, a kasnije izložbe i sajmovi, na kojima se vrši ocenjivanje i klasificiranje priplodnih grla i proizvedenog podmlatka za priplod. Na redovnom godišnjem sajmu u Novom Sadu izlagana je stoka iz cele zemlje.

U periodu posle prvog svetskog rata formiraju se i javne stočarske službe, koje preko organizacija stočara i njihovih saveza počinju sistematski i organizovano da rade na masovnom odgajivanju kvalitetnih priplodnih goveda. Ova aktivnost omogućila je uvođenje izvesnih tipova rase šarenog govečeta u istočnim i mrko-sivog u zapadnim krajevima zemlje.

Posle drugog svetskog rata, formiranjem krupnih društvenih poljoprivrednih gazdinstava, kombinata i zemljoradničkih zadruga, dolazi do ubrzanog razvoja stočarstva i do kvalitativnih i strukturalnih promena u govedarstvu. U ovom periodu na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima vrši se koncentracija visokoproduktivnih i plemenitih rasa goveda iz domaće selekcionirane proizvodnje i iz uvoza. Ovakva koncentracija omogućila je stvaranje kvalitetnih zapata, ubrzala proizvodnju kvalitetnog priplodnog podmlatka i omogućila sopstvenu proizvodnju kvalitetnih bikova za priplod. Pored toga, ona je omogućila i brz razvoj stručne selekcijske službe i njen sistematski rad u selekcijskim zapatima i radu na kontroli i podizanju proizvodnje u govedarstvu.

Uporedo sa razvojem krupnih društvenih poljoprivrednih gazdinstava razvile su se i zemljoradničke zadruge, koje se takođe bave uzgojem kvalitetnih goveda. Njihova uloga u unapređivanju stočarstva i podizanju poljoprivredne proizvodnje imala je znatnog uticaja i na dalji razvoj govedarstva, i to ne samo na društvenom sektoru, već i kod individualnih proizvođača.

¹ Opširnije o stočarstvu vidi: »Jug. pregled«, 1961, april, str. 170—172 (42—44).

STANJE I STRUKTURA GOVEDARSTVA

Ukupan broj goveda oscilira iz godine u godinu, prvenstveno u zavisnosti od raspoložive hrane, ali ima stalnu tendenciju porasta. Naročito je povećan broj krava. Broj goveda je najviše opao u 1957. usled velike suše, što se odrazilo i na stanje u sledećoj godini. (Tabela 1.)

TABELA 1 — STANJE I STRUKTURA GOVEDA PO KATEGORIJAMA 1953. I 1957—1962.

(U hiljadama grla)

Godina	Ukupno	Podmladak	Krave i steone junice		Bikovi za priplod	Volovi
			svega	radne krave		
1953	5.007	1.809	2.363	720	24	812
1957	4.947	1.495	2.562	738	49	841
1958	4.860	1.290	2.634**	764	59	878
1959	5.038	1.753	2.503	721	22	760
1960	5.297	1.998	2.536	694	24	739
1961	5.702	2.313	2.678	729	34	677
1962	5.884	2.399	2.763	665	24	698
1963	5.355	1.822	2.689	716	24	660

* U ovaj broj uračunato je oko 135.000 junica do 2 godine.

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

Iako je u posleratnom periodu struktura stada znatno izmenjena, odnos pojedinih kategorija u ukupnom broju grla, kako u pojedinim godinama, tako i u desetogodišnjem proseku, još uvek ne zadovoljava. Broj krava i steonih junica (desetogodišnji prosek 48,3% od ukupnog broja goveda) dovoljan je da obezbedi proizvodnju mleka, mesa i priplodnog podmlatka. Dalja pozitivna tendencija je smanjivanje broja volova. Međutim, broj radnih krava i volova za vuču u ukupnom fondu goveda još uvek je velik. S druge strane, desetogodišnji prosek od 10,8% junica preko 2 godine starosti u odnosu na desetogodišnji prosek broja krava nije dovoljan da omogući znatnije povećanje broja goveda. (Tabela 2.)

TABELA 2 — BILANS GOVEDA 1953—1962.

(U hiljadama grla)

Godina	Ukupno grla	Priplodeno	Uvezeno	Izvezeno	Uginulo	Zaklano	Na kraju godine
1953	5.007	1.420	0	54	200	1.076	5.097
1957	5.014	1.635	5	114	155	1.436	4.922
1958	4.922	1.722	9	70	157	1.337	5.089
1959	5.089	1.723	8	89	149	1.236	5.346
1960	5.346	1.847	14	97	182	1.167	5.761
1961	5.761	1.944	2	150	161	1.455	5.941
1962	5.883	1.960	0	92	174	2.222	5.355

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

Opsežne akcije na suzbijanju stočnih bolesti koje je preduzimala veterinarska služba znatno su smanjile uginuće goveda, ali je broj uginulih i zaklanih u odnosu na broj priplodjenih grla još uvek znatan. U toku poslednjih deset godina prosečno godišnje priplodavanje iznosi 1,663.000, dok broj uginulih i zaklanih grla iznosi 1,542.800. Karakteristično je da se povećava težina zaklanih goveda — zbog bolje utovljenosti grla.

Po republikama broj goveda varira u zavisnosti od strukture stočarstva, prirodnih i ekonomskih uslova. (Tabela 3.)

U socijalističkim republikama Crnoj Gori i Makedoniji, gde se govedarstvo razvija na bazi ekstenzivne proizvodnje, broj goveda u 1962. je manji, a u ostalim republikama (zahvaljujući krupnim društvenim poljoprivrednim gazdinstvima) veći nego u 1953. godini. Treba, međutim, napomenuti

TABELA 3 — BROJ GOVEDA PO REPUBLIKAMA 1953—1962.

(U hiljadama grla)

Godina	Ukupno		Bosna i Hercegovina		Crna Gora		Hrvatska		Makedonija		Slovenija		Srbija	
	grla	krava	grla	krava	grla	krava	grla	krava	grla	krava	grla	krava	grla	krava
1953	5.007	2.363	1.125	481	192	81	919	555	388	115	475	257	1.909	874
1957	4.947	2.562	1.081	486	187	85	1.046	654	351	112	527	296	1.755	928
1960	5.297	2.536	1.098	490	177	82	1.105	229	347	114	533	277	2.037	945
1961	5.802	2.678	1.154	522	183	87	1.177	634	336	115	591	290	2.261	1.030
1962	5.884	2.763	1.212	548	184	86	1.188	652	339	114	595	291	2.367	1.072

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

da broj goveda po republikama ne pokazuje prave odnose, jer su grla u područjima sa ekstenzivnom proizvodnjom daleko lakša nego u područjima sa intenzivnim stočarstvom.

U Jugoslaviji postoji nekoliko *rasa goveda*: simentalška, crno-bela, mrko-siva, pincgavska, crveno-danska, kao i nekoliko domaćih rasa. Najmnogobrojnija je simentalška rasa, koja se gaji u krajevima sa visokom ratarskom proizvodnjom. (Tabela 4.)

TABELA 4 — RASNI SASTAV GOVEDA PO REPUBLIKAMA 1962.

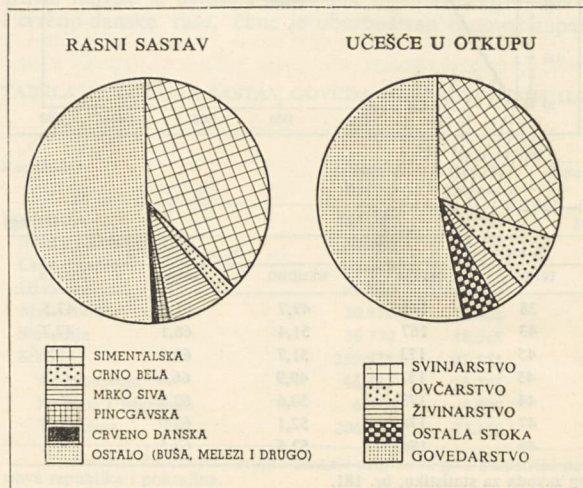
(U hiljadama grla)

Republika	Rasa goveda						
	Ukupno	simentalška	crno-bela	mrko-siva	pincgavska	crveno-danska	ostale rase (»buša«, mezezi)
Jugoslavija	5.884	2.172	80	465	60	12	3.095
Bosna i Hercegovina	1.212	150	10	20	10	0,5	1.021,5
Crna Gora	184	—	1	1	—	—	182
Hrvatska	1.188	568	20	25	25	—	550
Makedonija	339	30	8	10	—	1	290
Slovenija	594	163	—	375	25	—	31
Srbija	2.367	1.261	41	34	—	10,5	1.021,5

Podaci: Jugoslovenski stočarski selekcionni centar u Beogradu.

U planinskim i brdovitim predelima najviše se uzgajaju domaće, niskoproduktivne rase goveda, među kojima je najmnogobrojnija tzv. »buša«. Visokoproduktivna i krupna goveda najviše su zastupljena u poljoprivrednim rejonima severno od Save i Dunava i u Pomoravlju.

GRAFIKON 1 — RASNI SASTAV GOVEDA I UČEŠĆE GOVEDARSTVA U UKUPNOM OTKUPU STOČARSKIH PROIZVODA U 1962.



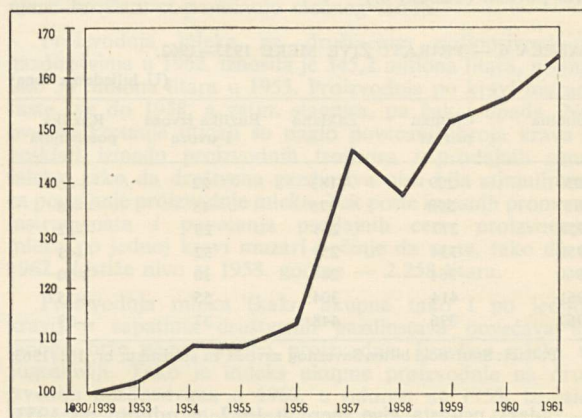
PROIZVODNJA

Kao rezultat uvođenja produktivnijih grla, u poslednjem desetogodišnjem periodu došlo je do znatnog povećanja ukupne proizvodnje u govedarstvu. Naročito osetan napredak postignut je u proizvodnji mleka i mesa, dvaju najznačajnijih proizvoda stočarstva.

Ukupna proizvodnja u govedarstvu za poslednjih deset godina je u stalnom porastu. Indeks tog porasta u 1961. u odnosu na nivo proizvodnje u 1930—1939. iznosi 165.

GRAFIKON 2 — INDEKS UKUPNE PROIZVODNJE U GOVEDARSTVU 1953—1961.

(1930/39=100)



Proizvodnja kravljeg mleka² u 1962. u odnosu na 1953. iznosi 137%. Međutim, prosečna proizvodnja po jednoj kravi je u neznatnom porastu, a poslednjih godina počinje i da stagnira. (Tabela 5.)

TABELA 5 — PROIZVODNJA MLEKA 1953—1962.

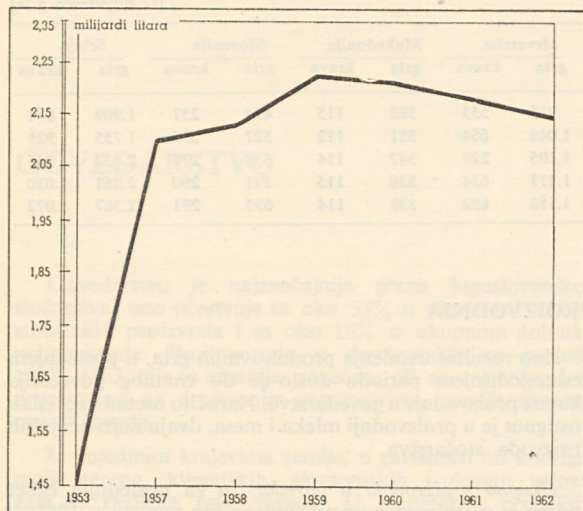
Godina	Ukupna proizvodnja mleka u milionima litara	Proizvodnja kravljeg mleka		Po 1 kravi prosečno litara
		ukupno u milionima litara	%	
1953	1.696	1.457	85,9	1.039
1957	2.309	2.094	90,6	1.103
1958	2.344	2.126	90,7	1.098
1959	2.457	2.231	91,0	1.122
1960	2.434	2.214	90,9	1.107
1961	2.393	2.181	91,1	1.063
1962	2.326	2.153	92,6	1.078

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

Stagnacija u proizvodnji kravljeg mleka u toku nekoliko poslednjih godina, koja je nastupila usled neregularnosti cena i instrumenata koji stimuliraju proizvodnju mleka,

² Opširnije o proizvodnji mleka vidi: »Proizvodnja i potrošnja mleka i mlečnih proizvoda«, »Jug. pregled«, 1962, novembar—decembar, str. 463—466 (205—208).

GRAFIKON 3 — PROIZVODNJA KRAVLJEG MLEKA 1953—1962.



kompenzirana je povećanjem broja krava i steonih junica u ukupnom broju grla.

Prirast žive mere u toku poslednjih deset godina pokazuje brži porast. (Tabela 6.)

TABELA 6 — PRIRAST ŽIVE MERE 1953—1962.

(U hiljadama тона)

Godina	Ukupan prirast	Zaklano	Razlika izvoza i uvoza	Razlika potencijala
1953	229	183	22	+23
1957	290	275	43	—28
1958	277	264	25	—12
1959	334	259	32	+43
1960	364	284	30	+50
1961	414	304	55	+55
1962	396	448	37	—89

Podaci: Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 181/1963.

Indeks prirasta žive mere u 1962. u odnosu na 1953. iznosi 173. Najveći ukupan prirast postignut je u 1961.

Proizvodnja govedeg mesa je takođe u porastu, sa izuzetkom izrazito sušnih godina. U 1962. usled povoljnih instrumenata i cena, proizvodnja govedeg mesa naglo raste, tako da je njen indeks u odnosu na 1953. iznosio 237. (Tabela 7.)

Srazmerno porastu proizvodnje mesa rastao je, sve do 1957. i broj zaklanih goveda. Međutim, od 1957. broj ukupno zaklanih goveda opada sve do 1961, kada se naglo povećava. (Tabela 8.)

U ovom periodu smanjen je broj zaklane teladi, a povećan broj zaklanih težih kategorija goveda, naročito

TABELA 7 — PROIZVODNJA MESA 1953—1962*

(U hiljadama тона)

Godina	Ukupna proizvodnja mesa	Proizvodnja govedeg mesa	
		ukupno	%
1953	378	91	24,1
1957	449	138	30,7
1958	469	132	28,1
1959	542	129	23,8
1960	602	138	22,9
1961	589	154	26,1
1962	619	216	34,8

* Meso od zaklane stoke na klanicama, poljoprivrednim gazdinstvima i u domaćinstvima.

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

TABELA 8 — ZAKLANA GOVEDA 1953—1962.

(U hiljadama grla)

Godina	Ukupno	Telad		Ostala grla
		broj	%	
1953	1.076	576	53,5	500
1957	1.463	829	56,7	634
1958	1.337	687	51,4	650
1959	1.236	542	43,9	694
1960	1.167	366	31,4	801
1961	1.455	457	31,4	998
1962	1.949	775	39,8	1.174

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

tovljene junadi. Dok je u 1953. od ukupnog broja zaklanih goveda na telad dolazilo 53%, u 1962. je broj zaklane teladi u ukupnom broju zaklanih goveda smanjen na 39%. U istom periodu broj zaklanih težih kategorija goveda povećan je od 47% na 61%.

Promene u klanju pojedinih kategorija goveda znatno su uticale na porast bruto i neto težine i na poboljšanje randmana zaklanih goveda. (Tabela 9.)

GRAFIKON 4 — PROIZVODNJA GOVEDEG MESA 1953—1962.

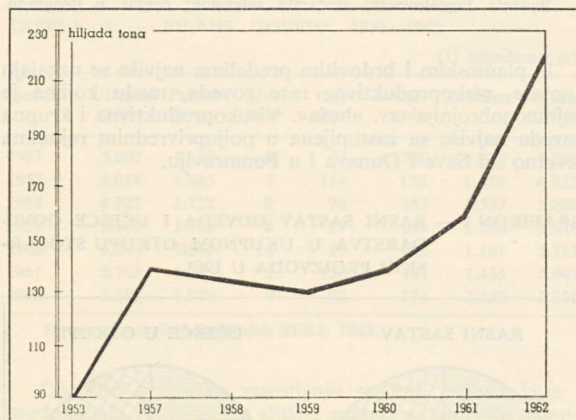


TABELA 9 — PROSEČNA TEŽINA ZAKLANIH GOVEDA 1953—1962.

(U kg)

Godina	Bruto			Neto			Randman		
	ukupno	telad	ostala	ukupno	telad	ostala	ukupno	telad	ostala
1953	191	62	297	95	38	141	49,7	61,3	47,5
1957	193	64	350	99	43	167	51,4	68,1	47,7
1958	210	67	353	109	45	173	51,7	66,9	48,9
1959	215	68	349	108	45	151	49,9	66,6	47,5
1960	262	69	349	133	44	173	50,6	62,7	49,6
1961	232	75	350	131	47	178	52,1	63,0	50,8
1962	251	78	274	144	49	186	52,5	63,5	...

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963. i Statistički bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 181.

Indeks težine i randmana zaklanih goveda 1953/1962. ukazuje na kvalitativne promene kako u ukupnom broju, tako i kod pojedinih kategorija zaklanih goveda. Ove kvalitativne promene postignute su smanjenjem klanja krava i volova i povećanjem klanja tovljenih junadi kod društvenih poljoprivrednih gazdinstava, zemljoradničkih zadruga i njihovih kooperanata.

Povećanje bruto i neto težine u periodu 1953—1962, kao i povećanje procenta randmana zaklanih goveda, takođe potvrđuje pozitivne kvalitetne promene i tendencije poboljšanja kvaliteta zaklanih goveda.

GOVEDARSTVO NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA

Opšta slika govedarstva u zemlji znatno je drukčija kada se ono posmatra samo na društvenom sektoru, koji u zajednici sa kooperacijom postepeno otklanja zaostalost u ovoj grani proizvodnje. Iako je učešće društvenog sektora u ukupnom fondu goveda ispod realnih mogućnosti, produktivnost je na njima znatno iznad jugoslovenskog proseka i dostiže proseke najnaprednijih zemalja.

Ukupan broj goveda na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima znatno je rastao u periodu 1954—1960. Međutim, od 1961, usled nekih neresenih problema u govedarskoj proizvodnji, a naročito usled neusklađenosti cena mleka i priplodne stoke u odnosu na ostale poljoprivredne i druge proizvode, broj goveda opada. Indeks ukupnog porasta broja goveda u periodu 1954—1962. iznosi 682. (Tabela 10.)

TABELA 10 — BROJ GOVEDA NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA 1954—1962.

Godina	Ukupno	O d t o g a	
		bikova	krava i steonih junica
1954	66.830	1.398	35.662
1957	153.971	3.477	71.808
1958	232.224	2.836	97.253
1959	398.694	2.295	147.734
1960	504.888	2.023	195.544
1961	489.357	2.021	199.703
1962	456.312	1.442	164.921

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

Povećanje broja goveda na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima postignuto je nabavkom velikog broja priplodnih krava i steonih junica iz domaće reprodukcije i uvozom velikog broja rasnih visokoproduktivnih grla iz stočarski razvijenih zemalja. Radi povećanja mlečnosti krava, najviše je uvožena priplodna stoka istočno-frizijske i crveno-danske rase, čime je obezbeđivan osnovni zapat

za visoku proizvodnju mleka. Od 1953. do 1962. uvezeno je ukupno oko 44.000 grla, od čega 25.421 crno-bele, 8.132 crveno-danske i 3.885 grla simentalске rase.

Uvezena priplodna goveda smeštena su na 131 društvenom poljoprivrednom gazdinstvu, na kojima je formirano 147 zapata priplodnih goveda: u Srbiji 81, u Hrvatskoj 20, u Makedoniji 16, u Bosni i Hercegovini 15, u Sloveniji 6 i u Crnoj Gori 9.

Rasni sastav goveda na poljoprivrednim gazdinstvima je najpovoljniji u Vojvodini, Hrvatskoj, Sloveniji i Makedoniji. (Tabela 11.)

Na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima je najviše zastupljena simentalška rasa goveda, koja inače čini osnovni fond govedarstva i na individualnim gazdinstvima. Ova rasa zauzima, sa 65%, prvo mesto i po procentualnom učešću priplodnih grla u rasnom sastavu krava i steonih junica na društvenim gazdinstvima. Iza simentalске rase, na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima najviše je zastupljena još crno-bela i mrko-siva rasa goveda.

Porast broja krava i poboljšanje rasnog sastava goveda na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima omogućili su i povećanu proizvodnju mleka i mesa.

Ukupnu proizvodnju mleka na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima u periodu 1953—1962. karakteriše stalan porast, koji je nastao više zahvaljujući povećanju broja krava muzara nego povećanju proizvodnje mleka po jednom grlu, jer je u proteklom periodu glavna pažnja bila poklonjena brojčanom povećanju stočnog fonda.

Proizvodnja mleka na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima u 1962. iznosila je 345,2 miliona litara, prema oko 50 miliona litara u 1953. Proizvodnja po kravi muzari raste sve do 1958, a zatim stagnira, pa čak i opada. Na ovakvo kretanje uticali su naglo povećanje broja krava i nesklad između proizvodnih troškova i prodajnih cena mleka, tako da društvena gazdinstva nisu bila stimulirana za povećanje proizvodnje mleka. Tek posle izvesnih promena instrumenata i povećanja prodajnih cena proizvodnja mleka po jednoj kravi muzari počinje da raste, tako da u 1962. dostiže nivo iz 1958. godine — 2.258 litara.

Proizvodnja mleka (kako ukupna tako i po jednoj kravi) u zatatima društvenih gazdinstava povećava se mnogo brže nego ukupna proizvodnja kravljeg mleka u Jugoslaviji. Tako je indeks ukupne proizvodnje na društvenim gazdinstvima u 1962. u odnosu na 1953. iznosio 700 prema 143 u celoj zemlji, a po jednoj kravi 124 prema 102. Promenom instrumenata i daljim usklađivanjem cena sa proizvodnim troškovima, društvena poljoprivredna gazdinstva biće zainteresovanija za brže povećanje ukupne proizvodnje kravljeg mleka i za brži porast prosečne proizvodnje po jednoj kravi muzari.

Proizvodnja govedeg mesa na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima, i po broju i po težini prodatih grla, stalno i brzo raste. (Tabela 12.)

TABELA 11 — RASNI SASTAV GOVEDA NA DRUŠTVENIM GAZDINSTVIMA 1962.

Republika	Ukupno grla	Od toga krava i steonih junica	K r a v e i s t e o n e j u n i c e p o r a s a m a					
			simentalška	crno-bela	mrko-siva	pingavaska	crveno-danska	ostale rase
Jugoslavija	456.312	164.921	105.718	26.172	15.648	235	10.357	6.791
Bosna i Hercegovina	18.856	10.213	5.232	3.051	1.005	—	415	510
Crna Gora	2.986	1.781	—	456	598	—	—	727
Hrvatska	96.935	25.604	14.357	8.649	2.122	—	—	476
Makedonija	20.870	11.402	7.000	1.500	2.200	52	650	—
Slovenija	56.730	18.368	4.959	2.020	9.184	183	—	2.022
Srbija	259.935	97.553	74.170	10.496	539	—	9.292	3.056
uže područje	46.523	18.377	2.074	7.392	156	—	7.889	866
Kosovo i Metohija	6.792	4.020	1.604	—	383	—	1.095	938
Vojvodina	206.620	75.156	70.492	3.104	—	—	308	1.252

Podaci: Za ukupno brojno stanje i priplodna grla Statistički godišnjak SFRJ, 1963, a za rasni sastav prema izveštajima selekcijskih ustanova republika i pokrajina.

TABELA 12 — PROIZVODNJA MESA (PRODATO GOVEDA) SA DRUŠTVENIH GAZDINSTAVA 1954—1962.

Godina	U k u p n o	
	grla	tona
1954	28.546	—
1957	79.995	22.265
1958	79.295	25.875
1959	137.730	44.459
1960	230.442	76.412
1961	289.833	104.660
1962	393.456	150.816

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

Okavo brz porast u težini prodatih grla postignut je intenzivnim tovom goveda. Dok je prosečna težina prodatih grla u 1954. iznosila 280 kg, u 1962. ona je dostigla 380 kg.

MERE ZA UNAPREĐENJE GOVEDARSTVA

Pored uvoza kvalitetnih priplodnih grla i promene rasnog sastava goveda, u toku proteklog desetogodišnjeg perioda preduzimane su i druge opsežne akcije radi unapređenja govedarstva: vršena je selekcija goveda, ispitivane su sposobnosti bikova da prenose na potomstvo pozitivna nasledna proizvodna i druga svojstva, uvedeno je masovno osemenjivanje krava, formirani su centri za proizvodnju elitnih priplodnih goveda, određivane su stimulativne cene i premije za proizvodnju mesa i mleka, doneti su zakonski propisi koji stimuliraju unapređenje stočarstva, i dr.

Naročita pažnja u ovom periodu poklonjena je *zdravstvenoj zaštiti goveda*, koja se bazira na postojećim zakonskim propisima i na širokoj mreži veterinarskih ustanova. U 1962. na zdravstvenoj zaštiti stoke radilo je 7 instituta, 16 veterinarskih zavoda, 10 dijagnostičkih stanica, 908 veterinarskih ambulanti i 881 veterinarska stanica (podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963).

U Jugoslaviji je na *kontroli produktivnosti, vodenju stočnih matičnih knjiga i selekciji goveda* u toku 1962. radilo ukupno 75 stručnih ustanova i organizacija, od čega 1 savezna, 7 republičkih i pokrajinskih i 67 terenskih područnih selekcijskih ustanova. (Tabela 13.)

U 1962. kontrolom proizvodnih svojstava, matičnim knjigovodstvom i selekcijom obuhvaćeni su prvenstveno priplodni zapati goveda na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima.

Kontrolom proizvodnih svojstava, matičnim knjigovodstvom i selekcijom obuhvaćeni su prvenstveno priplodni zapati goveda na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima.

Radi unapređenja proizvodnje u govedarstvu, u Jugoslaviji se počev od 1957. sprovodi ispitivanje grla za priplod na sposobnost prenošenja pozitivnih naslednih svojstava

TABELA 13 — ZOOTEHNIČKE I SELEKCIJSKE ORGANIZACIJE U 1962.

Republika	Zootehnički odseci	Ukupno	Selekcijske organizacije				
			poljoprivred- na dobra	seljačke radne zadruge	zemljorad- ničke zadruge	ekonomske	ustanove
Jugoslavija	67	817	275	33	249	225	35
Bosna i Hercegovina	9	34	17	—	—	13	4
Crna Gora	—	20	9	—	—	7	4
Hrvatska	8	151	56	—	75	12	8
Makedonija	2	26	14	2	—	8	2
Slovenija	7	134	57	—	53	24	—
Srbija	41	452	122	31	121	161	17
uže područje	23	180	32	—	82	59	7
Kosovo i Metohija	6	36	12	—	—	20	4
Vojvodina	12	236	78	31	39	82	6

Podaci: Godišnji izveštaj Jugoslovenskog stočarskog selekcionog centra u Beogradu za 1962.

na potomstvo, što treba da posluži kvantitativnom i kvalitativnom unapređenju govedarske proizvodnje na genetskoj osnovi. Najviše su ispitivana grla kvalitetnih rasa: simentalke, mrke i crno-bele.

Da bi se poboljšao rasni sastav, na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima vrši se veštačko osemenjivanje goveda. Primena veštačkog osemenjivanja je u znatnoj meri doprinela iskorenjivanju koitalnih infekcija, smanjenju sterilnosti i povećanju proizvodnje priplodnog materijala za obnovu i proširenje zapata. Veštačko osemenjivanje danas nije više samo preventivno-zoohigijenska mera, već ono čini osnovnu meru u sistemu kompletne selekcije.

Osnovu za osemenjivanje čini 41 centar, na kojima su smeštena 594 kvalitetna bika, od kojih su 62% simentalke, 17% sivo-smeđe i 10,8% crno-bele rase. Ove tri rase, sa 90% učešća u fondu bikova, predstavljaju glavne faktore za uticaj na govedarsku proizvodnju. U toku 1962. veštački je osemenjeno 770.449 krava i junica, odnosno 27,8% od njihovog ukupnog broja, i to: u Bosni i Hercegovini 38.818 (7,08%), Crnoj Gori 3.854 (4,5%), Makedoniji 17.620 (15,5%), Hrvatskoj 257.000 (38,8%), Sloveniji 172.000 (59,5%), Srbiji 284.299 (26,5%), od toga u Vojvodini 112.794 (49,5%).

Srazmerno ukupnom perspektivnom povećanju broja goveda u Jugoslaviji, predviđa se i perspektivno povećanje broja osemenjenih krava i junica. Do kraja 1970. u Jugoslaviji veštačkim osemenjivanjem treba da bude obuhvaćeno 60% od ukupnog broja krava u toj godini.

Radi obezbeđenja proizvodnje kvalitetnog priplodnog podmlatka, osnovani su centri za proizvodnju elitnih priplodnih goveda. Formiranje ovih centara uslovljeno je određenim zakonskim propisima, kojima su, između ostalih

TABELA 14 — UMATIČENE KRAVE PO RASAMA U 1962.

Republika	(U grlima)							
	Ukupno krava	Simentalke	Crno-bela	Crveno-šarena	Crveno-danska	Mrka	Obertalska	Ostale rase
Jugoslavija	114.250	58.391	23.597	1.807	10.056	17.026	841	2.532
Bosna i Hercegovina	6.187	2.602	2.851	—	49	501	184	—
Crna Gora	1.161	—	398	—	—	330	198	235
Hrvatska	26.234	16.037	7.337	644	—	1.662	120	434
Makedonija	6.230	2.476	1.007	—	424	1.964	339	20
Slovenija	20.591	5.497	1.345	—	—	12.016	—	1.733
Srbija	53.847	31.779	10.659	1.163	9.583	553	—	110
uže područje	23.684	7.758	7.392	489	7.889	156	—	—
Kosovo i Metohija	3.604	1.958	—	—	1.249	397	—	—
Vojvodina	26.569	22.063	3.267	674	445	—	—	110

Podaci: Godišnji izveštaj Jugoslovenskog stočarskog selekcionog centra u Beogradu za 1962.

uslova, određeni i standardi³ koje pojedina grla treba da ispunje za ulazak u centar. Do kraja 1962. na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima formirano je 19 takvih centara. Stručni rad u ovim centrima sprovodi se pod nadzorom Jugoslovenskog stočarskog selekcionog centra. (Tabela 15.)

TABELA 15 — CENTRI ZA PROIZVODNJU ELITNIH PRIPLODNIH GOVEDA U 1962.

Za rasu	Broj centara	Broj krava	Prosečna proizvodnja mleka		
			dana laktacije	mleka litara	% mlečne masti
Simentalsku	6	529	302	3.213	3,86
Crno-belu	8	823	298	3.932	3,92
Crveno-šarenu	2	299	292	3.402	3,67
Mrku	1	117	293	1.802	—
Sivu	1	53	293	3.124	3,70
Jersey	1	115	305	3.596	5,83

Podaci: Jugoslovenski stočarski selekциони centar u Beogradu.

Krave iz ovih centara koje po tipu, obliku, plodnosti i proizvodnji mleka i mlečne masti odgovaraju standardima, odabiraju se za proizvodnju elitnih bikova za potrebe osemenjavanja pojedinih rasa. Najveći broj ovakvih krava je simentalke i crno-bele rase.

CENE I PREMIJE

Jednu od važnih mera koje treba da stimuliraju dalje unapređivanje govedarstva čini i regulisanje cena i premija za proizvode u govedarstvu i stočarstvu uopšte.

Poslednjih godina cene ratarskih i stočarskih proizvoda osciliraju i pokazuju tendenciju porasta. Međutim, taj porast nije bio usklađen. Cene ratarskih proizvoda, a naročito stočne hrane, rastle su bržim tempom nego cene stočarskih proizvoda. (Tabela 16.)

Razlike u cenama ratarskih i stočarskih proizvoda bile su velike i neusklađene naročito u 1961. i 1962. Radi njihovog usklađivanja, doneti su zakonski propisi o garanto-

³ Određivanje standarda regulisano je Pravilnikom o tehničkim merama i drugim uslovima za proizvodnju priplodne stoke, koji je doneo Sekretarijat Saveznog izvršnog veća za poljoprivredu i šumarstvo u 1961. godini (»Službeni list FNRJ«, 34/61).

TABELA 16 — INDEKSI CENA RATARSKIH I STOČARSKIH PROIZVODA 1954. I 1957—1962.

(Ø 1961 = 100)

Proizvodi	Prosečni godišnji indeksi cena						
	1954	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Ratarstvo	61	90	87	86	86	112	136
žitarice	59	95	92	86	88	104	127
povrće	67	68	66	85	77	140	155
stočna repa	54	86	87	86	87	105	161
Stočarstvo	71	77	81	82	90	106	114
stoka i živina za klanje	64	77	82	83	91	104	114
mleko	56	80	81	84	91	110	110

Podaci: »Indeks« Saveznog zavoda za statistiku, januar 1963.

vanim cenama i premijama za goveda za klanje i proizvedeno kravlje mleko. Odlukom o izmeni Odluke o garantovanim cenama stoke za 1962. do 1964. godine⁴ garantovana cena za kilogram žive mere goveda za klanje iznosi od 180 do 290 dinara. Odlukom o dopuni Odluke o premijama za stoku u 1963. godini⁵ određene su premije od 80 do 100 dinara po 1 kg žive mere. Određene cene i premije zavisile su od rase, kategorije i postignute klase. Cenama i premijama stimulirana je bolja proizvodnja, odnosno proizvodnja mesa od plemenitih rasa i od bolje utovljenosti grla. Zakonskim propisima regulisane su i cene i premije za proizvedeno kravlje mleko. Odlukom o minimalnoj otkupnoj ceni kravlje mleka u 1963. i 1964. godini⁶ garantovana je minimalna cena od 14 dinara za jednu masnu jedinicu, a Odlukom o određivanju premije za kravlje mleko u 1963. godini⁷ povećana je savezna premija na 15 din. po jednom litru, uz republičku premiju od 7,5 din.

Pored ovih propisa, koji imaju za cilj da poboljšaju kvalitet stoke za klanje, postoje i drugi koji regulišu organizaciju, način proizvodnje, standarde stočarskih proizvoda i sprovođenje drugih mera za unapređenje stočarstva.

J. P. — R. A.

⁴ »Službeni list SFRJ«, 28/63.

⁵ »Službeni list SFRJ«, 28/63.

⁶ »Službeni list SFRJ«, 26/63.

⁷ »Službeni list SFRJ«, 26/63.

INDUSTRIJA PIVA

RAZVOJ. Industrija piva je jedna od najstarijih industrijskih delatnosti u Jugoslaviji. Mada su prve pivare izgrađene ranije, industrijska proizvodnja u njima, koja se razvila iz primitivne zanatske proizvodnje, počinje u drugoj polovini XIX veka.¹ Od presudnog značaja za razvoj pivarske delatnosti bilo je uvođenje energetskih postrojenja. Obim proizvodnje odnosno veličina preduzeća zavisili su od lokacije, a naročito od uslova proizvodnje i transporta piva. Danas u zemlji postoji ukupno 29 pogona za proizvodnju piva. Od svog osnivanja pa do danas ove pivare su više puta proširivane, dograđivane i rekonstruisane.

Do 1918. samo mali broj pivara bio je na visini ondašnje pivarske tehnike. U periodu 1918—1928. industrija piva doživljava pravu konjunkturu. Veći broj pivara je rekonstruisan, a sagrađene su i neke nove. Ubrzano tempo razvoja prekinut je laganim opadanjem proizvodnje piva u 1929. i 1930. U narednim godinama, u vreme svetske krize, proizvodnja piva u zemlji je iznosila 240.000 hl godišnje. Teško pogođene privrednom krizom, neke pivare su obustavile proizvodnju, a ostale su se jedva održale. Sa postepenim povećanjem potrošnje piva u 1936. i 1937. stanje pivara se popravilo, ali su investiciona ulaganja bila znatno manja nego u periodu pre krize.

U periodu *posle drugog svetskog rata* potrošnja piva je sve do 1951. stalno rasla, što je zahtevalo intenzivnu proizvodnju svih pivara. Međutim, u uslovima intenzivne izgradnje bazične industrije, u tom periodu nije bilo moguće vršiti ulaganja za rekonstrukcije i zamene već odavno amortizovanih mašina i uređaja, što je još više pogoršalo i inače nasleđeno teško stanje industrije piva. U ovakvim uslovima neke pivare su samo vanrednim naporima uspele da se održe, dok je pivara u Nišu 1954. obustavila proizvodnju. Sve je to uticalo na obim proizvodnje i kvalitet proizvoda. Visoki troškovi održavanja zastarelih uređaja i proizvodnje piva zahtevali su povećanje cena, zbog čega je opala i potrošnja piva.

Znatnija ulaganja u *jugoslovensku industriju piva* ostvarena su tek poslednjih godina. Početkom 1958. preduzećima za proizvodnju piva omogućeno je puno korišćenje amortizacije, što je samo neznatno olakšalo njihov položaj. Tek u 1959. oslobodenjem blokiranog dela amortizacije iz ranijih godina, učešćem sredstava samih preduzeća i narodnih odbora, kao i zajmovima iz Opšteg investicionog fonda, data je mogućnost svim pivarama da izvrše neophodne rekonstrukcije. Sa ovim sredstvima, u ukupnom iznosu od oko 2 milijarde din. uvedena je u 1959. i 1960. savremena oprema i proizvodni kapaciteti povećani za oko 500.000 hl piva godišnje. Pored toga, uvozom uređaja za automatsko punjenje piva u boce, stvorene su mogućnosti za zadovoljenje sve veće potražnje piva u bocama.

Poslednjih godina položaj pivara znatno se popravio. U periodu 1960—1962. investirano je još preko 3 milijarde din. Ovim ulaganjima, koja su imala za cilj da otklone uska grla proizvodnje, nisu učinjene neke fundamentalne promene, ali je proizvodnja podignuta na viši tehnički nivo.

¹ Male, zanatske pivare postojale su u Ljubljani, Mariboru, Zagrebu, Osijeku, Daruvaru, Slavonskom Brodu, Sremskoj Mitrovici, Novom Sadu, Petrovaradinu, Zemunu, Pančevu i drugim mestima Vojvodine. Prva pivara izgrađena je u Pančevu 1722, a ostale su osnovane uglavnom sredinom i u drugoj polovini XIX veka. Ove zanatske radionice održale su se do početka industrijalizacije. Vremenom su mnoge od njih obustavile rad, a samo neke su u druženju postajale manja ili veća preduzeća, u zavisnosti od lokacije.

SIROVINE. Osnovne sirovine za proizvodnju piva su pivarski slad, pivarski kvasac, hmelj i voda. Pošto se pivarski slad dobija iz ječma, praktično kao sirovinu za proizvodnju piva treba smatrati odgovarajuću sortu ječma (pivarski ječam) koja omogućuje proizvodnju kvalitetnog pivarskog slada.

Pivarski ječam. Za proizvodnju pivarskog slada upotrebljavaju se jari i ozimi ječam dvoredac.

Pre rata u nekim krajevima Jugoslavije postojala je tradicija gajenja jarog ječma, tako da je pivarska industrija redovno dobijala potrebne količine ove sirovine relativno dobrog kvaliteta.

Posle drugog svetskog rata nastavljeno je gajenje jedne sorte jarog ječma, ali sa slabijim osobinama i niskim prinosima. Pored toga, zbog niskih cena, proizvođači su dobrim delom napustili nerentabilno gajenje jarog ječma, pa su preduzeća industrije piva bila prinuđena da koriste jevtiniji, ozimi ječam. Stoga je industrija piva krajem 1955. preduzela energične mere za rešavanje problema obezbeđenja kvalitetnog pivarskog ječma. Već u 1956. uvezeno je 1.000 tona prvoklasnog semena pivarskog ječma »Herta« i »Hanna«, što je dalo pozitivne rezultate u 1957, kada su rod i kvalitet pivarskog ječma bili na odgovarajućem nivou. Pored toga, radi otklanjanja negativnih posledica ukrštanja ove kulture, kao i radi dobijanja dobrih i čistih sorti domaćeg pivarskog ječma, organizovani su radovi na njegovoj selekciji. Sve ove mere dovele su do normalizacije proizvodnje i do stabilizacije cena pivarskog ječma.

Pošto statistika ne daje posebne podatke o proizvodnji pivarskog ječma, ocena mogućnosti obezbeđenja potrebnih količina za industriju piva može se dati na osnovu podataka o ukupnoj proizvodnji ječma u zemlji. (Tabela 1.)

TABELA 1 — PROIZVODNJA JEČMA U JUGOSLAVIJI 1952—1962.

Godina	Požnjene površine u hiljadama ha	Ukupan prinos u hiljadama tona	Prinos po 1 ha u mtc
1952	317	258	8,2
1956	353	344	9,7
1960	363	529	14,6
1961	371	571	15,3
1962	351	475	13,5

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

Računajući da prosečna proizvodnja piva poslednjih godina iznosi oko 1,800.000 hl godišnje i da je za proizvodnju 1 hl piva potrebno oko 28 kg pivarskog ječma, godišnje potrebe za sve pivare iznosile bi oko 50.000 tona pivarskog ječma, ili oko 10% od ukupne proizvodnje ječma u zemlji.

Zahvaljujući preduzetim merama (kooperaciji, uvođenju novih sorti, povećanju cena pivarskog ječma od 40 dinara za 1 kg u 1958. na 53 dinara u 1963), industrija piva je na najboljem putu ne samo da reši u potpunosti redovno snabdevanje sirovinama već i da obezbedi prvorazredni kvalitet pivarskog ječma.

U toku je i izgradnja novih kapaciteta za proizvodnju slada, koji se u sadašnjim uslovima, zbog nedovoljnih kapaciteta za proizvodnju, uvozi (oko 12—14 hiljada tona godišnje). Na taj način će prestati i izvoz viškova pivarskog ječma koji se sada ne mogu preraditi u slad.

Hmelj. Jugoslavija je poznata kao proizvođač kvalitetnog hmelja. Glavna područja za proizvodnju hmelja nalaze se u Sloveniji (Savinjska dolina) i u Bačkoj (okolina Bačkog Petrovca). (Tabela 2.)

Prema sadašnjoj proizvodnji piva, uz normativ od 0,250 kg hmelja za 1 hl piva, godišnje potrebe svih pivara iznose oko 450 tona, ili oko 8,5% ukupnog godišnjeg prinosa.

TABELA 2 — PROIZVODNJA HMELJA U JUGOSLAVIJI 1952—1963.

Godina	Površina u ha	Ukupan prinos u tonama	Prinos po 1 ha u mtc
1952	1.740	1.200	6,9
1956	2.210	2.500	11,3
1960	3.920	6.010	15,3
1961	3.820	5.260	13,8
1962	3.710	5.250	14,1

Podaci: Statistički godišnjak SFRJ, 1963.

Snabdevanje pivara hmeljom ne predstavlja problem. Međutim, zbog činjenice da se preko 90% hmelja izvozi, cene ove sirovine jako variraju i zavise od cena na svetskom tržištu.

KAPACITETI. Prilikom razmatranja i utvrđivanja kapaciteta piva treba imati u vidu specifičnosti procesa proizvodnje, dinamiku potrošnje piva tokom godine i postojanje uskih grla proizvodnje, odnosno neusklađenosti kapaciteta pojedinih uređaja u kojima se odvijaju pojedine faze procesa. Pri tome se kapaciteti sladara moraju posmatrati izvan okvira kapaciteta pivara, jer postoje pivare koje ne proizvode slad i nemaju sladaru kao poseban pogon.

Sladare. Od ukupno 29 pivara, samo pivare u Mariboru, Laškom i Leskovcu ne poseduju pogone za proizvodnju slada. Sve ostale pivare imaju svoje sladare, ali većinom najstarijeg tipa, sa podnim kljajalištima.

U posleratnom periodu nisu vršena znatnija ulaganja za povećanje kapaciteta sladara, koji, pod normalnim uslovima korišćenja, iznose oko 20.000 tona slada godišnje. Ovi kapaciteti stalno su korišćeni 100%, osim u periodu 1952—1956, kada je, zbog smanjenja proizvodnje piva, proizvodnja slada svedena na 12—13.000 tona godišnje.

Proizvodnja slada u sadašnjim kapacitetima može pokriti potrebe proizvodnje samo 1.000.000 hl piva, tako da se razlika pokriva uvozom. U periodu 1959—1963. uvezeno je ukupno 44.600 tona slada. (Tabela 3.)

TABELA 3 — POTROŠNJA UVEZENOG SLADA 1959—1963.

Godina	Tona
1959	1.276
1960	6.640
1961	11.014
1962	11.160
1963	14.510

Podaci: Poslovno udruženje industrije piva.

Porast uvoza slada je u skladu sa povećanjem proizvodnje piva poslednjih godina. Pored povećanog uvoza slada, pivare su obezbeđivale rastuću proizvodnju piva i korišćenjem surogata, uglavnom kukuruza. (Jugoslovenski standard za pivo dozvoljavao je zamenu slada do 25%, dok je Pravilnikom o kvalitetu životnih namirnica dozvoljeno korišćenje surogata do 20%.)

Cena uvoznog slada, uključujući podvozne troškove do jugoslovenske granice, kreće se od 102 do 108 din. za 1 kg. Prodajne cene slada domaće proizvodnje iznosile su u periodu 1960—1963, po godinama: 85, 93, 95 i 105 din. za 1 kg.

S obzirom da postoje mogućnosti za proizvodnju dovoljnih količina kvalitetnog pivarskog ječma, odobrena su sredstva za rekonstrukcije sladara u pivarama u Apatinu i Beogradu, kao i za izgradnju novih pogona sladara u pivarama u Skopju, Laškom i Zrenjaninu. Izgradnja sladara u Skopju je u završnoj fazi, tako da će proizvodnja početi u toku 1964, dok je izgradnja ostalih sladara u početnoj fazi. Sukcesivno stavljanje u pogon ovih sladara predviđa se u toku 1965. Posle izvršenih rekonstrukcija i završetka izgradnje novih sladara ukupni kapaciteti za proizvodnju slada iznosiće oko 43.000 tona godišnje. Ako bi se i dalje

nastavila izgradnja sladara, a za to postoje i potrebe i uslovi, uvoz slada bi sasvim otpao, a eventualni viškovi mogli bi se i izvoziti.

Pivare. Korišćenje kapaciteta pivara zavisi od dinamike potrošnje, koja u Jugoslaviji ima izrazito sezonski karakter. Ceni se da ukupni kapaciteti svih pivara u zemlji iznose oko 1.500.000 hl piva godišnje. Međutim, proizvodnja piva poslednjih godina iznosi oko 1.800.000 hl prosečno godišnje, što ukazuje na to da se kapaciteti izvan sezone koriste nedovoljno, u predsezoni 100%, a u sezoni i preko normalnih mogućnosti. Ovakvo povećanje proizvodnje moguće je samo skraćivanjem vremena potrebnog za normalno odležavanje piva, što negativno utiče na njegov kvalitet. Iako se instalirani kapaciteti koriste sa oko 65%, oni nisu dovoljni za zadovoljenje potražnje tržišta u punoj sezoni, kada, i pored forsiranog rada, pivare nisu u mogućnosti da ravnomerno i u potpunosti snabdevaju svo područja.

Usko grlo proizvodnje uglavnom čine kapaciteti sudova za odležavanje piva. Međutim, u punoj sezoni, kada se skraćuje vreme potrebno za odležavanje, uska grla najčešće postaju uređaji za punjenje piva u boce.

Proces proizvodnje u pivarama je poslednjih godina znatno modernizovan uvođenjem savremene opreme u pojedinim pogonima, čime je postignuta efikasnija i jevtinija proizvodnja i poboljšan kvalitet piva.

Teritorijalni razmeštaj pivara je dosta povoljan i u najvećoj meri odgovara veličini kapaciteta i prirodnim uslovima područja.

Pivare postoje u sledećim gradovima: Beogradu, Svetozarevu, Nišu, Leskovcu, Zaječaru, Valjevu, Čačku (uža Srbija), Pančevu, Zrenjaninu, Vršcu, Bečeju, Čelarevu, Apatinu, Sremskoj Mitrovici (Vojvodina), Zagrebu, Osijeku, Daruvaru, Karlovcu, Otočcu (Hrvatska), Ljubljani, Laškom, Mariboru (Slovenija), Sarajevu, Banjoj Luci, Tuzli (Bosna i Hercegovina), Skopju, Prilepu (Makedonija) i Nikšiću (Crna Gora).

Raspored pivara uglavnom zadovoljava i sa stanovišta orijentacije na najveće potrošačke centre. Naročito su povoljne lokacije pivara u užoj Srbiji i Sloveniji, dok je lokacija pivara na području Vojvodine u većini slučajeva nepovoljna: pivare se nalaze i u manjim mestima, ali su zato bez njih, na primer, Novi Sad i Subotica.

Lokacija postojećih pivara u Hrvatskoj zadovoljava, ali je broj pivara nedovoljan. Čitavo područje duž jadranske obale nema nijedan pogon za proizvodnju piva. Potrošački centri primorskih gradova Pule, Rijeke, Zadra, Splita i Dubrovnika snabdevaju se iz udaljenih pivara u unutrašnjosti zemlje. Snabdevanje ovih potrošačkih područja je naročito otežano za vreme letnje turističke sezone.

PROIZVODNJA. Poslednjih godina sve pivare u zemlji proizvode oko 1.800.000 hl piva godišnje. Od 1956. obim proizvodnje se stalno povećava. (Tabela 4.)

TABELA 4 — PROIZVODNJA PIVA PO REPUBLIKAMA 1954—1962.

Republika	Proizvodnja u hiljadama hl piva				
	1954	1956	1958	1960	1962
Jugoslavija	801	770	1.230	1.616	1.788
Bosna i Hercegovina	43	34	74	117	153
Crna Gora	22	19	32	43	47
Hrvatska	148	143	231	296	400
Makedonija	49	51	80	106	108
Slovenija	114	98	188	248	303
Srbija	426	425	625	806	777

Podaci: Poslovno udruženje industrije piva.

Proizvodnjom od 2.240.000 hl piva u 1963. (prema predhodnim podacima Saveznog zavoda za privredno planiranje) prosečna proizvodnja po jednom stanovniku porasla je od 10 litara u 1962. na 11,8 litara u 1963. godini.

Najveća proizvodnja piva po stanovniku je u Sloveniji, a najmanja u Bosni i Hercegovini. (Tabela 5.)

TABELA 5 — PROIZVODNJA PIVA PO 1 STANOVNIKU PO REPUBLIKAMA 1952. I 1962.

Republika	1952	1962
Jugoslavija	5,4	10,0
Bosna i Hercegovina	2,8	4,1
Crna Gora	3,1	10,1
Hrvatska	4,6	9,2
Makedonija	4,4	7,8
Slovenija	7,4	18,6
Srbija	7,1	11,3

Podaci: Poslovno udruženje industrije piva.

Poslednjih godina industrija piva je postigla znatne uspehe u proširenju asortimana. Pored svetlog piva sa 12% ekstrakta u osnovnoj sladovini, pivare proizvode i manje količine specijalnih piva sa većim sadržajem ekstrakta.

Dok je u posleratnom periodu samo neznatan deo proizvodnje piva punjen u boce, poslednjih godina uvedeni su novi uređaji za punjenje, tako da prodaja piva u bocama prelazi 80%. Neke pivare su, pored boca od 0,5 litara, uvele i boce 0,3 litra, a razmatra se mogućnost i uvođenja boca od 1 litra (za potrebe domaćinstava).

Radi boljeg bistrenja piva, poslednjih godina su uvedeni specijalni separatori i »kizelgur-filteri«, a u cilju povećanja trajnosti piva, neke pivare pasterizuju pivo i za potrebe domaćeg tržišta.

POTROŠNJA. Podaci o potrošnji piva po pojedinim republikama ne postoje, ali podaci o ukupnoj potrošnji piva u zemlji pokazuju njeno stalno povećanje. (Tabela 6.)

Prvi podaci o proizvodnji i potrošnji piva u 1963. potvrđuju dalji porast potrošnje.

CENE. Kretanje cena piva zavisi od kretanja cena osnovnih sirovina. Za upoređenje mogu da posluže podaci o cenama u 1952. i 1962.

TABELA 6 — UKUPNA POTROŠNJA PIVA I POTROŠNJA PO 1 STANOVNIKU 1959—1962.

Godina	Ukupna godišnja potrošnja piva u hiljadama hl	Godišnja potrošnja po jednom stanovniku u l.
1959	1.252	6,9
1960	1.640	8,9
1961	1.860	10,0
1962	1.800	9,4

Podaci: Poslovno udruženje industrije piva.

Cene ječma iznosile su 28 din. za 1 kg. u 1952. i 53 din. u 1962. godini, a slada 50 odnosno 108 din., dok je cena hmelja iznosila 300 odnosno 1.060 din.

Prodajna cena jednog litra piva kod proizvođača iznosila je u 1952. godini 50 din., a u 1962. godini 90 din.

Maloprodajna cena jednog litra piva iznosila je: u trgovini (u bocama) 136—144 din., a u ugostiteljstvu (u bocama) 180—320 din.

Napred navedeni podaci pokazuju da je porast cena sirovina veći od porasta prodajne cene piva kod proizvođača.

UVOZ I IZVOZ. Iako Jugoslavija raspolaže dovoljnom sirovinskom bazom za proizvodnju piva, nedovoljni kapaciteti za proizvodnju slada uslovljavaju da se izvesne količine ove sirovine uvoze. Poslednjih godina slad je uvožen iz Čehoslovačke i DR Nemačke.

Izvoz piva iz Jugoslavije je dosad bio neznatan. U poslednje dve godine, 1962. i 1963, izveze su neznatne količine piva u SAD, SSSR i Italiju, a postoji interes za izvoz u zemlje Bliskog istoka, Italiju, Grčku i istočnoevropske zemlje.

Veći izvoz piva biće moguć tek posle znatnijih ulaganja za rekonstrukcije i proširenja postojećih i izgradnju nekih novih pivara, tj. kada proizvodnja bude veća nego što su domaće potrebe u vreme pune sezone potrošnje piva.

N. M.

UČEŠĆE JUGOSLAVIJE NA XVIII ZASEĐANJU GENERALNE SKUPŠTINE UN¹

XVIII redovno zasjedanje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija održano je u Njujorku od 17. septembra do 17. decembra 1963. godine. Na dnevnom redu zasjedanja bile su 92 tačke.

Zasjedanju je prethodio pozitivan razvoj u međunarodnim odnosima i ono je, za razliku od ranijih, počelo i odvijalo se u povoljnijoj međunarodnoj atmosferi. Izrazita, i po svom političkom dejstvu značajna, manifestacija popuštanja međunarodne zategnutosti bio je Sporazum o zabrani nuklearnih proba u vazduhu, vasioni i pod vodom, zaključen u Moskvi 5. avgusta 1963. od strane SSSR, SAD i Velike Britanije.

U govoru u generalnoj debati (23. septembra 1963) šef jugoslovenske delegacije Vladimir Popović, predsednik Odbora za spoljne poslove i međunarodne odnose Saveznog veća Savezne skupštine, istakao je da čovečanstvo može sa više nade gledati u budućnost, jer su se u međunarodnim odnosima počeli pojavljivati znaci poboljšanja, koji otvaraju put elastičnijem i realnijem prilaganju nekim krupnim svetskim problemima. »Nas iskreno raduje — rekao je Popović — što se stvari u oblasti odnosa Istok—Zapad odvijaju povoljnije i što se otvaraju šire perspektive u pitanju smirenja i razoružanja. Mi smo oduvek bili za takav razvoj i zato sadašnji pozitivni zaokret smatramo kao svoj i opšti uspeh, kao značajnu potvrdu svoje vlogodišnje politike. Mi smo se rečju i delom zalagali za metode pregovaranja i za put koegzistencije, jedini realan put, jedini realan izlaz iz čorsokaka u koji je svet doveden zbog hladnog rata i trke u naoružanju.«

Šef jugoslovenske delegacije istakao je zatim da su pozitivne promene u međunarodnim odnosima plod dugogodišnje uporne i dosledne borbe miroljubivih snaga i da je pozitivnim kretanjima u svetu u znatnoj meri doprinela sve plodnija delatnost Organizacije ujedinjenih nacija.

»Medutim, — nastavio je šef jugoslovenske delegacije — same konstatacije o progresu u savremenom svetu ne mogu nas, naravno, zadovoljiti. Ako se sve šire prihvata da je rat u savremenim uslovima izgubio svaki smisao, ako atomsko doba neminovno dovodi do promena u gledanjima na društvene i međunarodne odnose, onda je svakako nužno učiniti sve da se što pre ostvari sporazum o opštem i potpunom razoružanju; da se obezbedi rešavanje svih sporova putem pregovora; da se likvidira kolonijalizam u svim njegovim vidovima; da se obezbedi poštovanje nezavisnosti i slobodnog i nesmetanog razvitka svih država i naroda; da se omoguću brzo rešavanje krupnih ekonomskih i socijalnih problema u svetu. To su, po našem mišljenju, konkretni putevi i uslovi za obezbeđenje trajnog mira i progressa za sve.«

Ocenjujući pozitivno najnoviji razvoj u međunarodnim odnosima i uslove u kojima je počelo XVIII zasjedanje, šef jugoslovenske delegacije je upozorio da ne treba imati iluzija da će stvari teći povoljno same od sebe, da su sve prepreke savladane i da su negativni faktori prestali da

deluju. »Još uvek ima frontalnog otpora sadašnjim pozitivnim kretanjima, iskrivljavanja i pogrešnog tumačenja ili neshvatanja njihovog smisla i cilja i sužavanja njihove sadržine. Još nisu ugašena žarišta sukoba, nisu uništeni izvori zategnutosti, ni iskorenjeni elementi politike sile i pritiska. Bitno je, zato, da se izoluju i parališu snage koje se opiru pozitivnim promenama, da se izoluju i parališu pobornici hladnog rata i politike sile, bez obzira gde se nalazili i pod kojim plaštom i u ime čega tu politiku zastupali i predlagali.«

Govoreći o neposrednim i dugoročnijim zadacima međunarodne organizacije i njenih članova, šef jugoslovenske delegacije je rekao: »Sve to ukazuje na potrebu još odlučnijih napora da bi se sadašnji pozitivni procesi ne samo nastavili nego i produbili i proširili, da bi postali sve konkretniji, da bi obuhvatili sve novija područja međunarodnih odnosa i uključili što širi krug zemalja, sve one države i sve one snage koje su spremne i sposobne da u tom pravcu deluju. Ti se naponi očekuju od svih nas, i to odmah i ovde, gde smo svi ravnopravno zastupljeni i gde svi imamo mogućnost i odgovornost da delujemo. Mi nemamo razloga ni prava da se držimo po strani od jednog razvoja čijem smo pokretanju toliko doprineli, i da, pod izgovorom da se razvoj događaja nesmetano odvija, prepuštamo da stvari teku »svojim tokom«. Stvari će dobro ići samo ako svi prionemo na posao i delujemo u istom pravcu. Od nas se očekuje ne samo da pružimo odlučnu i konstruktivnu podršku sadašnjem pozitivnom kursu, nego i da ukažemo na pravac kojim bi započeti proces trebalo dalje da se kreće, kako bi se, kroz rešavanje mnogobrojnih problema sa kojima se međunarodna zajednica suočava na političkom, ekonomskom, socijalnom i drugim poljima — a od kojih se mnoga nalaze na našem dnevnom redu — ostvarili uslovi za trajan mir u svetu, zasnovan na slobodi, nezavisnosti i ravnopravnosti svih naroda i zemalja bez razlike.«

Svoje izlaganje o osnovnim međunarodnim problemima šef jugoslovenske delegacije završio je sledećim rečima: »Naše je duboko uverenje da UN s da mogu još više da doprinesu jačanju međunarodnog poverenja i sporazumevanja i da olakšaju i ubrzaju taj proces. Ogromna većina naroda i zemalja izjasnila se za politiku i principe miroljubive koegzistencije. Potrebno je da UN dalje afirmišu tu politiku i sankcionišu principe koegzistencije kao obavezne norme odnosa između država i naroda. To bi u velikoj meri doprinelo efikasnosti UN u njihovoj miroljubivoj ulozi. To bi, istovremeno značilo i veliki napredak u životu svetske zajednice.«

Predsednik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Josip Broz Tito, u toku svog boravka u SAD, posetio je 22. oktobra 1963. sedišta Ujedinjenih nacija. Na svečanoj sednici Generalne skupštine, održanoj tim povodom, predsednik Tito dao je analizu novijih procesa u razviku današnjeg sveta i mogućnosti za dalje unapređenje međunarodnog razumevanja i saradnje. Jugoslovenski Predsednik je posebnu pažnju posvetio politici aktivne miroljubive koegzistencije i politici neangažovanja, njenom mestu, prirodi i ulozi u novoj fazi međunarodnih odnosa. (Zbog posebnog značaja i celovitosti, govor predsednika Tita dajemo kao poseban prilog ovoj informaciji — vidi str. 33—35 (11—13) — *Prim. Red.*)

Delujući u skladu sa ocenom novih kretanja u međunarodnim odnosima i mogućnosti koje ona otvaraju, sadržanom u govoru predsednika Tita i u govoru šefa jugoslovenske delegacije, Jugoslavija je, zajedno sa mnogim drugim zemljama, nastojala da se pozitivna evolucija u međunarodnim odnosima maksimalno iskoristi za unapređenje procesa pregovaranja i rešavanja postojećih problema mirnim putem. Jugoslovenska delegacija aktivno je učestvovala u razmatranju postojećih svetskih problema i bila je među predlažačima velikog broja rezolucija.

SASTAV JUGOSLOVENSKE DELEGACIJE. Jugoslovensku delegaciju predvodio je predsednik Odbora za spoljne poslove i međunarodne odnose Saveznog veća

¹ O učešću Jugoslavije na ranijim zasjedanjima Generalne skupštine UN vidi: »Jug. pregled«, 1957, maj, str. 259—264 (33—38); mart, str. 139—144 (15—20); 1959, februar, str. 75—80 (7—12); 1960, januar, str. 37—44 (3—10); 1961, jun, str. 275—282 (45—52); 1962, april, str. 183—191 (11—19); 1963, februar, str. 87—96 (7—16).

Savezne skupštine Vladimir Popović. Zamenik šefa delegacije bio je Josip Đerđa, poslanik i član Odbora za spoljne poslove i međunarodne odnose Saveznog veća Savezne skupštine. Delegati su bili: stalni predstavnik Jugoslavije pri UN Mišo Pavičević, pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Danilo Lekić, načelnik odeljenja u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove dr Đura Ninčić, a zamenici delegata: poslanik Savezne skupštine dr Zagorka Pešić-Golubović, generalni konzul Jugoslavije u Njujorku Miroslav Kreačić, zamenik stalnog predstavnika pri UN Dragan Bernardić, savetnik u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove Aleksandar Božović i savetnik u Stalnoj misiji Jugoslavije pri UN Mirčeta Čvorović. Specijalni savetnici bili su: profesor Univerziteta u Ljubljani Janez Stanovnik i glavni pravni savetnik u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove, prof. dr. Borislav Blagojević.

GENERALNA SKUPŠTINA

POMOĆ SKOPJU. Na predlog 48 delegacija jednoglasno je usvojena rezolucija kojom se uzimaju na znanje energične i hitne mere koje je preduzela vlada SFRJ da bi se pružila pomoć žrtvama zemljotresa u Skopju i ponovo uspostavili normalni uslovi za život u porušenom gradu. Rezolucijom se apeluje na države članice UN da pomognu vladi SFRJ u izvršavanju petogodišnjeg plana za izgradnju Skopja i pozivaju generalni sekretar UN, rukovodioci specijalizovanih agencija, izvršni direktori Svetskog programa za ishranu i Dečjeg fonda UN (UNICEF), direktor Specijalnog fonda UN i predsednik Odbora za tehničku pomoć da vode računa o neposrednim i dugoročnijim potrebama vlade SFRJ u vezi sa njenim planom za rekonstrukciju Skopja.

Notirajući pomoć koju su stanovnicima Skopja pružile mnoge zemlje, članovi UN i razne druge organizacije, rezolucija sa zadovoljstvom podvlači »da je duh međunarodne solidarnosti, pokazan tom prilikom, pretvorio izgradnju Skopja u pravi simbol prijateljstva i bratstva naroda«.

Šef jugoslovenske delegacije zahvalio je, u ime vlade i naroda Jugoslavije, svim vladama i narodima, Organizaciji ujedinjenih nacija, specijalizovanim agencijama, svim humanitarnim organizacijama i pojedincima koji su pružili pomoć Skopju. »U udesu u Skopju — rekao je šef jugoslovenske delegacije (14. oktobra 1963) — došla je do izražaja i velika povezanost i solidarnost naroda sveta u borbi protiv elementarnih katastrofa koje mogu unesrećiti narode. Brza, raznovrsna i dragocena pomoć sa raznih strana sveta, sa svih kontinenata, pomoć od vlada, organizacija i pojedinaca počela je da pristiže istoga dana kada se zemljotres dogodio. Solidarnost u ljudskoj nesreći, u užasu razaranja zbrisala je granice država i ograde ideološko-političkih razlika. Pored doprinosa u lekovima, hrani i drugim materijalnim dobrima, na raznim poslovima i vidovima pomoći u razrušenom gradu susreli su se predstavnici i pripadnici radnih kolektiva i specijalizovanih vojnih jedinica raznih naroda i zemalja. Skopje je postalo mesto solidarnosti naroda među sobom i svih njih zajedno sa Jugoslavijom.«

OTKLANJANJE POSLEDICA CIKLONA U KUBI, HAITIMA, JAMAJKI, TRINIDADU I TOBAGU I DOMINIKANSKOJ REPUBLICI. Na predlog velikog broja delegacija, među kojima i Jugoslavije, jednoglasno je usvojena rezolucija kojom su pozvane sve države i nevladine organizacije da pruže pomoć, a generalni sekretar UN i izvršni rukovodioci specijalizovanih agencija da pri utvrđivanju svojih planova delatnosti vode računa o neposrednim i dugoročnijim potrebama pomenutih zemalja.

Izražavajući duboko žaljenje i osećanje iskrene solidarnosti vlade i naroda Jugoslavije, jugoslovenski predstavnik (Danilo Lekić) rekao je (1. novembra 1963), između ostalog: »Mi smo na sopstvenom primeru osetili ovo

iskustvo, kada je jula ove godine, katastrofalni zemljotres do temelja razorio glavni grad Socijalističke Republike Makedonije Skopje... Ruke koje su nam u toj prilici pružene iz celog sveta i sa svih strana ne samo da su nam dale čvrste dokaze velikog prijateljstva i solidarnosti ljudi prema ljudima i međunarodne zajednice prema našoj zemlji, nego su u velikoj meri doprinele i još uvek doprinose ublažavanju bola koji su teški ljudski i materijalni gubici prouzrokovali.«

PRIJEM NOVIH ČLANOVA. Na XVIII zasedanju Generalne skupštine u članstvo UN primljeni su: Kuvajt, Kenija i Zanzibar. Njihovim prijemom broj članova UN povećao se na 113.

Pozdravljajući prijem novih zemalja u UN (16. decembra 1963), jugoslovenski predstavnik (Danilo Lekić) rekao je, između ostalog: »U prijemu svake nove nezavisne države u članstvo UN, jugoslovenska delegacija vidi još jedan uspešan rezultat napora koje svi slobodoljubivi i miroljubivi narodi u Ujedinjenim nacijama i van njih ulažu radi ustanovljenja novih odnosa u svetu — odnosa zasnovanih na principima i ciljevima Povelje UN. Mi pozdravljamo ove uspehe jer oni inspirišu i podstiču sve one narode koji se još uvek bore za slobodu i nezavisnost i koji teže da zauzmu svoje pravo mesto u međunarodnoj zajednici, na ravnopravnoj osnovi sa svim ostalim narodima i državama... Mogu sa ponosom da kažem da je jugoslovenska vlada, kroz svoju doslednu spoljnu politiku, od samog početka dala svoju bezrezervnu podršku opravdanim zahtevima naroda Zanzibara i Kenije, posebno ovde u Ujedinjenim nacijama.«

PREDSTAVNIŠTVO NR KINE U UN.² Upis ove tačke u dnevni red XVIII zasjedanja zatražila je delegacija Albanije, koja je, zajedno sa delegacijom Kambodže, podnela predlog rezolucije o isključenju predstavništva Čang Kaj Šeka iz UN i o pozivu vladi NR Kine da zauzme svoje mesto u UN.

Predlog Albanije i Kambodže odbačen je sa 41 : 57 : 12.³ Jugoslavija je glasala za predlog rezolucije, saglasno svom stavu o potrebi sprovođenja principa univerzalnosti UN i shvatanju da jedino vlada NR Kine ima pravo da tu zemlju predstavlja u UN.

GODINA MEĐUNARODNE SARADNJE.⁴ Posle kraće debate, u kojoj je došlo do izražaja shvatanje da Godinu međunarodne saradnje treba obeležiti konkretnim rezultatima u rešavanju bar nekih od postojećih međunarodnih problema, Generalna skupština je jednoglasno usvojila rezoluciju kojom se 1965. godina (dvadesetogodišnjica stvaranja UN) proglašava za Godinu međunarodne saradnje. Rezolucijom se pozivaju sve zemlje članice UN, specijalizovane agencije i druge međunarodne i nacionalne organizacije da pristupe izradi planova za Godinu saradnje.

SPROVOĐENJE DEKLARACIJE O DAVANJU NEZAVISNOSTI KOLONIJALNIM ZEMLJAMA I NARODIMA.⁵ U Izveštaju Komiteta za dekolonizaciju, čiji je član i Jugoslavija, dat je širi i potpuniji pregled stanja u velikom broju preostalih kolonija, naročito u onima koje su zahvaćene snažnom borbom za oslobođenje. Komitet je došao do zaključka da nije ostvaren željeni napredak i da još uvek postoji znatan otpor kolonijalnih sila, podržanih od strane nekih drugih država i vojno-političkih grupacija. Komitet je preporučio Generalnoj skupštini da zatraži od kolonijalnih sila preduzimanje energičnijih mera za ubrzanje dekolonizacije, a od drugih zemalja da se uzdrže od pomaganja gušenja aspiracija još neoslobođenih naroda.

U debati o Izveštaju Komiteta, jugoslovenski predstavnik (Danilo Lekić) rekao je (3. decembra 1963) da bi postojeće manifestacije politike pregovaranja i rešavanja sporova

² Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 87 (7).

³ U celoj informaciji prvi broj označava glasove za, drugi — protiv, a treći — uzdržane.

⁴ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 88 (8).

⁵ Vidi: »Jug. pregled«, 1961, jun, str. 276 (46); 1962, april, str. 184 (12) i 1963, februar, str. 88 (8).

mirnim putem i poboljšanje međunarodne situacije, trebalo da određuju opšte okvire i daju sadržinu aktivnosti UN na području dekolonizacije. Jugoslovenski predstavnik je naglasio dužnost Zasedanja da da svoj doprinos u otklanjanju svega onoga što predstavlja prepreku daljem pozitivnom razvoju međunarodne situacije i što kao izvor međunarodnih sukoba može usporiti i otežati ostvarenje opšte težnje za trajnim mirom. »Takvih prepreka, žarišta sukoba i izvora zategnutosti ima, na žalost, još mnogo na kolonijalnom području. Njihovo postojanje i moguće posledice izazivaju razumljivu zabrinutost međunarodne zajednice, naročito ako se istovremeno suočavamo sa nedovoljnom spremnošću nekih kolonijalnih sila da sarađuju i doprinesu zajedničkim naporima da se stvore uslovi za uspostavu trajnog mira koji će počivati na slobodi i ravnopravnosti svih ljudi i naroda. O postojanju jednog i drugog nalazimo dovoljno dokaza u Izveštaju Komiteta za dekolonizaciju, koji predstavlja koliko snažan pleoaje za slobodu i nezavisnost kolonijalnih naroda, toliko i rečitu osudu opasnih pokušaja kolonijalnih sila i kolonijalnih snaga uopšte da zaustave i okrenu unazad točak istorije.«

Jugoslovenski predstavnik je ukazao na činjenicu da kolonijalne sile i kolonijalističke snage, posebno na području centralne i južne Afrike, imaju podršku i pomoć nekih drugih zemalja i vojno-političkih grupacija, koje su na tom području na razne načine, a prvenstveno ekonomski, jako angažovane. »Problem eliminacije kolonijalizma postao je, na taj način, nešto što ne zavisi samo i isključivo od kolonijalnih sila, nego, izgleda sve više, i od grupe zemalja koje nisu pokazale dovoljno spremnosti da daju adekvatnu podršku naporima UN da konačno uklone te uzroke međunarodnih frikcija i sukoba.«

Ukazujući na mnogobrojne i ozbiljne međunarodne reperkusije sadašnje politike nekih kolonijalnih sila i njihovih saveznika, jugoslovenski predstavnik je istakao da rasna diskriminacija i segregacija, nepriznavanje osnovnih ljudskih prava milionima ljudskih bića, bezobzirna ekonomska eksploatacija i kolonijalni ratovi nisu samo protivni odredbama Povelje o zaštiti ljudskog dostojanstva i interesa kolonijalnih naroda, već i »manifestacije jedne politike koja predstavlja ne samo stalan izazov neposredno ugroženim afričkim zemljama i savesti čovečanstva uopšte, nego i pretnju miru i bezbednosti u svetu. Pored toga, ona je već izazvala i preti da izazove još ozbiljnije nesporazume između afričkih i drugih država koje se bore za jednakost i ravnopravnost među ljudima i narodima i onih država koje na ovaj ili onaj način pomažu održavanje stanja čije je postojanje više nego jednom u prošlosti izazvalo sukobe velikih razmera. Konačno, a to posebno vredi pomenuti, takva politika je u direktnoj suprotnosti sa naporima da se međunarodni odnosi postave na novu bazu i da se sprovedu u delo principi aktivne miroljubive koegzistencije — te jedine alternative sveuništavajućem ratu.«

Posle duže debate, u kojoj je većina govornika ukazivala na nezbiljnost situacije, na predlog afro-azijskih članova Komiteta za dekolonizaciju⁶ i Jugoslavije, usvojene su rezolucije o daljem radu Komiteta uopšte, a i o sledećim kolonijama posebno: Aden, Severna Rodenzija, Fidži, Basutoland, Bechuanaland, Svaziland i Britanska Gijana.

Rezolucijom o daljem radu Komiteta zatraženo je od kolonijalnih sila da preduzmu mere za sprovođenje Deklaracije o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima, a od drugih država da se uzdrže od svake akcije koja bi mogla usporiti ili otežati sprovođenje Deklaracije. Rezolucijama za pojedine kolonije zatraženo je da se njihovim stanovnicima omogući da što pre ostvare svoje aspiracije i pravo na samoopredeljenje.

Na predlog istih delegacija jednoglasno su usvojene rezolucije kojima se pozdravlja određivanje datuma sticanja nezavisnosti Malte (31. maja 1964) i Njase (6. jula 1964).

POLITIČKI KOMITET

NUKLEARNE PROBE. Značajan napredak ostvaren Sporazumom o zabrani nuklearnih proba u vazduhu, vasioni i pod vodom, još više je istakao neophodnost daljih koraka u pravcu zabrane svih proba nuklearnog oružja, kao jedino potpunog i sigurnog sredstva da se zaustavi trka u nuklearnom naoružavanju i spreči dalje širenje nuklearnog oružja. U tom svetlu, XVIII zasedanje je posvetilo posebnu pažnju što hitnijem upotpunjavanju Moskovskog sporazuma zabranom i podzemnih proba i obezbeđenju njegove univerzalne primene kroz pristupanje svih zemalja.

U generalnoj debati o pitanju nuklearnih proba,⁷ jugoslovenski predstavnik (Mišo Pavićević) citirao je izjavu kojom je Savezno izvršno veće pozdravilo zaključenje Moskovskog sporazuma i izjavilo da ga u potpunosti prihvata i da mu se priključuje. Jugoslovenski predstavnik ocenio je Sporazum kao važan doprinos uspostavljanju većeg stepena razumevanja i poverenja među državama, kao odlučujući korak u sprečavanju daljeg porasta radioaktivnih padavina i kao meru koja bi značajno mogla doprineti sprečavanju daljeg širenja nuklearnog oružja.

»Ali — nastavio je jugoslovenski predstavnik — pored očiglednih prednosti, Sporazum ima i svojih nedostataka koji proističu bilo iz njegovog nepotpunosti ili iz njegovog ograničenog dometa... Pre svega, ovaj Sporazum nije zabranio podzemne nuklearne probe... Mi smo i ranije smatrali da je pitanje potpune zabrane svih nuklearnih proba — uključivo i podzemnih koje je još uvek otvoreno — u prvom redu politički, a ne tehnički problem. Razlike koje postoje u pogledu sigurnosti da se neće vršiti tajne probe, tako su male da je vrlo teško uzeti ih kao opravdan razlog za dalje odlaganje rešenja ovog važnog problema.«

U pogledu stepena univerzalnosti u primeni Moskovskog sporazuma, jugoslovenski predstavnik je rekao: »Sporazum je, kao što je poznato, do sada potpisalo nešto preko 100 zemalja. Ima, međutim, nekoliko zemalja koje su, rukovodeći se različitim razlozima, stale na stanovište da ne mogu prihvatiti Moskovski sporazum. Ova okolnost je utoliko teža što među njima ima i takvih zemalja koje su ili faktičke ili potencijalne nuklearne sile i koje ne smatraju da je nevršenje nuklearnih proba u ovoj, ili nekoj kasnijoj fazi u njihovom interesu. Opasnost od ovakvog eventualnog razvoja po sam Moskovski sporazum, kao i po tek započeti pozitivniji kurs u međunarodnim odnosima, ne bi se smela potceniti. Međunarodno javno mnjenje oštro je osudilo one vlade i krugove koji su se suprotstavili Moskovskom sporazumu, a posebno one koji su otišli tako daleko da su ga okvalifikovali kao prevaru.«

Diskusija o problemu nuklearnih proba okončana je usvajanjem rezolucije koju je predložio veći broj zemalja, među kojima i Jugoslavija. Rezolucijom se pozdravlja i odobrava Moskovski sporazum i pozivaju sve zemlje da mu pristupe i da ga u potpunosti primenjuju. Od Komiteta 18 zemalja zatraženo je da hitno nastavi sa radom, kako bi se što pre ostvarila i zabrana podzemnih proba.

Protiv rezolucije je glasala Albanija, a uzdržale su se Francuska, Centralnoafrička Republika i Kuba.

OPŠTE I POTPUNO RAZORUŽANJE. Iako je u toku pregovora vođenih 1963. u Komitetu 18 zemalja došlo do nekih novih predloga i do daljeg približavanja gledišta pregovarača o nekim aspektima razoružanja, do konkretnih sporazuma nije došlo, odnosno nije na svim stranama postojao dovoljan stepen političke spremnosti da se sprovedu u delo česte izjave o potrebi bržeg kretanja na ovom području. Situacija u tom pogledu nije bila mnogo bolja ni na XVIII zasedanju Generalne skupštine.

⁷ O stavu Jugoslavije o problemu proba nuklearnog oružja, vidi: »Jug. pregled«, 1957, jun, str. 309—312 (39—42) i 1958, maj, str. 235—237 (27—29).

⁶ O sastavu Komiteta vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 88 (8).

Podvlačeći prvenstveno i pretežno politički karakter problema razoružanja i ukazujući na odsustvo konkretnih rezultata, šef jugoslovenske delegacije Vladimir Popović ukazao je (1. novembra 1963) na činjenicu da to ipak nije obeshrbrilo snage mira u svetu, koje traže rešenje problema razoružanja. »OUN, Bandung, Beograd, Adis Abeba, zatim Interparlamentarna unija i Pagvaška konferencija, čiji su ovogodišnji sastanci nedavno održani u Jugoslaviji, kao i mnogobrojne akcije i apeli raznih nacionalnih i međunarodnih organizacija, predstavljaju jasan izraz stremljenja čovečanstva i krupan doprinos našim naporima za ostvarenje opšteg i potpunog razoružanja.«

Šef jugoslovenske delegacije izrazio je mišljenje da pozitivna kretanja u svetu otvaraju šire mogućnosti i daju razloga za veće nade da se opšte i potpuno razoružanje može ostvariti i ukazao na neophodnost pojačanih napora čitave međunarodne zajednice »a pre svega odlučne orijentacije nuklearnih sila da izraženoj spremnosti za očuvanje mira daju i odgovarajuću materijalnu podlogu, tj. da sa maksimalnom odgovornošću i hitnošću pristupe konkretnom rešavanju ovog problema.«

»Mislim — nastavio je šef jugoslovenske delegacije — da ćemo se svi složiti da je potrebno ranije podnesene planove o opštem i potpunom razoružanju razmotriti u svetlu nove situacije i novih mogućnosti, kako bi se još postojeće razlike u gledanju smanjile i što pre uklonile. Vodeći računa o postojećim novim mogućnostima, o ovde jasno izraženoj želji ogromne većine predstavnika država, kao i o realnim odnosima snaga, posebno mesto u rešavanju problema opšteg i potpunog razoružanja, kao i drugih neresenih problema, pripada tzv. kolateralnim i delimičnim merama. Sporazumevanje o takvim merama, koje, razume se, ne mogu biti alternativna opštem i potpunom razoružanju, stvorilo bi povoljne uslove i direktno doprinelo otpočinjanju procesa razoružanja.«

U takve mere šef jugoslovenske delegacije ubrojio je: sprečavanje širenja nuklearnog oružja, sprečavanje izbijanja rata slučajem ili iznenadnim napadom, stvaranje denuklearizovanih zona, sporazum o nenapadanju između zemalja Varšavskog sporazuma i zemalja članica NATO, zamrzavanje i smanjenje vojnih budžeta, kao i druge mere za koje se jugoslovenska delegacija i u prošlosti zalagala.⁸ Šef jugoslovenske delegacije je zatim ukazao i na »neophodnost da se u sadašnjim uslovima moramo što pre osloboditi nesavremenih koncepcija o bezbednosti i ravnoteži. Mislim da je važno osvrnuti se načelno i na ovo pitanje, jer smo svi svedoci kako se vrlo često i sa istom sadržinom kao ranije potežu argumenti nacionalne bezbednosti i ravnoteže kao razlog za a priori odbacivanje čak i razmatranja pojedinih mera. Pri tome se očividno ne vodi dovoljno računa o dostignutom stepenu naučnog saznanja i u toj oblasti, o činjenici da savremeni razvitak i kvalitativne i kvantitativne promene na političkom i vojnom planu neminovno moraju uticati na menjanje stavova i kriterijuma. U tom svetlu se mnoge mere, kao na primer, smanjenje oružanih snaga ili eliminisanje vojnih baza na tuđim teritorijama, pitanje da li je inspekcija potrebna ili nije — da pomenemo samo neke — ne mogu, s tačke gledišta njihovog sadašnjeg dejstva na ravnotežu i bezbednost, posmatrati i ocenjivati na isti način kao, na primer, pre godinu ili više dana. Drugim rečima, kriterijumi o balansu i bezbednosti kao i razni drugi kriterijumi kojima smo se ranije služili, a na čijoj primeni i danas još neki uporno insistiraju, očigledno treba da budu preispitani i prilagođeni novim uslovima i povećanim zahtevima sveta koji se neprestano menja.«

Za debatu o razoružanju bilo je karakteristično postojanje jednodušnosti da je nove mogućnosti neophodno maksimalno i što pre iskoristiti za postizanje konkretnih sporazuma o merama o kojima postoji već prilično veliki stepen saglasnosti. Razumljivo je zato bilo zadovoljstvo sa kojim je pozdravljena i rezolucijom Generalne skupštine

potvrđena saglasnost SAD i SSSR da neće izbacivati ni stacionirani u orbitu oko Zemlje nikakve predmete koji bi nosili nuklearno oružje ili bilo kakvo drugo oružje za masovno uništavanje.

Na predlog 49 zemalja, među kojima i Jugoslavije, jednoglasno je usvojena rezolucija kojom se od Komiteta 18 zemalja traži da nastavi sa radom i da XIX zasedanju Generalne skupštine podnese izveštaj.

DENUKLEARIZACIJA LATINSKE AMERIKE. Unošenje ove tačke u dnevni red Zasedanja zatražila je delegacija Brazila. Akcija je bila nastavak Deklaracije predsednika Brazila, Bolivije, Čilea, Ekvadora i Meksika od 20. aprila 1963. o denuklearizaciji Latinske Amerike.

Jugoslovenski predstavnik (Danilo Lekić) podržao je (13. novembra 1963) zahtev pomenutih latinoameričkih zemalja kao izraz napora da se širenju nuklearnog oružja stane na put i težnje da se spreči da Latinska Amerika postane deo hladnoratovske borbe i priprema za rat. »Kao što smo to više puta i u ranijim prilikama istakli, — rekao je Lekić — mi pridajemo veliki značaj stvaranju denuklearizovanih zona. U savremenim uslovima njihovo stvaranje značilo bi doprinos popuštanju međunarodne zategnutosti i stvaranje boljih uslova za postizanje samog procesa razoružanja. Isto tako, stvaranje denuklearizovanih zona i kroz njih boljih međunarodnih uslova olakšalo bi postizanje rešenja i za druge otvorene međunarodne probleme.«

Jugoslovenska delegacija glasala je za rezoluciju 10 latinoameričkih zemalja, kojom se izražava nada da će države Latinske Amerike otpočeti sa proučavanjem mera o kojima se treba sporazumeti u cilju proglašenja Latinske Amerike za denuklearizovano područje. Generalna skupština izrazila je uverenje da će sve države, a naročito nuklearne sile, sarađivati u sprovođenju miroljubivih ciljeva koji su inspirisali usvojenu rezoluciju.

MEĐUNARODNA SARADNJA U ISTRAŽIVANJU I KORIŠĆENJU VASIONSKOG PROSTORA U MIRO-LJUBIVE SVRHE.⁹ Na ovom području postignut je, u toku Zasedanja, koristan napredak. Otklonjena su ranija neslaganja u pogledu pravnih principa za regulisanje aktivnosti država u istraživanju i korišćenju vasionkog prostora. Pravni potkomitet Komiteta za vasionki prostor izradio je Deklaraciju o pravnim principima za regulisanje istraživanja i korišćenja vasionkog prostora, koju je Generalna skupština jednoglasno usvojila.

Pozitivno ocenjujući saglasnost o principima i izražavajući mišljenje da su time udareni temelji vasionkog prava, jugoslovenski predstavnik (Danilo Lekić) rekao je (4. decembra 1963), između ostalog: »U postizanju sporazuma o Deklaraciji o pravnim principima za regulisanje aktivnosti država u istraživanju i korišćenju vasionkog prostora, jugoslovenska delegacija vidi pre svega doprinos daljem međunarodnom sporazumevanju i izraz spremnosti svih zainteresovanih da se započeti kurs konkretnog sporazumevanja u međunarodnim odnosima nastavi. Za nas je ovo osnovni element koji smo i ranije, kao što to činimo i sada, posebno isticali. Za nas je ovo izraz i još jedan dokaz nužnosti većeg političkog realizma i veće političke spremnosti na sporazumevanje, jer je to jedini način da se pređe na teren konkretnog rešavanja problema.«

KOREJSKO PITANJE. Ovo pitanje je, kao i ranije, razmatrano na rutinski i prevashodno proceduralni način. Jugoslavija je glasala za upućivanje poziva Severnoj i Južnoj Koreji da prisustvuju razmatranju ovog pitanja. Pošto je odbačen predlog Mongolije u tom smislu, Jugoslavija se uzdržala u glasanju o predlogu SAD da se pozove samo vlada Južne Koreje i u glasanju o rezoluciji zapadnih država kojom se potvrđuju ranije rezolucije usvojene u vezi sa problemom Koreje (ujedinjenje Koreje mirnim putem, poziv vladi Severne Koreje da prihvati ciljeve UN, itd.).

⁸ Vidi: »Jug. pregled«, 1957, april, str. 211—214 (29—32).

⁹ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 91 (11).

SPECIJALNI POLITIČKI KOMITET

RASNA DISKRIMINACIJA I SEGREGACIJA U JUŽNOAFRIČKOJ REPUBLICI. Pitanje je uneseno u dnevni red na zahtev afro-azijskih zemalja i razmatrano je u tri faze. Prvo je na predlog 55 afro-azijskih zemalja sa 106 glasova usvojena rezolucija kojom se od vlade Južnoafričke Republike traži da odmah obustavi proces protiv lica optuženih za povredu rasističkih zakona i oslobodi sva lica koja su uhapšena zbog suprotstavljanja politici diskriminacije i segregacije. Protiv ove rezolucije glasala je jedino Južnoafrička Republika.

Zbog odbijanja vlade Južnoafričke Republike da ispuni odredbe rezolucije Saveta bezbednosti od 7. avgusta 1963. godine (poziv da prestane sa politikom diskriminacije i segregacije), Svet bezbednosti je ovaj problem ponovo uzeo u razmatranje i 4. decembra usvojio rezoluciju kojom, pored ostalog, poziva sve države da odmah prestanu sa prodajom i isporukama opreme i materijala za proizvodnju i održavanje oružja i municije u južnoj Africi.

Posle usvajanja rezolucije od strane Saveta bezbednosti, Generalna skupština je, na predlog afro-azijskih zemalja i Jugoslavije, usvojila sa 100 : 2 : 0 rezoluciju kojom se pozivaju sve države članice da sprovedu u delo ranije rezolucije Saveta bezbednosti i Generalne skupštine (ekonomske sankcije i bojkot). Protiv rezolucije glasale su samo Portugaliya i Južnoafrička Republika.

Jugoslovenski predstavnik (Josip Đerđa) osudio je (14. oktobra 1963) politiku vlade Južnoafričke Republike i podržao zahteve afričkih zemalja da se protiv te vlade preduzmu sankcije.¹⁰ »Što se moje delegacije tiče — rekao je jugoslovenski predstavnik — ona smatra da ne smemo ni trenutka popustiti ni posustati dok traje politika zasnovana na neljudskim shvatanjima rasne superiornosti, kao što je slučaj sa kojim se bavimo. Ma koliko bili geografski udaljeni od njenih žarišta, i ma koliko verovali da smo zaštićeni od te zaraze, opasnost od nje i njenog proširenja postoji stalno dok se ne ugasi samo žarište. Pored toga, mi u Jugoslaviji imali smo u nedalekoj prošlosti teških iskustava sa politikom, koja je, pored ostalog, počivala na teoriji o rasnoj superiornosti njenih nosilaca, koji su izazvali najteže krvoprocije u istoriji. Zbog toga dobro shvatamo osećanja afričkih zemalja i osećanje većine naroda Južnoafričke Republike, koji je u svojoj zemlji bačen u ropski položaj u ime navedene rasne superiornosti vladajuće manjine.«

POMOĆ PALESTINSKIM IZBEGLICAMA. Jugoslovenska delegacija se založila za rešenje problema palestinskih izbeglica i obavestila je Generalnu skupštinu o odluci Saveznog izvršnog veća da se na ime pomoći tim izbeglicama dodeli za 1964. godinu iznos od 20.000 dolara u vidu isporuka jugoslovenske robe.

PROŠIRENJE GLAVNIH ORGANA UN. Afro-azijske zemlje zatražile su da se pitanje povećanja broja članova Saveta bezbednosti i Ekonomsko-socijalnog saveta unese u dnevni red XVIII zasjedanja. U obrazloženju toga zahteva navodi se da je sadašnji sastav ta dva organa određen u momentu stvaranja UN, kada je broj članova UN bio dvostruko manji i zato ukazuje na neophodnost da se novim zemljama obezbedi odgovarajuće predstavništvo u tim organima.

Jugoslovenska delegacija pružila je podršku zahtevima afro-azijskih zemalja i zajedno sa 56 afro-azijskih zemalja predložila da se broj članova Saveta bezbednosti poveća sa sadašnjih 11 na 15, a Ekonomsko-socijalnog saveta sa 18 na 27 članova.

Rezolucija o proširenju Saveta bezbednosti usvojena je sa 97 : 11 : 4, a o proširenju Ekonomsko-socijalnog saveta sa 96 : 11 : 5.

¹⁰ U skladu sa rezolucijama UN, vlada SFRJ ukinula je generalni konzulat Jugoslavije u Južnoafričkoj Republici i donela zakonske propise kojima se trgovina sa Južnoafričkom Republikom proglašava kažnjivom (»Službeni list SFRJ«, br. 45/1963).

EKONOMSKI KOMITET

PROBLEMI SVETSKOG EKONOMSKOG RAZVOJA.¹¹ U okviru ove tačke razmatrana je problematika ekonomskog razvoja u svetu u celini i pojedinim aspektima (sazivanje Konferencije UN za trgovinu i razvoj, agrarna reforma, svetska kampanja za opismenjivanje i pomoć u hrani kao doprinos naporima za iskorenjivanje nepismenosti, obuka kadrova, Fond za investiciono finansiranje, ubrzanje kretanja kapitala, međunarodna finansijska pomoć, industrijalizacija, planiranje ekonomskog razvoja, itd.). Posebno mesto posvećeno je Konferenciji UN o trgovini i razvoju, čiji početak je zakazan za 23. mart 1964. u Ženevi.

Šef jugoslovenske delegacije posvetio je znatan deo svog govora u generalnoj debati u Generalnoj skupštini (23. septembra 1963) problemima ekonomskog razvoja i trgovinskih odnosa. Pošto je istakao da se u međunarodnim ekonomskim i trgovinskim odnosima produžuje, pa i pojačava, praksa neravnopravnosti i diskriminacije, zbog koje, takođe, dolazi do nestabilnosti u opštim međunarodnim odnosima, šef jugoslovenske delegacije rekao je: »Protivrečnosti prelazne epohe ogledaju se i u tome što, uporedo sa političkim problemima u svetu i sa oslobođenjem naroda, zabrinjavajuće rastu razlike u stepenu razvitka, ekonomske moći i bogatstva pojedinih naroda i zemalja, što najteže pogađa upravo novooslobođene zemlje i zemlje u razvoju. U nastojanju da ubrzaju svoj privredni i društveni razvitak i da razviju svoje proizvodne snage, te zemlje nailaze na nerazumevanje i teškoće, koje im prčinjavaju mnoge visoko razvijene industrijske zemlje i njihove zatvorene ekonomske organizacije. Razvoj proizvodnih snaga u svetu je takav da postojeći ekonomski odnosi između razvijenih i nerazvijenih zemalja, kao i stvaranje zatvorenih grupacija visoko razvijenih zemalja sa sve bržim tempom otežavaju normalan razvoj tih proizvodnih snaga. S jedne strane, oni produbljuju i proširuju jaz između razvijenih i nerazvijenih zemalja, što postaje izvor za razne međunarodne političke komplikacije. Takva negativna praksa ugrožava stečenu nezavisnost pojedinih zemalja, suprotstavlja jedne narode drugima i time potkopava same osnove međunarodne zajednice i mira. S druge strane, takvo stanje počinje u mnogim razvijenim zemljama da nagomilava elemente koji, u stvari, vode raznim krizama i recesijama i sputavaju brz razvoj proizvodnih snaga u tim zemljama.«

Polazeći od takve ocene, šef jugoslovenske delegacije se založio da Konferencija UN o trgovini i razvoju postavi temelje takvoj saradnji u kojoj će svi učesnici međunarodne razmene naći svoj konkretni i praktični interes i posebno istakao neophodnost da Konferencija usvoji Deklaraciju o principima međunarodne privredne saradnje.

U debati u Ekonomskom komitetu (4. oktobra 1963) šef jugoslovenske delegacije, navodeći konkretne statističkih podataka iz zvaničnih publikacija UN, ukazao je na nepovoljan razvoj na području ekonomske saradnje i trgovinske razmene i na stalno pogoršavanje položaja zemalja u razvoju. »Ova nezadovoljavajuća situacija za manje razvijene zemlje — rekao je šef jugoslovenske delegacije — proizlazi u velikoj meri iz smetnji koje se čine na putu međunarodne trgovine, izraženih stvaranjem umjetnih barijera slobodnom kretanju dobara, zbog motiva koji su izvan ekonomskih sfera. Situacija se dalje ozbiljno komplikovala organizacijom zatvorenih tržišta, ograničenih na visoko razvijene zemlje, koje stvaraju ozbiljne nove smetnje na putu ekonomskog razvitka uopšte.«

Takvo stanje, po mišljenju šefa jugoslovenske delegacije, određuje i zadatke Konferencije UN o trgovini i razvoju, čiji cilj treba da bude zaštita nacionalnih interesa zemalja u razvoju i svetske ekonomike u celini.

Zajedno sa delegacijama još nekih zemalja u razvoju, jugoslovenska delegacija podela je akciju za pristupanje što većeg broja zemalja u razvoju izjavi koju je 19 zemalja podnelo Pripremnom komitetu za utvrđivanje dnevnog reda Konferencije UN o trgovini i razvoju. Toj izjavi, u

¹¹ Vidi: »Jug. pregled«, 1962, jul—avgust, str. 331—335 (29—33) i 1963, februar, str. 91—93 (11—13).

kojoj su sadržani gledišta, potrebe i aspiracije zemalja u razvoju, pristupilo je 75 zemalja.

Na predlog tih zemalja, Generalna skupština jednoglasno je usvojila rezoluciju kojom pozdravlja Deklaraciju 75 zemalja u razvoju i poziva države koje će učestvovati na Konferenciji UN o trgovini i razvoju da toj Deklaraciji poklone ozbiljnu pažnju prilikom razmatranja raznih pitanja i predloga za ostvarenje ciljeva Konferencije.

U okviru diskusije o problemima ekonomskog razvoja u svetu, usvojen je niz rezolucija o raznim pitanjima obuhvaćenim debatom.

Jednoglasno su usvojene:

rezolucija o sredstvima za unapređenje agrarne reforme, kojom se izjavljuje da UN treba da olakša sprovođenje agrarne reforme u zemljama u razvoju;

rezolucija o svetskoj kampanji za iskorenjivanje nepismenosti (na predlog 42 zemlje u razvoju);

rezolucija kojom se države članice pozivaju da u cilju što lakšeg sprovođenja napora za opismenjivanje koriste pomoć u hrani koju bi im mogao staviti na raspolaganje Svetski program za ishranu; i,

rezolucija o aktivnosti UN na polju industrijskog razvoja, kojom se traži proučavanje potrebe da se u okviru UN stvori posebna organizacija za industrijalizaciju. Od generalnog sekretara UN zatraženo je da sa državama članicama UN, sa specijalizovanim agencijama i regionalnim ekonomskim komisijama otpočne konsultacije o poželjnosti održavanja, ne kasnije od 1966. godine, međunarodnog simpozijuma o problemima industrijskog razvoja. Predloge u tom smislu, koji su preuzeti u rezoluciji, dao je, u stvari, Komitet za industrijalizaciju (čiji je član i Jugoslavija).

Rezolucijom o Fondu UN za investicioni razvoj (SUNFED), usvojenom na predlog 26 zemalja, među kojima i Jugoslavije, zatraženo je od generalnog sekretara UN da pripremi, u saradnji sa odgovarajućim organima UN i drugim institucijama, studiju o praktičnim koracima za pretvaranje Specijalnog fonda u Fond za ekonomski razvoj u čiju nadležnost bi spadali preinvesticioni i investicioni programi. Rezolucijom je predviđeno da će ova studija biti dostavljena Konferenciji UN o trgovini i razvoju. Komitet za SUNFED (čiji je član i Jugoslavija), pozvan je da studiju prouči u svetlu gledišta izraženih na Konferenciji i podnese svoje preporuke XIX zasjedanju Generalne skupštine.

Na predlog 15 zemalja u razvoju, među kojima i Jugoslavije, usvojena je jednoglasno i rezolucija kojom se od Ekonomsko-socijalnog saveta traži da prouči problem stvaranja jednog stalnog tela koje bi stalno i sistematski razmatralo i proučavalo kretanje kapitala i tehničke pomoći zemljama u razvoju. Odluka o tome bila bi donesena u svetlu odgovarajućih preporuka koje bi mogla da usvoji Konferencija UN o trgovini i razvoju.

Pored pomenutih, usvojen je čitav niz drugih rezolucija o raznim problemima ekonomskog razvoja i pomoći zemljama u razvoju (uloga patenata u transferu tehnologije zemalja u razvoju, planiranje ekonomskog razvoja, neophodnost razmatranja i usvajanja principa međunarodne ekonomske saradnje, svetska kampanja protiv gladi, bolesti i neznanja, tehnička pomoć, itd.).

EKONOMSKE POSLEDICE RAZORUŽANJA.¹² Odsustvo napretka u izradi planova za razvoj i razradi ekonomskih posledica razoružanja, kao i modaliteta o upotrebi sredstava oslobođenih razoružanjem, bilo je predmet ozbiljne kritike na XVIII zasjedanju. Zato je usvojena rezolucija kojom se specijalizovane agencije, Međunarodna agencija za atomsku energiju i regionalne ekonomske komisije pozivaju da sarađuju u proučavanju raznih aspekata međunarodnih ekonomskih i trgovinskih odnosa, povezanih za ekonomske i socijalne posledice razoružanja. U rezolu-

uciji se izražava nada da će vlade svih zemalja pojačati napore za ostvarenje opšteg i potpunog razoružanja, a od Ekonomsko-socijalnog saveta se traži da razmotri pitanje konverzije sredstava oslobođenih razoružanjem u miroljubive svrhe, uključiv i mogućnost stvaranja posebne grupe koja bi se tim bavila.

Jugoslovenska delegacija takođe je ukazala na sporost u izradi potrebnih studija i ponovila je svoj raniji predlog o zamrzavanju i smanjenju vojnih budžeta i odvajanju dela ušteda za svrhe ekonomskog razvoja.

PROŠIRENJE EKONOMSKOG, SOCIJALNOG I KOORDINACIONOG KOMITETA EKONOMSKO-SOCIJALNOG SAVETA. U okviru napora da za sebe obezbede pravičnije predstavništvo u raznim organima UN, afro-azijske zemlje zatražile su da se proširi sastav komiteta Ekonomsko-socijalnog saveta.

Jugoslovenska delegacija podržala je zahtev afro-azijskih zemalja. Ukazujući na nedovoljno predstavništvo novooslobođenih zemalja, jugoslovenski predstavnik (Mirčeta Čvorović) izrazio je mišljenje (9. decembra 1963) da i pojačana aktivnost UN na ekonomskom polju govori u prilog rešenja koje bi obezbedilo jače predstavništvo novih zemalja i pravičniju geografsku raspodelu mesta u raznim područnim organima Ekonomsko-socijalnog saveta. »Ubrzani ekonomski razvitak — rekao je jugoslovenski predstavnik — postao je osnovni zadatak svake države i nacije kao i celokupne međunarodne zajednice, što zahteva pojačanu međunarodnu ekonomsku saradnju. Jedan od prethodnih uslova za takvu saradnju je bez sumnje adekvatno predstavništvo zemalja različitih regiona, zemalja na različitom stepenu razvoja i zemalja sa različitim društvenim i ekonomskim sistemima u glavnim organima UN koji deluju na tom području. Samo jedan zaista reprezentativni organ biće u stanju da doprinese rešenju krupnih problema sa kojima je suočena naša organizacija.«

Debata je okončana usvajanjem rezolucije afro-azijskih zemalja, kojom se od Ekonomsko-socijalnog saveta traži da poveća broj članova svog Ekonomskog, Socijalnog i Koordinacionog komiteta.

KOMITET ZA SOCIJALNO-HUMANITARNA I KULTURNA PITANJA

DEKLARACIJA O UKIDANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE. Izvršavajući zahtev sadržan u rezoluciji usvojenoj 1962. godine,¹³ Komisija za prava čoveka podnela je nacrt Deklaracije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije. Afro-azijske zemlje zatražile su da se izradi Deklaracije dâ prioritet i da se predloženi tekst poboljša i upotpuni. Nasuprot takvim zahtevima, neke zapadne zemlje su nastojale da debatu ograniče i da predloženi tekst bude što pre usvojen.

Afro-azijske, neke latinoameričke zemlje i Jugoslavija, podnale su niz amandmana na predloženi tekst. Amandmane su podnale i neke istočnoevropske zemlje. Od posebne važnosti su bili amandmani koji su jasnije ukazivali na postojanje tesne veze između kolonijalizma i rasne diskriminacije, na opasnost koju za mir predstavlja postojanje i primena rasne diskriminacije. Amandmanima su osuđivani rasističke teorije i propaganda, traženi su zabrana i raspuštanje rasističkih organizacija i kažnjavanje pojedinaca koji propagiraju i sprovedu rasnu diskriminaciju. Neke zapadne zemlje odbijale su da prihvate amandmane o zabrani i raspuštanju rasističkih organizacija, tvrdeći da su oni u suprotnosti sa slobodom izražavanja i udruživanja.

Jugoslovenski predstavnik (dr Zagorka Pešić-Golubović) založio se (27. septembra 1963) za poboljšanje nacrta Deklaracije i usvajanje amandmana koji su to imali za cilj. Pošto je ukazao da rasna diskriminacija postoji na širokim područjima Afrike i Azije, jugoslovenski predstavnik je rekao: »Manifestacije rasne diskriminacije i

¹² Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 93 (13).

¹³ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 94 (14).

netrpeljivosti mogu da se ispolje i u uslovima kada ne postoje klasični kolonijalni oblici vladavine i kada ova nehumana praksa ne predstavlja zvaničnu politiku određene vlade, što nam pokazuju mnogi primeri savremene prakse. Taj faktat samo potvrđuje činjenicu da rasna diskriminacija predstavlja stalnu opasnost, koja preti da ponovo oživi i da se razbukti u vrlo opasnim oblicima. Zato se zahtev da se ukine i zabrani rasna diskriminacija u svim njenim oblicima, kao deo opšteg nastojanja da se ostvari ravnopravnost među ljudima bez obzira na nacionalne, rasne i druge razlike, danas postavlja ne samo kao socijalno-humanitarni problem, nego i kao opšti politički zadatak u borbi za mir.«

Posle dugih diskusija nađene su kompromisne formulacije i Deklaracija je jednoglasno usvojena. Deklaracija kvalifikuje rasnu diskriminaciju kao povredu ljudskog dostojanstva i osuđuje je kao negiranje principa Povelje UN i kao prepreku prijateljskim i miroljubivim odnosima među narodima. Od država se, pored ostalog, traži da ne čine diskriminaciju i da je ne ohrabruju, a takođe da ukinu zakone i propise koji imaju za dejstvo stvaranje i održavanje diskriminacije. Osuđuju se propaganda i organizacije stvorene na bazi teorije o rasnoj superiornosti. Nasilje ili nagovaranje na nasilje prema drugim rasama kvalifikuje se kao kažnjivo, a od država se traži da preduzmu neodložne mere, uključiv zakonodavne, u cilju gonjenja i stavljanja van zakona organizacija koje propagiraju ili podstrekavaju na rasnu mržnju i upotrebu sile za ostvarenje ciljeva diskriminacije na bazi rase, boje i etničkog porekla.

Takođe je jednoglasno usvojena rezolucija kojom se od država traži da Deklaraciji daju najširi publicitet i da preduzmu sve potrebne mere za puno, verno i neodložno sprovođenje principa sadržanih u njoj.

Na predlog izvesnog broja afro-azijskih zemalja i Jugoslavije usvojena je rezolucija kojom se traži priprema nacrtu Konvencije o zabrani svih vrsta diskriminacije, čime bi odredbe Deklaracije dobile i pravno obavezujući karakter.

IZVEŠTAJ EKONOMSKO-SOCIJALNOG SAVETA. Obiman izveštaj o svetskoj socijalnoj situaciji bio je predmet duge diskusije i niza rezolucija koje su se odnosile na razne aspekte ekonomsko-socijalnog razvoja u svetu.

Jugoslovenski predstavnik (dr Zagorka Pešić-Golubović) ocenio je (22. oktobra 1963) izveštaj o svetskoj socijalnoj situaciji kao značajan doprinos proučavanju problema ekonomsko-socijalnog razvoja od strane UN. Pošto je ukazao na činjenicu da se mnoge političke i druge promene u oblastima donedavno pod kolonijalnom vlašću, odražavaju na celokupnu svetsku socijalno-ekonomsku situaciju, a indirektno utiču i na socijalnu strukturu industrijski razvijenih zemalja, jugoslovenski predstavnik je rekao: »Uopredno postojanje najsavremenijih društvenih sistema, i takvih sistema koji su karakteristični za primitivna društva, predstavlja krupnu protivrečnost društva XX veka. Primeri u tom smislu koje nam u izobilju pruža pomenuti izveštaj, pokazuju da je prvi i osnovni zadatak UN da pomogne da se te protivrečnosti brže i efikasnije uklanjaju. Posledica takve kontradikcije je postojanje hiperprodukcije materijalnih dobara, na jednoj strani, dok s druge strane, dve trećine čovečanstva ne može da zadovolji svoje elementarne potrebe, a 400 miliona ljudi u svetu još uvek skoro umire od gladi.«

Kao osnovne probleme u čijem rešavanju UN treba da se angažuju, jugoslovenski predstavnik je naveo diverzifikaciju monokulturne privrede i agrarnu reformu, industrijalizaciju, uskladjivanje savremenog tehničkog razvika sa zaposlenošću, porast stanovništva, položaj žene u društvu, itd. Jugoslovenski predstavnik je posebnu pažnju posvetio problemu raspodele dohotka i njegovoj vezi sa uslovima rada u savremenom društvu, obrazovanju kadrova, komunalnom razvitku i problematici balansirano ekonomskog i socijalnog razvoja.

Prilično duga diskusija okončana je usvajanjem rezolucije o svetskoj socijalnoj situaciji kojom se vladama zemalja u razvoju preporučuje da pripreme specifične programe čije ostvarenje žele postići u drugoj polovini Dekade za razvoj i da te programe uključe u šire planove za ekonomski razvoj u istom periodu. Jugoslavija je bila jedan od predlagaca ove rezolucije.

Pored toga, usvojene su rezolucije o komunalnom razvoju, o stambenoj izgradnji, o daljem proučavanju problema smrtnih kazne s gledišta njenog eventualnog ukidanja, o Dečjem fondu UN, o učešću žena u nacionalnom i ekonomskom razvoju i o pripremi Deklaracije o eliminaciji diskriminacije prema ženama.

Jugoslavija je glasala za sve usvojene rezolucije.

PAKTOVI O PRAVIMA ČOVEKA. Bez mnogo teškoća usvojene su završne odredbe Pakta o građanskim i političkim pravima. Pored toga, na sugestiju generalnog direktora FAO, a na predlog nekoliko delegacija, usvojen je jedan član Pakta koji predviđa slobodu od gladi.

Na predlog Poljske i Jugoslavije usvojen je poseban član Pakta, koji reguliše pravo deteta.¹⁴ Obrazlažući taj predlog, jugoslovenski predstavnik (dr Zagorka Pešić-Golubović) rekao je (4. novembra 1963), između ostalog: »Tempo i pravac razvika savremenog društva, industrijalizacija i urbanizacija, zahtevaju da društvo obezbedi adekvatnu ekonomsku osnovu i materijalne uslove, ali isto tako i odgovarajući sistem vaspitanja i odgoja, da bi pomoglo mladim članovima da se prilagode načinu života karakterističnom za naše doba. To nije nimalo lak posao, i kao što statistike pokazuju, u današnjem društvu ima velik broj neprilagođenih individua koje ne mogu da nađu svoje mesto u društvu. Stoga je potrebna energična pomoć društva i države, jer, ne umanjujući značaj porodice, treba istaći da ona sama neće biti u stanju da odgovori ovako delikatnim obavezama.«

Na XVIII zasedanju se kao važan problem postavljalo pitanje mera za obezbeđenje i kontrolu sprovođenja obaveza koje bi države primile pristupanjem Paktu o političkim i građanskim i Paktu o ekonomsko-socijalnim pravima čoveka. Diskusiju o ovom pitanju karakterisalo je postojanje prilično starog neslaganja između onih koji su bili za striktnu mere primene, koje bi imale karakter kontrole i koju bi vršio neki sudski ili kvazisudski organ, i onih koji su bili protiv usvajanja bilo kakvih mera za kontrolu sprovođenja paktova,

Učestvujući u diskusiji (18. novembra 1963) jugoslovenski predstavnik (Miloš Melovski) ocenio je ekstremna gledišta kao nerealna i nepogodna da obezbede stvarno sprovođenje paktova i ukazao na neophodnost da se usvoje takve mere koje će biti prvenstveno instrument za proučavanje i otklanjanje smetnji u ostvarivanju prava čoveka i za obezbeđenje međunarodne pomoći — a ne nadzora — tamo gde se u sprovođenju paktova naide na objektivne teškoće ekonomske i socijalne prirode.

Imajući u vidu kompleksnost problema, jugoslovenski predstavnik založio se za detaljnije proučavanje, a u tom smislu i za odlaganje diskusije za XIX zasedanje Generalne skupštine.

Jednoglasno je usvojena rezolucija, koju je sa još nekim zemljama predložila i Jugoslavija, kojom se pitanje odlaže za XIX zasedanje.

Takođe jednoglasno usvojena je rezolucija kojom se 1968. godina (dvadesetogodišnjica usvajanja Opšte deklaracije o pravima čoveka) proglašava za Međunarodnu godinu prava čoveka. Komisija za prava čoveka pozvana je da, uz pomoć generalnog sekretara UN, pripremi i predloži program mera i aktivnosti koje će predstavljati trajni doprinos stvari prava čoveka.

¹⁴ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 94 (14).

IZVEŠTAJ VISOKOG KOMESARA ZA IZBEGLICE. U diskusiji o izveštaju učestvovao je (22. novembra 1963) i jugoslovenski predstavnik (Miloš Melovski), koji je pozitivno ocenio napore visokog komesara da se reši problem tzv. »starih izbeglica« i da se funkcije visokog komesara za izbeglice svedu na pravnu zaštitu izbeglica, što bi i po Statutu trebalo da bude njegova osnovna dužnost. Jugoslovenski predstavnik ukazao je i na neophodnost da se visoki komesar angažuje u rešavanju problema izbeglica u Africi čija pojava je, najčešće, rezultat gušenja opravdanih aspiracija kolonijalnih naroda.

Izveštaj visokog komesara odobren je jednoglasno.

MERE ZA UNAPREĐENJE MEĐU OMLADINOM IDEALA MIRA, UZAJAMNOG POŠTOVANJA I RAZUMEVANJA MEĐU NARODIMA. Upis ove tačke u dnevni red zatražila je delegacija Rumunije koja je predložila i tekst Deklaracije u tom smislu. Rumunskom predlogu Deklaracije pridružilo se 25 zemalja, među kojima i Jugoslavija.

Jugoslovenski predstavnik (Miloš Melovski) izjasnio se (4. decembra 1963) u prilog usvajanja Deklaracije, kojom bi se doprinelo odgoju mladih generacija u duhu principa mira i miroljubive saradnje među narodima.

Zbog nedostatka vremena za sadržajnu diskusiju o Deklaraciji, usvojena je rezolucija kojom se predloženi tekst, zajedno sa amandmanima, dostavlja vladama država članica na mišljenje i pitanje odlaže za XIX zasедanje.

KOMITET ZA NESAMOUPRAVNE TERITORIJ E I TERITORIJ E POD STARATELJSTVOM

JUŽNA RODEZIJA.¹⁵ U 1963. došlo je do znatnog pogoršanja situacije u Južnoj Rodeziji. Na izborima, u kojima su učestvovali skoro isključivo belci, jer su ih Afrikanci i njihove političke partije uspešno bojkotovali, na vlast je došla desničarska vlada, čija se politika ne razlikuje mnogo od politike rasističke vlade u Južnoafričkoj Republici. Nova vlada Južne Rodezije usvojila je niz represivnih zakonskih mera i time znatno zaoštrila suprotnosti koje razdvajaju Afrikance i doseljene Evropljane.

Pored toga, pod pritiskom oslobodilačkih snaga, raspala se nametnuta Centralnoafrička Federacija u kojoj su bili Njsa, Severna i Južna Rodezija. Sprovodeći odluku konferencije na kojoj je odlučeno o ukidanju Federacije, vlada Velike Britanije, ne vodeći računa o rasističkom karakteru nove vlade u Južnoj Rodeziji, stavila je toj vladi na raspolaganje veoma moderno opremljene i snažne vojne i vazduhoplovne snage.

Kritikujući akciju vlade Velike Britanije, a naročito pravno-formalističke argumente o obavezi vraćanja nadležnosti sastavnim delovima bivše Federacije, kojih su se oni odrekli prilikom njenog stvaranja, jugoslovenski predstavnik (Aleksandar Božović), rekao je (9. oktobra 1963): »Ono što je ovde bitno jeste da se jednoj grupi čiji su postupci i politika u najoštrijoj suprotnosti sa pravom i pravdom, daju sredstva sa kojima će ona, ubuduće još manje ometana, moći da nastavi svoju dosadašnju politiku rasne diskriminacije i segregacije i povede borbu protiv onih koji jedino traže da mirno i u punoj slobodi i jednakosti žive kao ljudi, na zemlji koja je njihova i koju niko nema pravo da im otima. Dodajemo još i to da bi upravo u vreme kada se preduzimaju napori da se pronađu putevi i načini da se zaustavi trka u naoružanju, takva akcija bila u najmanju ruku nedobrodošla.«

Jugoslovenski predstavnik osvrnuo se na razne teorije da se, u eri međunarodnog popuštanja, treba boriti i protiv narodnooslobodilačkih ratova. »Ne želeći da ulazimo u detaljnije razmatranje ove izjave ministra inostranih poslova Velike Britanije, želeli bismo da podvučemo naše

shvatanje da mir nije samo antiteza ratu nego i svim njegovim uzrocima. Boriti se za mir znači boriti se za uklanjanje uzroka i sadašnjih i potencijalnih žarišta sukoba i svega onoga što onemogućava uspostavljanje odnosa jednakosti i ravnopravnosti između naroda i država.«

Polazeći od takvog shvatanja jugoslovenski predstavnik založio se za mere koje će otkloniti uzroke opasne zategnutosti u Južnoj Rodeziji, stavljajući na prvo mesto priznavanje narodu Južne Rodezije prava na samoopredeljenje.

Na predlog 44 afro-azijske zemlje i Jugoslavije usvojene su dve rezolucije. Prvom rezolucijom zatraženo je od vlade Velike Britanije, kao odgovorne za stanje u Južnoj Rodeziji, da ovoj teritoriji ne da nezavisnost dok se na vlasti nalazi manjinska rasistička vlada i dok na vlast ne dođe vlada koja će predstavljati 3 miliona Afrikanaca. Drugom rezolucijom zatraženi su izrada novog ustava za Južnu Rodeziju i sprovođenje izbora na osnovu jednakog i opšteg prava glasa.

Protiv ovih rezolucija glasale su samo Portugalija i Južnoafrička Republika.

JUGOZAPADNA AFIKA.¹⁶ Odbijanje vlade Južnoafričke Republike da sprovede dosadašnje rezolucije Generalne skupštine, usvajanje novih represivnih zakona i smišljena politika integracije jugozapadne Afrike u sastav Južnoafričke Republike, zaoštrili su situaciju do mere koja, u svakom momentu, može ugroziti mir u Africi. Na XVIII zasеdanju je, međutim, za razliku od ranijih, podvrgnuta oštroj kritici politika nekih saveznika vlade Južnoafričke Republike, koji toj vladi pružaju veliku pomoć u oružju i opremi.

Učestvujući u debati (1. novembra 1963) jugoslovenski predstavnik (Aleksandar Božović) ukazao je na međunarodne reperkusije rasističke politike Južnoafričke Republike. »Rasistička politika, kao što to s pravom ističe Specijalni komitet za apartheid, — rekao je jugoslovenski predstavnik — već je izazvala i može izazvati još ozbiljnije frikcije između afričkih i drugih država s jedne, i vlada koje, po mišljenju afričkih i drugih zemalja, ne samo nisu preduzele odgovarajuće mere da ubede vladu JAR da odustane od sadašnje politike, nego joj čak pomažu da izaziva svetsko javno mnjenje i grubo tlači afričko stanovništvo u južnoj i jugozapadnoj Africi, s druge strane. U vezi sa ovim potrebno je dodati da ne bi bilo pametno potcenjivati izraženu odlučnost afričkih zemalja da koordiniraju svoje napore u cilju preduzimanja mera protiv kompanija i država koje nastavljaju da investiraju u južnoj i jugozapadnoj Africi i u cilju proširivanja prohibitivnih mera na način koji bi obuhvatio sve avione i brodove koji idu u JAR ili se vraćaju iz nje.«

Na predlog afro-azijskih zemalja usvojena je rezolucija kojom su ponovljeni raniji zahtevi Generalne skupštine i od vlade traži da narodu jugozapadne Afrike prizna pravo na samoopredeljenje. Generalna skupština upozorila je, u istoj rezoluciji, vladu Južnoafričke Republike da će svaki pokušaj aneksije jugozapadne Afrike biti smatran kao akt agresije.

Jugoslavija je podržala ovu rezoluciju.

Na predlog nekoliko afro-azijskih zemalja i Jugoslavije, usvojena je rezolucija kojom se od država članica traži da za studente iz jugozapadne Afrike stave na raspolaganje stipendije za više, srednje i stručno obrazovanje.

TERITORIJ E POD UPRAVOM PORTUGALIJE.¹⁷ Polazeći od opšteg uverenja da je Portugalija u stanju da vodi kolonijalni rat u Angoli samo zahvaljujući pomoći koju dobija od svojih saveznika, afro-azijske delegacije su tom problemu posvetile posebnu pažnju.

Ocenjujući politiku Portugalije kao deo nastojanja kolonijalističkih snaga da južni deo Afrike zadrže pod svojom dominacijom, jugoslovenski predstavnik (Aleksandar

¹⁵ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 94—95 (14—15).

¹⁶ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 95 (15).

¹⁷ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 95 (15).

Božović) rekao je (18. novembra 1963): »Razumljivo je, zato, da se problem teritorija pod portugalskom dominacijom i politika Portugalije, ne mogu posmatrati izdvojeno od opšteg kompleksa problema sa kojima se UN suočavaju u svom nastojanju da što pre i što potpunije ostvare uslove za trajan i stabilan mir, problema koje stvara otpor kolonijalnih sila bržoj dekolonizaciji. Eliminacija kolonijalizma je, po našem mišljenju, jedan od preduslova za uspešno sprovođenje ciljeva Povelje UN i najpunijeg ostvarenja principa aktivne miroljubive koegzistencije — drugim rečima, za očuvanje mira u svetu.«

Na predlog 65 zemalja, među kojima i Jugoslavije, usvojena je rezolucija kojom se traži od Saveta bezbednosti da preduzme mere za primenu ranijih rezolucija, naročito njegove rezolucije od 31. jula 1963. (Tom rezolucijom Svet bezbednosti pozvao je Portugaliju da narodima u kolonijama koje se nalaze pod njenom vlašću, prizna pravo na samoopredeljenje, da obustavi akte represije i odmazde i da iz tih teritorija povuče oružane snage koje su angažovane u tim aktima i u ratu u Angoli.)

PITANJE OMANA.¹⁸ Na XVIII zasedanju arapske zemlje postavile su pitanje Omana kao isključivo kolonijalno i zahtevale su da Generalna skupština zatraži od Komiteta za dekolonizaciju da ovaj problem prouči i da preporuke za njegovo rešenje. U tom smislu, arapske zemlje, nekoliko afro-azijskih i Jugoslavija, predložile su i rezoluciju.

Teza da se u slučaju Omana radi o kolonijalnom pitanju, koje kao takvo treba da bude rešavano, naišla je na izvesnu sumnju. Zato su predlagači rezolucije prihvatili sugestiju da ne insistiraju na glasanju o rezoluciji, nego da se slože sa stvaranjem jednog posebnog komiteta, koji bi pitanje proučio i XIX zasedanju podneo izveštaj. Predlog u tom smislu podnelo je nekoliko latinoameričkih zemalja i Generalna skupština ga je usvojila.

Jugoslovenska delegacija glasala je za taj predlog rezolucije.

KOMITET ZA ADMINISTRATIVNA I BUDŽETSKA PITANJA

FINANSIRANJE OPERACIJA UN U KONGU.¹⁹ Vlada Konga zatražila je da se sa operacijama UN u Kongu nastavi do kraja juna 1964. Taj zahtev podržala je većina afričkih zemalja i one su podnele rezoluciju kojom je zahtev prihvaćen i kojom se reguliše plaćanje izdataka koje će to produženje boravka snaga UN izazvati.

Predstavnik Jugoslavije (Aleksandar Božović) ukazao je (10. oktobra 1963) da je vlada SFRJ, rukovodeći se interesima mira i svojim opštim stavom prema UN, odlučila da plati svoj udeo u izdacima za operacije UN u Kongu za period od 1. novembra 1961. do 30. juna 1963. Istovremeno, međutim, jugoslovenski predstavnik je izložio mišljenje jugoslovenske delegacije da već neko vreme ne postoje potrebne garancije da bi dalje delovanje snaga UN u Kongu, pod uslovima pod kojima se ta misija odvijala, bilo u skladu sa osnovnim prvobitnim ciljevima UN u toj zemlji. »Mi, naime, ne vidimo — rekao je jugoslovenski predstavnik — da ima dovoljno garancije da bi usvajanje predložene rezolucije doprinelo ispravljanju propusta učinjenih u prošlosti ili naknadnom ostvarenju prvobitnih ciljeva čitave operacije, pogotovo ne u situaciji koja daje dovoljno razloga za verovanje da se prisustvo snaga UN u Kongu koristi za ostvarivanje ciljeva koji nisu uvek u skladu ni sa ulogom ni sa zadacima koje su UN trebalo da izvrše. O tome svedoči i niz događaja ranije i poslednjih dana. Mi takođe ne vidimo u kojoj meri takvo rešenje pruža odgovor na pitanja koja se postavljaju u toj zemlji, naročito s obzirom na činjenicu da se predloženom rezolucijom ne određuju uloga i konkretni zadaci UN u predstojećem šestomesečnom periodu.«

¹⁸ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 91 (11).

¹⁹ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 95—96 (15—16).

Imajući to u vidu, ali i vodeći računa da je zahtev podržala većina afričkih zemalja, Jugoslavija se uzdržala od glasanja o predloženoj rezoluciji koja je usvojena sa 76 : 11 : 20 glasova.

PERSONALNA POLITIKA UN.²⁰ Na osnovu izveštaja generalnog sekretara, a na predlog 16, uglavnom afro-azijskih zemalja, usvojena je rezolucija kojom se od generalnog sekretara traži da uloži dodatne napore, kako bi se u Sekretarijatu UN postigla što pravilnija geografska raspodela službeničkih mesta, naročito rukovodećih.

Jugoslovenski predstavnik (Miroslav Kreačić) podržao je predlog rezolucije i izjasnio se (14. novembra 1963) u prilog stalnog poboljšanja raspodele mesta u Sekretarijatu UN i povećanja broja mesta države članice mogu koristiti na određen rok, a u cilju obuke svog sopstvenog kadra.

BUDŽET UN ZA 1964. GODINU. Diskusiju o predlogu budžeta UN karakterisalo je postojanje dve osnovne teze. Po jednim bilo bi potrebno ograničiti budžet UN postavljanjem tzv. gornje granice i aktivnosti UN podrediti ograničenjima koja bi proizlazila iz tako određenog budžeta. Po drugima, usvajanje metoda administrativnog ograničavanja aktivnosti UN bilo bi negativno i štetno i zato su predlagali usvajanje takvih mera koje će voditi maksimalno računa o potrebi štednje ali koje, ipak, neće ograničavati rad UN i širenje njihove aktivnosti.

Jugoslovenski predstavnik (Miroslav Kreačić) podržao je (4. novembra 1963) drugu tezu, ali se založio za racionalno korišćenje raspoloživih sredstava, za bolju organizaciju rada, za bolje pripreme raznih konferencija i sastanaka i za bolje korišćenje unutrašnjih personalnih rezervi u Sekretarijatu UN.

PRAVNI KOMITET

IZVEŠTAJ KOMISIJE ZA MEĐUNARODNO PRAVO. S obzirom da se odnosio na kodifikaciju ugovornog prava, Izveštaj Komisije bio je predmet veoma žive diskusije. Naročitu pažnju delegacija privlačile su odredbe koje utiču na punovažnost zaključenih ugovora, na prestanak važenja ugovora, postojanje slobode i jednakosti država prilikom zaključivanja ugovora, korišćenje pritiska u pregovorima itd. Razlike u gledanjima bile su prilično velike i to, uglavnom, između država koje su težile da obezbede stečena prava i država koje se bore za izvojevanje ravnopravnog položaja i za oslobođenje od obaveza koje su, u prošlosti i u drugim uslovima, primile ili bile primorane da prime.

Jugoslovenski predstavnik (dr Borislav Blagojević) založio se (2. oktobra 1963) za usvajanje odredbi koje će obezbediti jednakost ugovarača i ravnopravnost pri zaključivanju ugovora.

PRINCIPI MEĐUNARODNOG PRAVA O PRIJATELJSKIM ODNOSIMA I SARADNJI IZMEĐU DRŽAVA U SAGLASNOSTI SA POVELJOM UN.²¹ Saglasno rezoluciji usvojenoj na XVII zasedanju Generalne skupštine²² prišlo se detaljnijem proučavanju četiri sledeća principa: zabrana upotrebe sile i pretnje silom, mirno rešavanje sporova, nemešanje i suverena jednakost država.

Učestvujući u diskusiji o ovom pitanju, čiji je inicijator bila Jugoslavija, jugoslovenski predstavnik (dr Đura Ninčić) izrazio je mišljenje (4. novembra 1963) da poboljšana međunarodna atmosfera stvara povoljnije uslove za uspešan rad na kodifikaciji principa koegzistencije. On je ukazao na neophodnost da se na obuhvatan način i u svetlosti značajnih promena do kojih je došlo u svetu, razrade i kodifikuju načela na kojima treba da se zasnivaju i razvijaju miroljubivi odnosi među narodima.

²⁰ Vidi: »Jug. pregled«, 1963, februar, str. 95 (15).

²¹ Vidi: »Jug. pregled«, 1961, jun, str. 282 (52); 1962, april, str. 190—191 (18—19); 1963, februar, str. 96 (16).

²² Vidi: »Jug. pregled«, februar, 1963, str. 96 (16).

Odgovarajući na argumente da kodifikacija principa koegzistencije nije potrebna, jer su ti principi već sadržani u Povelji UN, jugoslovenski predstavnik je rekao da takva argumentacija očigledno ne vodi računa ni o prirodi Povelje, ni o načinu i specifičnim uslovima u kojima su ta načela uneta u Povelju. U vezi sa argumentima da bi kodifikacija tih načela u stvari dovela do njihovog »zamrzavanja«, da bi zaustavila njihov razvoj i da bi ih lišila elastičnosti, koja predstavlja jedan od glavnih izvora njihove snage i vitalnosti, jugoslovenski predstavnik je rekao: »Oni koji zastupaju takvo gledište očigledno ne shvataju suštinu koegzistencije. Oni, izgleda, nisu svesni duboko dinamične prirode njenih načela, i to kako uzetih posebno, tako i po svom opštem delovanju na razvoj međunarodnih odnosa i međunarodnog prava. Što se potpuniye, prema tome, ta načela razrade u svetlosti uslova koji se menjaju — i ja podvlačim reč »menjaju« — to će njihovo delovanje biti efikasnije — znači dinamičnije.«

U svetlu takvog shvatanja, jugoslovenski predstavnik je dao detaljniju razradu pomenuta četiri principa i izložio je gledište jugoslovenske delegacije o sadržini i domašaju tih principa.

Prilično iscrpna diskusija okončana je rezolucijom koju je na predlog većeg broja delegacija, uključiv i Jugoslavije, usvojila Generalna skupština. Rezolucijom je odlučeno da se stvori poseban komitet sa zadatkom da XIX zasjedanju podnese izveštaj o ciljevima progresivnog razvoja i kodifikacije principa koegzistencije i o njihovoj efikasnoj primeni. Komitet će imati prvenstveni zadatak da podnese izveštaj o pomenuta četiri principa.

Delujući u skladu sa ovlašćenjem predviđenim u rezoluciji, predsednik XVIII zasjedanja odredio je za članove toga Komiteta sledeće zemlje: Argentinu, Australiju, Avganistan, Čehoslovačku, Dahomej, Francusku, Ganu, Gvatemalu, Holandiju, Indiju, Italiju, Japan, Jugoslaviju, Kamerun, Kanadu, Liban, Madagaskar, Meksiko, Nigeriju, Poljsku, Rumuniju, Švedsku, SSSR, SAD, UAR, Veliku Britaniju i Venecuelu.

IZVOR: Dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove; Zbirka govora jugoslovenskih predstavnika na XVIII zasjedanju Generalne skupštine UN; dokumentacija UN; »Borba«.

Josip Broz Tito, Govor u Generalnoj skupštini UN, 22. oktobra 1963. (A/PV. 1251), »Borba« od 23. oktobra 1963;

Vladimir Popović, Govor u generalnoj debati 23. septembra 1963 (A/PV. 1211), »Borba« od 24. septembra 1963; Mere za otklanjanje posledica zemljotresa u Skopju — 14. oktobra 1963 (A/PV. 1240) »Borba« od 15. oktobra 1963; Razoružanje — 1. novembra 1963 (A/C. 1/PV. 1324), »Borba« od 2. novembra 1963; Problemi ekonomskog razvoja — 4. oktobra 1963 (A/C. 2/SR. 884), »Borba« od 5. oktobra 1963;

Josip Đerđa, Rasna diskriminacija u Južnoafričkoj Republici — 14. oktobra 1963 (A/SPC/SR. 383), »Borba« od 17. oktobra 1963; Palestinske izbeglice — 11. decembra 1963 (A/SPC/SR. 403), »Borba« od 12. novembra 1963;

Mišo Pavićević, Nuklearne probe — 24. oktobra 1963 (A/C. 1/PV. 1318), »Borba« od 26. oktobra 1963;

Danilo Lekić, Posledice ciklona na području Antila — 1. novembra 1963. (A/PV. 1254); Sprovođenje Deklaracije o nezavisnosti — 3. decembra 1963 (A/PV. 1271), »Borba« od 6. decembra 1963; Prijem novih članova — 16. decembra 1963 (A/PV. 1282); Denuklearizacija Latinske Amerike — 13. novembra 1963 (A/C. 1/PV. 1335); Miroljubivo korišćenje kosmosa — 4. decembra 1963 (A/C. 1/PV. 1344); Proširenje glavnih organa UN — 14. decembra 1963 (A/SPC/PV. 428);

Dr Đura Ninčić, Kodifikacija principa koegzistencije — 4. novembra 1963 (A/C. 6/SR. 804), »Borba« od 5. novembra 1963;

Dr Borislav Blagojević, Izveštaj Komisije za međunarodno pravo — 2. oktobra i 23. oktobra 1963 (A/C. 6/SR. 782 i 799);

Janez Stanovnik, Pitanje ekonomskog razvoja — 24. oktobra 1963 (A/C. 2/SR. 905), »Borba« od 26. oktobra 1963; SUNFED — 11. novembra 1963 (A/C. 2/SR. 922);

Dr Zagorka Pešić-Golubović, Rasna diskriminacija — 27. septembra 1963 (A/C. 3/SR. 1221), Izveštaj ECOSOC — 22. oktobra 1963 (A/C. 3/SR. 1238); Prava deteta — 4. novembra 1963 (A/C. 3/SR. 1263);

Miroslav Kreačić, Budžet UN — 4. novembra 1963 (A/C. 5/SR. 1031); Personalna politika UN — 14. novembra 1963 (A/C. 5/SR. 1041);

Aleksandar Božović, Južna Rodezija — 9. oktobra 1963 (A/C. 4/SR. 1444); Jugozapadne Afrika — 1. i 8. novembra 1963 (A/C. 4/SR. 1465 i 1472); Kolonije pod portugalskom upravom — 18. novembra 1963 (A/C. 4/SR. 1484); Operacije UN u Kongu — 10. oktobra 1963 (A/C. 5/SR. 1015);

Mirčeta Čvorović, Kretanje međunarodnog kapitala — 14. novembra 1963 (A/C. 2/SR. 925); Organizacija UN za industrijski razvoj — 18. novembra 1963 (A/C. 3/SR. 929); Tehnička pomoć — 27. novembra 1963 (A/C. 2/SR. 938); Principi međunarodne ekonomske saradnje — 29. novembra 1963 (A/C. 2/SR. 939); Proširenje sastava ECOSOC — 9. decembra 1963 (A/C. 2/SR. 951);

Miloš Melovski, Primena paktova o pravima čoveka — 18. novembra 1963 (A/C. 3/SR. 1267); Visoki komesar za izbeglice — 22. novembra 1963 (A/C. 3/SR. 1271); Saradnja omladine — 4. decembra 1963 (A/C. 3/SR. 1280);

Dušan Gaspari, Oman — 5. decembra 1963 (A/C. 4/SR. 1503).

A. B.

GOVOR PREDSEDNIKA TITA NA XVIII ZASEDANJU GENERALNE SKUPŠTINE UN

Posle završetka posete nekim zemljama Latinske Amerike i SAD, predsednik Tito je 22. oktobra 1963. posetio sedište UN u Njujorku i na svečanoj sednici Generalne skupštine, održanoj tim povodom, održao sledeći govor:

Čini mi osobito zadovoljstvo što se nalazim po drugi put pred ovim visokim forumom i što mi se pruža mogućnost da govorim sa tribine Organizacije koja je stvorena na teškim iskustvima najvećeg rata u historiji, kao izraz duboke težnje ljudi i naroda da rat i silu zauvijek isključe iz međusobnih odnosa.

Šef jugoslovenske delegacije na ovom zasjedanju Generalne skupštine već je imao priliku da iznese stavove jugoslovenske vlade o pitanjima koja se nalaze na dnevnom redu.¹ Zbog toga mi ne dozvolite da se u svom izlaganju zadržim samo na nekim problemima koje smatram naročito značajnim i aktuelnim na sadašnjoj etapi međunarodnih odnosa. Iznoseći neke svoje misli o savremenom razvitku u svijetu, isključiva mi je želja da dam svoj prilog boljem razumijevanju problema sa kojima se suočavamo i novijih procesa u razvitku današnjeg svijeta.

Veoma se radujem što se ovoga puta sastajemo u znatno poboljšanoj međunarodnoj atmosferi, koja je plod napora miroljubivih snaga i pobjede zdravog razuma. To otvara nove mogućnosti Organizaciji ujedinjenih nacija u naporima za dalje unapređenje međunarodnog razumijevanja i saradnje. Razumije se, mi se ne zanosimo nerealnim nadama da će se, u jednom kratkom roku, moći da riješe svi oni kompleksni međunarodni problemi koji su se gomilali decenijama, a naročito u periodima najžešćeg hladnog rata. Ali, po našem mišljenju, od vanrednog je značaja da ovo zasjedanje učini sve što je moguće da bi se u međunarodnim odnosima još više učvrstio započeti kurs međunarodnog razumijevanja.

Posljednjih godina dolazilo je u svijetu do opasnih kriza u međunarodnim odnosima, sa kakvima se, moglo bi se reći, čovječanstvo nikad ranije nije suočavalo, s obzirom na posljedice koje su mogle proistći iz tih kriza. Mada njihov rasplet nije uvijek bio najpovoljniji, jer je ostavljao traga u međunarodnim odnosima, ipak smo uspijevali, naročito zaslugom Ujedinjenih nacija, kao i realističkim gledanjem nekih odgovornih državnika velikih sila, da izbjegnemo najtežu opasnost — da svijet bude uvučen u opštu nuklearnu katastrofu.

U svijetu sve više preovladava saznanje da je rat u današnje vrijeme ogromnih tehničkih dostignuća apsurdan i da ga, kao i politiku sa pozicije sile, treba zauvijek isključiti iz međunarodnih odnosa. U osnovi tog novog razvika leži svijest svih ljudi o velikim mogućnostima i perspektivama koje se pružaju pred čitavim čovječanstvom, kako bi se učvrstio mir. Od osobitog značaja je činjenica da i najodgovorniji ljudi velikih nuklearnih sila sve više prihvataju princip miroljubive saradnje bez obzira na razlike u društvenim sistemima. Ovu tendenciju odražava i postizanje Sporazuma o obustavljanju nuklearnih proba u atmosferi, kosmosu i pod vodom, kome se pridružilo preko sto zemalja. Već i taj prvi korak ka mirnom sporazumijevanju prihvaćen je u čitavom svijetu sa ogromnom radošću i olakšanjem. Ukoliko se više pri-

bližavamo onom danu kada će potpuno pobijediti misao da se rat mora isključiti kao sredstvo za rješavanje raznih problema, utoliko će postajati apsurdna i svaka trka u naoružavanju. Štaviše, razoružanje će doći kao nužna i logična posljedica.

Polazeći od interesa običnog čovjeka, ja se često pitam zbog čega bi danas ljudi trebali da ratuju, zbog kojih i kakvih problema, i šta bi rat u savremenim uslovima mogao donijeti. U naše atomsko doba postoji stalna opasnost da se čak i pojedini uži, izolovani sukobi prošire i dovedu do termonuklearnog rata.

Mislim da je već prošlo vrijeme kada su se putem rata mogle postići neke ekonomske i materijalne koristi, osvajanjem tuđih teritorija i slično.

Ono što je najopasnije u današnje vrijeme i što može da ugrozi i dalji proces miroljubivog sporazumijevanja jeste trka u naoružavanju, koja se još uvijek nastavlja. Sa fantastično visokim troškovima, ona ne može biti metod za osiguranje ni svoje ni opšte bezbjednosti, već u stvari predstavlja potpuno neproduktivan i opasan vid proizvodnje, koji koristi samo neznatnim grupicama zainteresovanih ljudi. To je, očigledno, veliki teret za svaku privredu, jer mogućnosti porasta zaposlenosti, većeg investiranja, povećanja potrošnje građana i povišenja standarda zavise upravo od toga da li će se ona obustaviti.

Postoji i teorija po kojoj je snaga oružja jedina garantija mira. Međutim, ako ta teorija u krajnjoj liniji implicira rat i razaranje, onda je jasno da je ona na neodrživim osnovama. Kakav smisao ima zastrašivanje, ako smo svjesni da bi stvarna upotreba oružja kojim se prijeti, kao bumerang, pogodila i uništila i onoga koji zastrašuje? Današnja takozvana ravnoteža straha sve više gubi svoj smisao i opravdanje, jer bi u eventualnom sukobu, zbog razorne snage postojećih oružja, čak i pobjeda, kad bi bila mogućna, imala iste i materijalne i društveno-političke posljedice kao i totalni poraz.

Čitav poslijeratni razvitak, i upravo period hladnog rata, pokazali su da u međudržavnim odnosima sila, prijetnja ratom, pa i sam rat, nisu mogli da trajnije riješe ni jedan jedini međunarodni problem, već da su, svuda gdje su primjenjivani, uvijek stvarali nove i još teže probleme. Hladni rat i trka u naoružavanju otežavali su i često opasno blokirali proces dekolonizacije i opšte emancipacije, naročito novih i malih zemalja, djelujući jednako negativno na procese pozitivnih promjena u drugim oblastima svijeta. Jasno je, međutim, da okončanje dekolonizacije ne trpi dalje odlaganje. Ono predstavlja jedan od osnovnih i najhitnijih preduslova za konsolidovanje sveukupnih međunarodnih odnosa.

Ne mogu se izvana silom spriječiti pojedini narodi da stvaraju društveno uređenje kakvo sami žele, ako su oni čvrsto riješeni da to učine i ako je to njihova historijska i društvena potreba. Pokušaji da se to onemogući ne mogu uspjati — može se samo privremeno ometati — i očigledno je da se zbog toga ne isplati ratovati. Jedino rješenje koje ja vidim, a uvjeren sam da tako misle i mnogi drugi ljudi u svijetu, jeste u tome da se sagleda i prizna realnost našeg doba — postojanje različitih društvenih sistema i potreba da se između naroda i zemalja sa različitim društvenim sistemima uspostave odnosi na principima miroljubive koegzistencije. Mislim pri tome na takve međunarodne odnose koji će, ne dramatizujući razlike, omogućavati korisnu saradnju i kontakte na svim područjima gdje postoje zajednički interesi. To je trajna orijentacija socijalističke Jugoslavije i ona je našla istaknuto mjesto i u našem novom Ustavu.

Jedno od najznačajnijih obilježja naše epohe svakako je u tome što uporedo postoje kapitalistički i socijalistički društveni sistemi. Međutim, treba imati u vidu da se tu prije svega radi o društveno-političkim protivvrjetnostima u najširem smislu riječi, a ne o sporu među državama, mada u određenim uslovima i pod uticajem raznih okolnosti, naročito subjektivnih, te protivvrjetnosti dobijaju i mnoge elemente suprotnosti među državama, odnosno među grupacijama država.

¹ Vidi u ovom broju „Učesće Jugoslavije na XVIII zasjedanju Generalne skupštine UN“, str. 23—32 (1—10).

Međutim, za pravilno razumijevanje politike koegzistencije potrebno je razlikovati ideološke odnose i suprotnosti od odnosa među državama i narodima. Protivvrječnosti i različita mišljenja postoje i unutar pojedinih država, i to je pitanje unutrašnjeg razvitka. Te razlike treba da se rješavaju bez ikakvog miješanja spolja. One će se, naravno, rješavati na razne načine prema specifičnim uslovima u svakoj zemlji. U protivnom, ova borba bi se prenosila na međunarodno poprište, poprimala bi osobine međudržavnih protivvrječnosti i time vodila zaoštavanju međunarodnih odnosa. Poznato je da su političke i ideološke razlike i suprotnosti postojale vijekovima. One su izraz kretanja ljudskog društva naprijed. Velika naučna i tehnička dostignuća čovječanstva danas imperativnije nego ikada utiču na kretanje, uključujući razvitak u najrazličitijim formama, ka naprednijim društvenim odnosima i sistemima.

U odnosima među državama takođe postoje mnoga sporna i neriješena pitanja, kao što su ona koja se tiču granica, nacionalnih manjina, i druga. Takvi brojni, sitni ili krupniji, bilateralni problemi znatno opterećuju međunarodne odnose. Međutim, poboljšanje međunarodne situacije i rješavanje najkrupnijih međunarodnih problema poboljšalo bi uslove i za miroljubivo rješavanje takvih pitanja.

Od posebnog je značaja dosljedno pridržavanje politike nemiješanja u unutrašnje stvari drugih zemalja. Pri tome, naravno, nemam samo u vidu miješanje putem vojne sile i direktnim pritiskom, što se danas brzo razotkriva i nailazi na opštu i odlučnu osudu u svijetu. Pod raznim izlikama, još uvijek se nastavlja pritisak i miješanje na razne načine, pri čemu se koriste ekonomske i druge teškoće pojedinih nezavisnih zemalja i nalaze svakojaka »ideološka«, politička i druga opravdanja. Takvim oblicima miješanja naročito su izložene male zemlje, države u razvoju i novoozlobodene zemlje, jer još nisu u dovoljnoj mjeri uspjele da izgrade svoju ekonomsku snagu i postignu političku stabilnost. Tu imam u vidu ne samo ostatke kolonijalizma, koje bi trebalo najhitnije ukloniti, već i pojave neokolonijalizma. Zbog toga visoko cijenim misao koju je nedavno iznio predsjednik Sjedinjenih Država Meksika, gospodin Adolfo Lopez Mateos, da Organizacija ujedinjenih nacija bude incijator dogovora svih država o nemiješanju i neintervenciji.

Kao što sam već rekao, nakon mnogih vrlo teških godina, danas je počelo preovladivati shvatanje da je nužno odrediti se ne samo politike i sredstava koji vode ratu, već da je potrebno odbaciti i hladni rat, pošto se jedino tako mogu učiniti odlučujući koraci u pravcu učvršćenja mira.

Moskovski sporazum i drugi pozitivni koraci do kojih je došlo u posljednje vrijeme, predstavljaju vidnu manifestaciju savremenih procesa prevazilaženja dosadašnje podjele svijeta na vojne i političke grupacije. Što se nas tiče, mogu da kažem da smo uvijek smatrali da takva podjela svijeta, ma kako se historijski mogla objasniti, nije neizbježna i vječna. Upravo je u tome i bio veliki historijski značaj politike neangažovanja i aktivnosti neangažovanih zemalja, koje su svojom miroljubivom politikom djelovale, pored ostalog, da ne dođe do potpunog podvajanja svijeta na protivničke grupacije. U novim uslovima njihova aktivnost dobija širu osnovu i još veći značaj.

U poboljšanim uslovima, kad su bitno ojačale snage mira, mi smo svjedoci da se danas svaka politika ocjenjuje, prije svega, po tome kako se odnosi prema savremenim procesima i promjenama, to jest prema miroljubivoj koegzistenciji. Ljudi i zemlje savremenog svijeta opredjeljuju se sve više prema ovom osnovnom pitanju, a sve manje prema formalnoj pripadnosti jednoj ili drugoj strani u hladnom ratu, koji se sporo, ali ipak postepeno smanjuje i koji treba što prije okončati.

Mi pozdravljamo pozitivne promjene i porast snaga koje žele likvidaciju hladnog rata. Odajemo i priznanje istaknutim državicima koji su tome doprinijeli. Sa svoje strane, spremni smo da u punoj mjeri doprinesemo da se taj proces olakša i dalje nastavi.

U ovoj, novoj fazi međunarodnih odnosa, mijenjaju se i uslovi u kojima je ranije nastala politika neangažovanja. Mi smo i prije isticali da se tu ne radi o nekom pasivnom stavu prema međunarodnim zbivanjima, a još manje o pokušaju stvaranja nekog trećeg bloka. Ne radi se ni o tome da su neangažovane zemlje prisvojile atribut isključivog zaštitnika mira. Imajući u vidu promijenjenu međunarodnu situaciju, možemo reći da je termin neangažovanosti u neku ruku prevaziđen novim pozitivnim kretanjem u međunarodnim odnosima.

Danas se pitanje neangažovanosti postavlja u mnogo širem smislu zbog sve brojnijeg učešća država i naroda u aktivnoj borbi za mir. Polarizacija na snage mira i snage hladnog rata odvija se ubrzanim tempom u korist snaga mira, skoro u svim zemljama svijeta. Neangažovanost se time kvantitativno i kvalitativno mijenja i pretvara u opšti pokret za mir i pronalaženje miroljubivih i konstruktivnih puteva za rješavanje raznih problema među narodima. Prema tome, aktivna »neangažovanost« pretvara se u sve širu i aktivniju angažovanost za pobjedu principa Povelje Ujedinjenih nacija, koju su tako snažno manifestovali šefovi država i vlada 25 zemalja na Beogradskoj konferenciji 1961. godine. Te principe usvaja ogromna većina naroda. To je i razumljivo, jer svi mi snosimo odgovornost za sudbinu međunarodne zajednice. Angažovanost svih miroljubivih snaga u tome procesu mora biti konstruktivna, realistička, sa iskrenom željom da se pronađu rješenja današnjih problema.

Nalazimo se na historijskoj prekretnici ka stvaranju novih konstruktivnijih i humanijih međunarodnih odnosa, koji bi trebali da omoguće da čovječanstvo živi bez straha za svoju sudbinu i da se razvija i u miroljubive svrhe koristi sva dostignuća koja je do danas ostvario ljudski um. Atomska doba iziskuje temeljite promjene u našem gledanju na međunarodne odnose i na rješenje problema savremenog svijeta.

Još uvijek se čuju glasovi koji ovakva očekivanja smatraju naivnim — glasovi jednih kojima odgovara hladni rat, i drugih koji još ne mogu da shvate da nevjerica i malodušnost idu takođe u prilog onih koji smatraju da je sila iznad svega. Ja se s tim ne mogu složiti, i to iz slijedećih jednostavnih, ali duboko instinskih, razloga. Čovječanstvo je išlo naprijed zato što su mase i pojedinci gledali naprijed; što se nisu mirili sa svojim tegobama i nesrećama. Tako smo i mi, u Jugoslaviji 1941. godine, morali mnogima izgledati naivni kad smo se uhvatili ukoštac sa strahovitom hitlerovskom mašinom, koja je tada bila u naponu svoje moći. Međutim, kasniji tok događaja je pokazao da su »naivnici« bili oni koji nisu vjerovali u mogućnost uspješnog otpora. Mogao bih navesti i niz drugih primjera iz našeg zajedničkog nedavnog iskustva. Pomenuću ovdje samo ovogodišnji Sporazum o testovima, za koji su još prije nekoliko godina ili mjeseci, mnogi vjerovali i mislili da je nedostižan. Nije, dakle, ispravno identifikovati — kao što se to isuviše često čini — politički realizam sa sposobnošću opažanja samo onog što je statično, inertno, negativno i, u stvari, prolazno. Realizam, naprotiv, zahtijeva kompleksno sagledavanje i razumijevanje pojava i procesa, što znači i onih faktora koji otežavaju kretanje naprijed, ali još više onih drugih koji ga podstiču i nameću.

Nameće se, takođe, potreba da smjelo tražimo nove puteve u razvoju međunarodnih ekonomskih odnosa. Uprkos visokih dostignuća u privrednom razvitku pojedinih zemalja, i velikih kulturno-naučnih tekovina čovječanstva, postaje sve očiglednije da i same visoko razvijene zemlje mogu stagnirati u svom ekonomskom razvitku ili da se neće moći najoptimalnije razvijati. Ostvarenje ekonomske ravnopravnosti i obezbjeđenje neometanog progressa za sve zemlje i narode predstavlja materijalnu osnovu koegzistencije i njenu neophodnu socijalno-privrednu sadržinu. Politika koegzistencije upravo pretpostavlja razvitak takve široke i nespurtavane međunarodne privredne saradnje.

Danas visoko razvijene zemlje, sa oko jednom petinom svjetskog stanovništva, učestvuju sa preko dvije trećine u ukupnoj svjetskoj proizvodnji. Prema tome, u ekonomski

nerazvijenim dijelovima svijeta postoji ogroman neiskorišćeni ljudski i prirodni potencijal. Brži razvitak tih područja i njihovo proporcionalnije učešće u svjetskoj proizvodnji i robnoj razmjeni otvorili bi neviđene mogućnosti ekonomske saradnje u svijetu, donoseći neposrednu korist kako nerazvijenim, tako i razvijenim zemljama. Mi smatramo da postoje opšta međunarodna obaveza i interes da se nerazvijenim zemljama i zemljama u razvoju pomogne da što brže razviju svoje potencijalne materijalne mogućnosti i privredne snage. Prema našem mišljenju i iskustvu, takvo pružanje pomoći ne treba da bude usmjereno samo na rješavanje pitanja ishrane ili saniranja budžetskih i platnih teškoća, već ono mora efikasno da doprinosi privrednom razvitku tih zemalja i jačanju njihovog učešća u međunarodnoj ekonomskoj saradnji. Pomaganje razvoja nerazvijenih zemalja omogućuje ravnopravnu saradnju na obostranu korist.

Jugoslavija se, u svojoj saradnji sa brojnim zemljama u razvoju, rukovodi, u granicama svojih mogućnosti, upravo tim principima. To se pokazalo obostrano korisnim. Prema tome, mi ne smatramo takvu pomoć aktom altruizma ili filantropije, jer ona donosi neposredne koristi i zemljama koje je pružaju. U orijentaciji na politiku privrednog razvitka u svijetu naročito je važno da se i na ekonomskom polju odstrane ostaci hladnog rata u vidu raznih embarga i drugih diskriminatorskih mjera. Sa zadovoljstvom primjećujem da na tom području već postoje ohrabrujući znaci. Smatramo da će biti potrebno i odgovarajuće prilagođavanje postojećih međunarodnih ekonomskih institucija, i stvaranje novih za finansiranje razvoja manje razvijenih dijelova svijeta. Mi očekujemo da će predstojeća svjetska Konferencija o trgovini i razvoju imati veliki značaj za rješavanje tih problema.

U osnovi Ujedinjenih nacija, među čijim glavnim osnivačima su bile zemlje sa različitim društvenim uređenjima i stepenima razvoja, i u Povelji UN sadržane su već osnovne ideje koegzistencije. Sada, međutim, dolazi vrijeme kada se pružaju povoljniji uslovi da Ujedinjene nacije budu glavni inicijator i nosilac ostvarenja tih principa koegzistencije. Zahtjev za takve odnose u savremenom svijetu ne zasniva se isključivo i prvenstveno na konsideracijama određene politike, niti na argumentima određene ideologije. Nijedna zemlja niti grupa zemalja ne bi trebalo da se smatraju isključivo pozvanim ili ovlaštenim da tumače ove miroljubive težnje, niti bi bilo koja zemlja ili grupa zemalja smjele da im stanu na put u ime bilo kakvih svojih užih interesa.

Mi želimo da Ujedinjene nacije u sve većoj mjeri djeluju u pravcu zbližavanja među narodima, da budu instrument njihove saradnje i njihovih napora za učvršćenje mira u svijetu. Da bi naša organizacija mogla biti na visini svoje povećane odgovornosti i u novim uslovima uspješno ostvariti

svoju historijsku misiju, neophodno je da ona postigne potpunu univerzalnost i da se njena struktura prilagodi nastalim promjenama u svijetu. Za dalje unapređenje međunarodnih odnosa i za učvršćenje mira u svijetu naročito bi bilo značajno ako bi Ujedinjene nacije — kao najprezentativniji skup ravnopravnih i suverenih zemalja i naroda i kao najistaknutiji forum koji izražava javno mnjenje svijeta — dalje razradile i kodifikovale principe miroljubive koegzistencije.

Iako su osnovne ideje o tom već obuhvaćene u Povelji UN i mada to razmatra i Pravni komitet UN, ocjenjujem ovo kao fundamentalno političko pitanje. Zato smatram da bi Ujedinjene nacije trebalo da posvete naročitu pažnju razmatranju i rješavanju toga pitanja na visokom nivou i na način koji bi najbolje odgovarao njegovom značaju. Time bi još više došli do izražaja visoki ideali i ciljevi današnjeg doba: politika mira i osuda primjene sile, princip nemiješanja, pravo naroda na samoopredjeljenje i sopstveni put razvitka, međunarodna odgovornost za brži privredni razvitak nerazvijenih zemalja i zemalja u razvoju i drugi. Mi se zalažemo za afirmaciju politike miroljubive i aktivne koegzistencije, koja neće značiti samo odsustvo ratnih opasnosti i rata, već i kraj odnosima zasnovanim na pravu jačega, bilo u političkoj, privrednoj ili ma kojoj drugoj oblasti ljudskog života.

Duboko smo uvjereni da je u naše doba primjena principa koegzistencije ostvarljiva i realna. Mi u tome ne vidimo samo najbolji oblik regulisanja odnosa među državama i narodima, već smatramo da kroz praktično ostvarivanje tih principa treba potpunije da dođu do izražaja najplemenitiji i najhumaniji ideali čovječanstva i najvrednije tekovine ljudskog razvitka. Uvjereni smo da će u takvim uslovima života međunarodne zajednice moći da se potpunije manifestuju sve vrijednosti čovjeka i slobodnije izrazi njegova ličnost.

Na završetku ovog svog izlaganja, osjećam se obaveznim da na ovom mjestu, u ime jugoslovenskih naroda, izrazim duboku zahvalnost na iskrenim izrazima ljudskih saosjećanja i humanoj nesebičnoj pomoći koja nam je pružena prilikom nedavnog katastrofalnog zemljotresa koji je razorio Skopje, glavni grad naše Socijalističke Republike Makedonije. Posebno cijenimo plemenitu inicijativu koja je u vezi s tim pokrenuta u Ujedinjenim nacijama. Smatramo da i ova, tako široko manifestovana međunarodna solidarnost odražava težnju ogromne većine ljudi u svijetu da se spriječe još teže katastrofe koje bi čovječanstvu mogao nanijeti nuklearni rat. U isto vrijeme, ta solidarnost izražava na svoj način strijemljenja za uspostavljanje novih, humanijih odnosa u svijetu, u kome su dobrobit i blagostanje svakog naroda u interesu čitave svjetske zajednice.

SFR JUGOSLAVIJA I RUMUNSKA NARODNA REPUBLIKA

Odnosi između SFR Jugoslavije i Rumunske Narodne Republike pokazivali su u periodu od 1958. godine¹ tendenciju postepenog poboljšavanja i napretka, naročito u oblasti ekonomske, kulturne, naučno-tehničke i sportske saradnje.

U povoljnijoj atmosferi međusobnih odnosa, u Jugoslaviji je na poziv Savezne narodne skupštine, od 12. do 22. novembra 1962. boravila delegacija rumunske Velike narodne skupštine na čelu sa potpredsednikom Skupštine Štefanom Nikolauom. Rumunski parlamentarci su time uzvratili posetu koju je delegacija Savezne narodne skupštine učinila Rumuniji 1957. Za vreme boravka u Jugoslaviji rumunska parlamentarna delegacija posetila je, pored Beograda, više privrednih preduzeća i institucija u Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji i Bosni i Hercegovini. Na kraju boravka delegaciju je primio predsednik Republike Josip Broz Tito.

Rumunska delegacija je vodila razgovore sa predstavnicima Savezne narodne skupštine, koji su je, između ostalog, upoznali sa društveno-političkim sistemom i privrednim razvitkom Jugoslavije. Sa svoje strane, rumunski parlamentarci su informisali jugoslovenske predstavnike o rezultatima koji su postignuti u Rumuniji u oblasti privrede, prosvete, zdravstva i dr.

Obe strane dale su ovoj poseti poseban značaj i izrazile uverenje da će ona predstavljati korak dalje u uzajamnom razumevanju i razvijanju prijateljske saradnje između dve zemlje.

U toku 1963. odnosi između dve zemlje razvijali su se uspešnije i pokazali tendenciju daljeg pozitivnog i šireg razvoja međusobne saradnje gotovo na svim područjima. Značajan korak u tom pravcu predstavlja poseta rumunske državne delegacije na čelu sa predsednikom Državnog saveta Rumunske Narodne Republike George Georgiju Dežom. Razgovori koji su tom prilikom vođeni između dvojice predsednika, Tita i Deža, kao i potpisani dokumenti, predstavljaju poseban doprinos postavljanju znatno širih perspektiva za razvitak plodnijih međususedskih i prijateljskih odnosa.

POSETA RUMUNSKOJ DRŽAVNE DELEGACIJE JUGOSLAVIJI

Državna delegacija Rumunske Narodne Republike, na čelu sa predsednikom Državnog saveta i prvim sekretarom CK Rumunske radničke partije George Georgiju Dežom, učinila je zvaničnu posetu Jugoslaviji od 22. do 30. novembra 1963.

Za vreme boravka u Jugoslaviji delegacija je, pored Beograda, posetila glavne gradove i neka druga mesta u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji, neka industrijska preduzeća, poljoprivredna dobra i kulturne i naučne institucije. Prilikom posete Zenici predsednik Dež održao je govor na velikom mitingu radnika Železare. Predsednik Dež održao je i prigodan govor na svečanoj sednici Savezne skupštine i Saveznog odbora SSRNJ povodom 20-godišnjice Drugog zasjedanja AVNOJ-a.

¹ O odnosima između dve zemlje pre 1958. vidi: »Jug. pregled«, 1957, decembar, str. 589—590 (63—64).

U dobrodošlici izraženoj prilikom dolaska delegacije, predsednik Tito je izrazio uverenje da će poseta rumunske delegacije Jugoslaviji imati velik značaj. Pozdravljajući predsednika Deža i članove rumunske delegacije u zdravici na svečanom ručku priređenom u njihovu čast, predsednik Tito je ukazao da je ova poseta »logičan rezultat sve boljih odnosa između dve zemlje«, da se u istovetnosti zajedničkih ciljeva u izgradnji socijalizma i očuvanju i učvršćenju mira u svetu »nalazi povoljna osnova na kojoj se danas razvijaju odnosi između dve socijalističke zemlje u pravcu iskrenog prijateljstva, dobrosusedskih odnosa i obostrano korisne saradnje« i da su »odane miru i miroljubivoj koegzistenciji, naše dve zemlje ispoljavale veliku bliskost i istovetnost u stavovima prema najkrupnijim međunarodnim problemima« dajući »svoj poseban prilog razvijanju miroljubive saradnje na Balkanu«. Iznevši da »jugoslovenski narodi sa velikim interesovanjem i simpatijama prate izgradnju socijalizma i socijalističkih društvenih odnosa« u Rumuniji, i ukazavši na ostvarene rezultate u privrednom i društvenom razvitku Jugoslavije, predsednik Tito je podvukao da »izgradnja socijalizma, bez obzira na specifične uslove i posebna vlastita iskustva, predstavlja zajednički cilj oba naroda, i da stoga »smatra da su ovakvi susreti i prijateljska razmena mišljenja veoma korisni i neophodni za ostvarenje tih zajedničkih ciljeva«.

Odgovarajući na zdravicu predsednika Tita, predsednik Dež je naglasio da će poseta rumunske delegacije bez sumnje predstavljati »važan doprinos razvitku saradnje između naših socijalističkih susednih i prijateljskih zemalja« u pitanjima miroljubive koegzistencije, očuvanja mira i drugim aktuelnim pitanjima međusobnih odnosa, da obe socijalističke zemlje i njihove vlade »vode zajedničku borbu kao aktivni deo snaga koje istupaju za obezbeđenje mira i društvenog napretka«. Ocenjujući međusobne odnose dveju zemalja u poslednjim godinama, predsednik Dež je podvukao da su oni dostigli neosporni razvitak i da »postoje bez sumnje široke perspektive daljeg razvitka ovih odnosa, shodno mogućnostima kojima raspolažu naše zemlje«.

U zvaničnim razgovorima između državnih delegacija dveju zemalja, koji su protekli u »atmosferi drugarstva, srdačnosti i uzajamnog razumevanja«, pored predsednika Republike i generalnog sekretara SKJ Josipa Broza Tita i predsednika Državnog saveta i prvog sekretara CK RRP George Georgiju Deža, učestvovali su, sa jugoslovenske strane, predsednik Savezne skupštine Edvard Kardelj, predsednik Saveznog izvršnog veća Petar Stambolić, potpredsednik Saveznog izvršnog veća Miloš Minić, državni sekretar za inostrane poslove Koča Popović, savezni sekretar za saobraćaj i veze Marin Cetinić, savezni sekretar za finansije Kiro Gligorov, generalni sekretar Predsednika Republike Bogdan Crnobrnja, pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Mirko Tepavac i ambasador SFRJ u Rumunskoj Narodnoj Republici Arsa Milatović, a sa rumunske strane predsednik Ministarskog saveta i član Politbira CK RRP Jon George Maurer, potpredsednik Ministarskog saveta i član Politbira CK RRP Emil Bodnaraš, potpredsednik Ministarskog saveta i kandidat za člana Politbira CK RRP Aleksandru Brladeanu, ministar inostranih poslova Korneliu Manesku i ambasador Rumunske Narodne Republike u SFR Jugoslaviji Aurel Malnašan.

Na kraju posete predsednici Tito i Dež potpisali su u Beogradu zajedničko saopštenje o razgovorima i Sporazum o zajedničkoj izgradnji hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap. Dve vlade su odlučile da obrazuju, kao stalni organ, zajednički komitet za privrednu saradnju.

U zajedničkom saopštenju se ističe da su dve delegacije sa zadovoljstvom konstatovale da se odnosi između dveju zemalja uspešno razvijaju u duhu tradicionalnog prijateljstva i sporazumele se da obe strane uložie napore za proširenje ekonomske, naučno-tehničke, kulturne i druge saradnje. Obe delegacije posebno su podvukle »svoju rešenost da se svestrano unaprede uzajamni odnosi«, kao i da putem razmena delegacija i kontaktima predstavnika dveju zemalja na svim područjima privredne i društvene delatnosti sarađuju

u razmatranju svih pitanja čije rešavanje može doprineti širem uzajamnom upoznavanju, »boljem produbljivanju dobrosusledskih odnosa i proširenju svestrane prijateljske saradnje«.

U razgovorima je potvrđena istovetnost ili sličnost gledišta dveju zemalja o osnovnim međunarodnim pitanjima i zbivanjima, kao što su pitanja obezbeđenja mira i ostvarenja miroljubive koegzistencije, opšteg i potpunog razoružanja, miroljubivog rešavanja spornih međunarodnih problema, likvidacije kolonijalizma, rešenja nemačkog pitanja, i dr. Poseban značaj je dat uspostavljanju zona mira, bez nuklearnog i raketnog oružja, u raznim delovima sveta. Dve delegacije su istakle velik značaj predstojeće konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju, podvlačeći imperativnu potrebu usvajanja mera koje će pogodovati svestranom razvitku međunarodnih ekonomskih odnosa zasnovanih na ravnopravnosti, uz obezbeđenje nesmetanog napretka za sve zemlje i narode. S tim u vezi dve delegacije su istakle svoju rešenost da aktivno doprinesu što uspešnijem toku konferencije i da prema svojim mogućnostima daju doprinos privrednom razvitku zemalja u razvoju.

Dve delegacije su u toku razgovora izvršile i razmenu mišljenja o problemima međunarodnog radničkog pokreta i istakle potrebu »ulaganja stalnih napora za jačanje njegovog jedinstva, za jedinstvo svih snaga socijalizma i progressa na bazi ravnopravnosti i principijelnog razmatranja razlika u mišljenjima koja se mogu pojavljivati u nekim pitanjima«.

Predsednik Dež pozvao je predsednika Tita da poseti Ruminsku Narodnu Republiku, što je jugoslovenski Predsednik sa zadovoljstvom prihvatio.

SPORAZUMI

ZAKLJUČENI IZMEĐU DVE ZEMLJE

Između SFRJ i Rumunske Narodne Republike zaključivani su u periodu od 1958. redovni godišnji, dvogodišnji ili višegodišnji sporazumi i protokoli o robnoj razmeni, naučno-tehničkoj i kulturnoj saradnji. Pored toga, zaključeno je više konvencija i sporazuma kojima se regulišu razna pitanja od zajedničkog interesa: 29. januara 1958. u Bukureštu — Sporazum o ribarstvu u vodama Dunava; 18. oktobra 1960. u Beogradu — Ugovor o pravnoj pomoći; 30. januara 1961. u Temišvaru — Sporazum o ribarstvu u graničnim vodama; 8. novembra 1962. u Bukureštu — Konzularna konvencija; 20. decembra 1963. u Bukureštu — Sporazum o načinu rešavanja pojedinih problema graničnog režima; 25. decembra 1963. u Bukureštu — Sporazum o drumskom saobraćaju.

Radi rešavanja tekućih pitanja koja proizlaze iz ovih ili ranije zaključenih ugovora i sporazuma, osnovano je više mešovitih jugoslovensko-rumunskih komisija, kao što su Komisija za granična pitanja, Komisija za primenu Sporazuma o ribarstvu u vodama Dunava, Hidrotehnička komisija, i dr.

EKONOMSKI ODNOSI

Ekonomska saradnja između dve zemlje razvija se na osnovu Trgovinskog i platnog sporazuma, zaključenog 27. oktobra 1956. na Brionima. Ona se razvija uglavnom kroz redovnu robnu razmenu i naučno-tehničku saradnju, koje su u proteklom periodu pokazivale izvesne uspone i padove, uglavnom zbog uzajamnog nedovoljnog poznavanja tržišta i izvoznih odnosno uvoznih mogućnosti i potreba. Međutim, obe strane pokazuju u poslednje vreme povećano interesovanje za razvoj širih ekonomskih odnosa.

UZAJAMNE POSETE PRIVREDNIH FUNKCIONERA I DELEGACIJA. U poslednje tri godine došlo je do više uzajamnih poseta privrednih funkcionera i do razmene privrednih delegacija, kojom su prilikom vođeni

razgovori o pronalaženju novih oblika privredne saradnje i o povećanju obima robne razmene.

Jula 1961. u Rumuniji je boravila delegacija jugoslovenskih privrednih stručnjaka radi ispitivanja mogućnosti rumunskog izvoza mašina i opreme u Jugoslaviju. Septembra iste godine, na poziv Saveznog izvršnog veća, Jugoslaviju je posetio ministar spoljne trgovine Rumunije Gogu Radulesku, koji je pored posete Zagrebačkom velesajmu, na kojem su Rumuni učestvovali posle prekida od četiri godine, vodio više razgovora sa jugoslovenskim privrednim rukovodiocima o nekim pitanjima dalje ekonomske saradnje između dve zemlje.

Oktobra 1962, na poziv rumunskog ministra spoljne trgovine Gogu Radulesku, Rumuniju je posetila jugoslovenska privredna delegacija na čelu sa saveznim sekretarom za industriju Danilom Kekićem. U razgovorima sa potpredsednikom Ministarskog saveta A. Brladeanuom i drugim rumunskim privrednim rukovodiocima, realnije su sagledane obostrane mogućnosti za širu ekonomsku saradnju i koristi koje ona može pružiti obema zemljama. Pokrenuto je prvi put i pitanje o mogućnostima proizvodne kooperacije između jugoslovenskih i rumunskih industrijskih preduzeća.

Februara 1963. u Jugoslaviji je boravila rumunska industrijska delegacija, koju je predvodio pomoćnik ministra mašinogradnje i metalurgije Abrihan Tiberiju. Članovi rumunske delegacije vodili su razgovore sa jugoslovenskom delegacijom koju je predvodio državni podsekretar u Saveznom sekretarijatu za industriju Vinko Hafner. Ovi razgovori su nastavljeni decembra 1963, za vreme uzvratne posete jugoslovenske delegacije Rumuniji.

Prilikom ovih poseta delegacije su izvršile obimnu razmenu mišljenja o mogućnostima saradnje između jugoslovenske i rumunske industrije. U razgovorima je konstatovano da postoje uslovi i zajednički interes za međusobnu saradnju u nekim industrijskim granama. Naglašeno je da poseban oblik industrijske saradnje predstavlja kooperacija jugoslovenske i rumunske industrije u izradi opreme za hidroenergetski sistem Đerdap. Radi boljeg i bližeg sagledavanja ovih mogućnosti, u toku 1963. izvršene su međusobne posete stručnih grupa, kojom je prilikom konstatovano da industrije obeju zemalja raspolazu znatnim mogućnostima za proizvodnju opreme za hidroenergetski sistem Đerdap i istaknuta potreba da se što pre pristupi konkretnim pregovorima o zaključivanju sporazuma o saradnji na rešavanju ovog pitanja.

U toku septembra i oktobra 1963. Jugoslaviju su posetili sledeći rumunski rukovodioci i privredni stručnjaci: ministar metalurgije i mašinogradnje Konstantin Tuzu, koji je posetio Zagrebački velesajam i neka privredna preduzeća i vodio razgovore sa saveznim sekretarom za spoljnu trgovinu; ministar unutrašnje trgovine Mihail Levente, koji je posetio neka turistička mesta radi upoznavanja jugoslovenskih iskustava u oblasti inostranog turizma; pomoćnik ministra unutrašnje trgovine Ana Toma, koja je vodila razgovore sa jugoslovenskim privrednim funkcionerima o mogućnostima za proširenje robne razmene; grupa rumunskih poljoprivrednih stručnjaka, koja je boravila radi upoznavanja jugoslovenskih iskustava u oblasti voćarstva i vinogradarstva.

Poseban značaj u proširivanju i intenziviranju uzajamnih ekonomskih odnosa predstavljaju razgovori koji su vođeni za vreme zvanične posete rumunske državne delegacije Jugoslaviji novembra 1963, kojom prilikom je konstatovana zajednička želja da se preduzme niz mera koje treba da dovedu do proširenja kako tekuće, tako i dugoročne privredne saradnje, saobrazno razvoju nacionalnih privreda dveju zemalja. Postignuta je saglasnost o potrebi da obe strane ulože napore za povećanje obima i poboljšanje strukture robne razmene i naučno-tehničke saradnje, za saradnju u industrijskoj proizvodnji i u oblasti transporta i telekomunikacija, za povezivanje energetskih sistema dve zemlje (zaključen sporazum 2. decembra 1963. u Beogradu), kao i da razmotre potrebne mere za uvođenje uzajamnog kreditiranja kao važnog oblika privredne saradnje.

HIDROENERGETSKI I PLOVIDBENI SISTEM ĐERDAP. Izgradnja hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap imaće ogroman značaj za jugoslovensku i rumunsku privredu. Prema oceni dve vlade, ona će pružiti nove mogućnosti za širi razvoj međusobne privredne saradnje, pogotovu u oblasti industrijske kooperacije.

Izgradnjom hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap istovremeno će se definitivno urediti ovo usko grlo na plovnom Dunavu i time najoptimalnije poboljšati sadašnji vrlo teški uslovi plovidbe.

Istovremeno sa Sporazumom o zajedničkoj izgradnji i eksploataciji hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap, koji su potpisali predsednici Tito i Dež, predsednici vladinih delegacija za pripremu dokumenata o izgradnji Đerdapa — član Izvršnog veća SR Srbije Bogoljub Stojanović i pomoćnik ministra rudarstva i električne energije RNR Nikolae Georgiju — potpisali su 11 pratećih konvencija koje razrađuju ovaj sporazum i detaljno regulišu pitanja izrade projekata, izvođenja radova, naknade šteta prouzrokovanih izgradnjom, eksploatacije, delokruga rada i nadležnosti Mešovite jugoslovensko-rumunske komisije za Đerdap, i dr. Sporazum i prateće konvencije predviđaju potpunu jednakost učestvovanja obe zemlje kako u izgradnji tako i u eksploataciji ovog objekta.

Sporazumom se predviđa izgradnja prelivne brane, dve hidrocentrale i dve brodske prevodnice istih tehničkih karakteristika i parametara, kao i niza pomoćnih objekata. Pored toga, predviđaju se i radovi potrebni za eksploataciju glavnih objekata ili prouzrokovani stvaranjem akumulacionog jezera i potrebom zaštite priobalnog područja.

Predviđeno je da se u dvema hidrocentralama instalira 12 agregata sa ukupnom snagom od oko 2 hiljade megavata i godišnjom proizvodnjom od oko 10 milijardi kWh. Obe brodske prevodnice obezbeđiću propusni kapacitet od 45 miliona tona, u odnosu na sadašnjih oko 12 miliona tona godišnje koje omogućuje neregulisani Đerdap.

Sporazumom je predviđeno da polovinom 1964. otpočnu pripremni radovi, da se u 1965. pristupi izvođenju radova na objektu, a da se u 1971. celokupan sistem stavi u punu eksploataciju.

TRGOVINSKA RAZMENA. Redovna trgovinska razmena između dve zemlje razvija se na bazi sadašnjeg dugoročnog sporazuma (1961—1965) i godišnjih protokola o robnoj razmeni.

Robna razmena je relativno skromna, kako po svom asortimanu, tako i po ukupnoj vrednosti. U celokupnoj jugoslovenskoj spoljnotrgovinskoj razmeni Rumunija je u toku poslednjih nekoliko godina učestvovala sa oko 1,2%.

Petogodišnjim protokolom o robnoj razmeni predviđeno je da se u 1965. dostigne nivo do 20 miliona dolara u oba pravca. Međutim, nivo porasta koji je predviđen ovim protokolom postignut je još u 1961, ali je u 1962. i 1963. opao, što pokazuju sledeći podaci (u milionima dolara):

	Izvoz SFRJ	Izvoz RNR
1958	2,3	4,6
1959	1,7	3,6
1960	5,8	9,0
1961	11,0	8,3
1962	7,0	3,4
1963	5,0	6,7

U proteklom periodu, a naročito u 1962. i 1963. preduzimani su koraci za intenziviranje međusobne robne razmene u skladu sa mogućnostima dveju zemalja. Za vreme posete jugoslovenske privredne delegacije Rumuniji oktobra 1962, vođeni su razgovori o potrebi revizije dugoročnih robnih lista i postavljanja robne razmene na realniju osnovu. Dalji naponi u tom pravcu činjeni su i kasnije, a naročito u razgovorima za vreme posete rumunske državne delegacije Jugoslaviji novembra 1963, kojom je prilikom postignuta saglasnost da obe strane ulože napore za povećanje obima i poboljšanje strukture robne razmene.

Protokol o robnoj razmeni u 1964, zaključen decembra 1963. u Beogradu, predviđa obim razmene u iznosu od 27 miliona dolara u oba pravca, uz poboljšanje i proširenje strukture robnih lista uključivanjem novih roba koje ranije nisu bile zastupljene. Prema protokolu, Jugoslavija će isporučivati Rumuniji petrolejske cevi, valjane proizvode od čelika i obojenih metala, kablove, hemijske proizvode, mašine i opremu, robu široke potrošnje, i dr. Rumunske isporuke Jugoslaviji obuhvataće petrolejske, hemijske i farmaceutske proizvode, cement, staklo, so, mašine i opremu, robu široke potrošnje, i dr.

Potpisani Protokol za 1964. s obe strane je ocenjen kao značajan i obostrano koristan. Naglašeno je da bi dalje proširenje međusobne trgovinske razmene, za koju nisu iskorišćene sve mogućnosti, bilo od obostranog interesa i koristi. Obe strane vide u razvoju industrijske saradnje velike rezerve za unapređenje i proširenje sadašnje razmene.

NAUČNO-TEHNIČKA SARADNJA. Ova saradnja, za koju obe strane pokazuju povećano interesovanje, razvija se na osnovu Sporazuma o naučno-tehničkoj saradnji, zaključenog 27. oktobra 1956. na Brionima. Konkretni programi za saradnju donose se u vidu zaključaka redovnih godišnjih zasedanja Mešovite jugoslovensko-rumunske komisije za naučno-tehničku saradnju.

U periodu 1958—1962. Jugoslavija je dostavila Rumuniji 16 tehničkih dokumentacija iz oblasti mašinogradnje, brodogradnje, prehrambene industrije, mlekarstva i dr., a Rumunija Jugoslaviji 11 — iz oblasti petrohemijske, geologije, veterinarstva i dr.

U istom periodu, na osnovu godišnjih zaključaka o naučno-tehničkoj saradnji, u Jugoslaviji je boravilo 58 rumunskih stručnjaka, a u Rumuniji 64 jugoslovenska stručnjaka.

Međutim, postoji obostrani interes za razvoj šire saradnje u ovoj oblasti. Zato je na IV redovnom zasedanju Mešovite komisije, novembra 1962, prihvaćena u principu nužnost kontinuiranog podnošenja zahteva za naučno-tehničku saradnju i u periodu između dva zasedanja Komisije, ne čekajući da se, na osnovu dotadašnje prakse, po zahtevima rešava samo na njenim zasedanjima. Zabeležen je očigledan napredak kako u proširenju saradnje u ovoj oblasti, tako i u njenom kvalitativnom unapređenju. U periodu između IV i V zasedanja Mešovite jugoslovensko-rumunske komisije izvršeno je ukupno 19 zaključaka u korist jugoslovenske i 21 u korist rumunske strane. Prema Protokolu sa V redovnog zasedanja Mešovite komisije, potpisanom novembra 1963. u Bukureštu, usvojeno je ukupno 36 (uključujući i 8 zaostalih sa IV zasedanja) zaključaka o naučno-tehničkoj saradnji u korist jugoslovenske i 35 (uključujući i 9 zaostalih) u korist rumunske strane.

SARADNJA U OBLASTI PROSVETE, NAUKE I KULTURE

Saradnja u oblasti prosvete, nauke i kulture između dve zemlje, koja se razvija na osnovu Sporazuma o kulturnoj saradnji od 27. oktobra 1956, beleži stalan napredak. Oblici saradnje su znatno prošireni, tako da sada obuhvataju razmenu stipendista i prosvetnih radnika, likovnih i drugih izložbi, održavanje svećanih filmskih premijera, studijske boravke naučnih radnika, razmenu kulturnih radnika, umetničkih kolektiva i pojedinih umetnika, uzajamno prevođenje i izdavanje književnih dela, saradnju radio-televizijskih stanica, razmenu naučnih i drugih publikacija, i sl.

Radi konkretizacije opštih načela i ciljeva iznetih u Sporazumu, svake godine, a od 1961. svake druge godine, redovno se zaključuju programi za njegovu primenu. Decembra 1963. u Beogradu zaključen je Sporazum o saradnji radio-televizijskih stanica dve zemlje, kao i Protokol o saradnji u oblasti izdavačke delatnosti.

PROSVETA. Između Jugoslavije i Rumunije ostvarena je redovna razmena stipendista radi specijalizacije. Od 1960. razmenjuje se po jedan lektor za srpskohrvatski jezik i jugoslovensku književnost na Univerzitetu u Bukureštu, odnosno za rumunski jezik i književnost na jugoslovenskim univerzitetima, u trajanju od po jedne školske godine; od 1961. po dva rumunska slavista prisustvuju slavističkom seminaru u Zagrebu, dok po dva jugoslovenska romanista prisustvuju letnjem tečaju jezika, književnosti, istorije i umetnosti rumunskog naroda u Sinaji; izvršena je razmena po dva univerzitetska profesora (1962); predstavnici Beogradskog univerziteta prisustvovali su proslavi Univerziteta u Jašiju (1960) i proslavi 150-godišnjice smrti Dositeja Obradovića u Rumuniji (1961).

Prosvetne ustanove obeju zemalja vrše redovnu razmenu materijala iz oblasti školstva i prosvete.

KULTURA I UMETNOST. Na osnovu ugovora zaključenih između odgovarajućih institucija obe zemlje, u proteklom periodu je ostvaren veći broj *gostovanja poznatih umetnika i ansambala*. Između ostalih, u ovom periodu u Rumuniji su gostovali jugoslovenski operski pevači Miroslav Čangalović, Dušan Popović i Melanija Bugarinović, dirigenti Milan Horvat, Živojin Zdravković i Đura Jakšić, prvaci baleta i opere skopskog i novosadskog pozorišta, i dr. U 1963. u Rumuniji su gostovali ansambl Zagrebačkih solista sa Antonijom Janigrom i zabavni orkestar Radio-televizije Beograd pod upravom Vojislava Simića. Istovremeno u Jugoslaviji su gostovali rumunski pevači Zinaida Pali, Teodorijan Valentin, Ladislav Konia i Elene Černei, violinista Štefan Ruha, dirigent Mircea Besaraba, i dr. U 1963. u Jugoslaviji je gostovao rumunski folklorni ansambl »Perinica«.

Razmena umetnika je izvršena radi prisustvovanja ili učešća na Dubrovačkim letnjim igrama i Sterijinom pozorju u Jugoslaviji (1960. i 1963), odnosno na međunarodnom festivalu »George Enesku« u Rumuniji (1961).

U Rumuniji su održane *izložbe* jugoslovenske primenjene umetnosti (1960), savremene arhitekture Jugoslavije (1961) i srpske grafike od 16. do 18. veka (1962), dok su u Jugoslaviji održane izložbe rumunske arhitekture (1961) i samostalna izložba rumunskog slikara Perahima (1962).

U 1961. i 1963. održavane su u Beogradu i Bukureštu svečane *filmske premijere*. Tom prilikom su bile vršene i razmene delegacija filmskih radnika.

NAUKA. Naučna saradnja između dve zemlje, čiji su oblici i sadržina utvrđeni dvogodišnjim programima za primenu Sporazuma o kulturnoj saradnji, sastojala se iz razmene publikacija i materijala između naučnih institucija (Srpska akademija nauka i umetnosti, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Univerzitetska biblioteka u Beogradu i više drugih jugoslovenskih ustanova vrše razmenu publikacija sa nizom odgovarajućih naučnih ustanova Rumunije), kao i studijskih boravaka naučnih radnika radi upoznavanja dostignuća u oblasti nauke.

Obe strane pokazuju povećano interesovanje i spremnost za proširenje dosadašnje saradnje u ovoj oblasti. Za razliku od ranije prakse, u kojoj se naučna saradnja odvijala na osnovu dvogodišnjih programa za primenu Sporazuma o kulturnoj saradnji, program saradnje za 1963—1964. predviđa da Savezni savet za koordinaciju naučnih istraživanja SFRJ i Akademija nauka RNR zakluče poseban sporazum o naučnoj saradnji. Radi upoznavanja dostignuća naučnih instituta i ustanova jedne i druge zemlje, kao i radi sagledavanja oblasti nauka koje bi mogle biti obuhvaćene posebnim protokolom o međusobnoj saradnji, u toku 1963. izvršena je razmena delegacija između ovih institucija Jugoslavije i Rumunije. Očekuje se da će ovaj sporazum biti uskoro zaključen.

SPORT. Saradnja između Jugoslavije i Rumunije na sportskom polju razvija se uspešno i iz godine u godinu pokazuje velik napredak, što ilustruje stalno povećanje broja međusobnih susreta sportista i sportskih kolektiva

obe zemlje (fudbal, atletika, košarka, vaterpolo, boks, stoni tenis, i dr.). Novembra 1963. u Bukureštu je potpisan Protokol o sportskoj saradnji za 1964, kojim je, pored niza susreta sportista, predviđena šira razmena informacija i materijala o unapređenju sporta i o međusobnoj saradnji u toku priprema za Olimpijadu u Tokiju.

SARADNJA DRUŠTVENIH ORGANIZACIJA

Društveno-političke i stručne organizacije Jugoslavije i Rumunije izvršile su u proteklom periodu razmenu većeg broja delegacija, što je doprinelo boljem upoznavanju privrednih, društvenih, kulturnih i drugih dostignuća naroda obe zemlje. Prilikom ovih kontakata i uzajamnih poseta izvršena je, pored ostalog, korisna razmena mišljenja i iskustava iz delokruga rada pojedinih organizacija. Društvene organizacije dveju zemalja takođe su razmenjivale razne publikacije i druge materijale.

SINDIKATI. Saradnja između sindikalnih organizacija dveju zemalja odvijala se kroz razmenu delegacija, predavača i radnika na odmoru, zatim kroz razmenu štampe, publikacija i drugih materijala, i sl.

U Jugoslaviji su u proteklom periodu boravile delegacije Centralnog veća rumunskih sindikata na proslavama 1. maja (1960—1963), zatim delegacija Centralnog veća na IV kongresu Saveza sindikata Jugoslavije (1959), delegacija sindikalne podružnice rudnika Lonea i Lupenji (1960), predavač Centralnog veća o pitanjima higijensko-tehničke zaštite, delegacija Centralnog veća na čelu sa potpredsednikom Vesile Mušatom, delegacija Oblasnog sindikalnog veća Brašova (1961) i delegacija sindikalne podružnice rafinerije nafte u Pločestiju (1962).

Na poziv Centralnog veća SSJ, u Jugoslaviji je od 20. do 29. novembra 1963. boravila delegacija Centralnog veća rumunskih sindikata na čelu s predsednikom Isakom Martinom. U zvaničnim razgovorima, predsednik Centralnog veća SSJ Svetozar Vukmanović-Tempo upoznao je rumunsku delegaciju sa ulogom, zadacima i delokrugom rada sindikata u izgradnji zemlje, kao i sa osnovnim principima na kojima se bazira međunarodna aktivnost SSJ. Sa svoje strane, predsednik Centralnog veća rumunskih sindikata upoznao je jugoslovensku delegaciju sa ulogom i zadacima sindikata Rumunije. Vođeni su takođe razgovori o budućoj saradnji sindikata dveju zemalja.

U Rumuniji su u proteklom periodu boravile delegacije Centralnog veća SSJ na proslavi 1. maja (1960—1963), zatim delegacija Centralnog veća na čelu sa potpredsednikom Mikom Špiljkom, delegacija Centralnog veća koja je na čelu sa potpredsednikom Dragim Stamenkovićem prisustvovala Kongresu rumunskih sindikata, delegacija sindikalne podružnice rudnika Breza (1960), predavač Centralnog veća o problemima higijensko-tehničke zaštite, delegacija Sreskog sindikalnog veća Osijeka, delegacija Centralnog veća SSJ na čelu sa sekretarom Olgom Vrabčić (1961), delegacija Centralnog odbora Sindikata građevinskih radnika i delegacija Rafinerije nafte iz Siska (1962).

Sindikalne organizacije Rumunije i Jugoslavije izvršile su u periodu 1960—1962. razmenu od 15 radnika koji su provodili svoj godišnji odmor u jednoj odnosno drugoj zemlji, dok je u 1963. izvršena razmena po 10 radnika.

OMLADINA. Delegacije Centralnog komiteta Saveza studentskih udruženja Rumunije učestvovala su 1961—1963. na međunarodnom seminaru u Dubrovniku »Univerzitet danas«; predstavnik Centralnog komiteta iste organizacije prisustvovala je Kongresu Saveza studenata Jugoslavije (1962); delegacija CK Saveza radne omladine Rumunije prisustvovala je VII kongresu omladine Jugoslavije (1963); dva predstavnika Saveza omladine Jugoslavije učestvovala su na međunarodnom seminaru u Rumuniji (1963).

Novembra 1962. delegacija Saveza studenata Jugoslavije boravila je u Rumuniji radi upoznavanja sa životom i radom rumunske studentske organizacije. Decembra 1963.

došlo je do uzvratne posete delegacije Udruženja rumunskih studenata.

U periodu 1961—1963. Savez studenata Jugoslavije redovno je slao materijale za izložbe radova studenata arhitekture koje su održavane u Bukureštu.

Jula 1961. u Rumuniji je gostovao omladinski umetnički ansambl Beogradskog univerziteta »Branko Krsmanović«, a istovremeno je u Jugoslaviji bio gost umetnički ansambl Saveza radne omladine Rumunije.

ORGANIZACIJE ŽENA. Delegacije Nacionalnog komiteta žena Rumunije prisustvovala su Kongresu Saveza ženskih društava Jugoslavije (april 1960) i međunarodnim seminarima na kojima su razmatrane teme »O problemima ženske omladine« (oktobar 1962) i »O ulozi i učešću žena u lokalnoj samoupravi« (1963). Oktobra 1963. na poziv Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije, u Jugoslaviji je boravila delegacija Nacionalnog saveta rumunskih žena.

Delegacija Konferencije za društvenu aktivnost žena Jugoslavije prisustvovala je Kongresu Nacionalnog komiteta žena Rumunije (1962). Na poziv Nacionalnog saveta žena, u Rumuniji je boravila, novembra 1963, delegacija Konferencije.

SAVEZ BORACA. Delegacija Komiteta bivših političkih zatvorenika i deportiraca Rumunije prisustvovala je IV kongresu Saveza boraca Jugoslavije jula 1961. i proslavi 20-godišnjice ustanka i revolucije naroda Jugoslavije u Titovom Užicu.

LIGA ZA MIR. U Jugoslaviji je maja 1960. boravila delegacija Nacionalnog odbora komiteta za zaštitu mira u Rumuniji, dok je juna 1961. delegacija Jugoslovenske lige za mir, nezavisnost i ravnopravnost naroda učinila uzvratnu posetu Rumuniji.

SAVEZ KNJIŽEVNIKA. U skladu sa Programom kulturne saradnje, u Jugoslaviji su boravile delegacije Saveza književnika Rumunije (1960, 1962. i 1963), a u Rumuniji delegacije Saveza književnika Jugoslavije (1961, 1962. i 1963). Na poziv Saveza književnika, u Jugoslaviji je takođe boravio poznati rumunski pesnik, dramski pisac i akademik Tudor Argezi (1962).

SAVEZ NOVINARA. Na osnovu Programa o kulturnoj saradnji i dogovora između saveza novinara dveju zemalja, u Jugoslaviji je decembra 1962. boravila delegacija Saveza novinara Rumunije, dok je maja 1963. delegacija Saveza novinara Jugoslavije učinila uzvratnu posetu Rumuniji.

IZVOR: Godišnji izveštaji SIV (1958—1963); Izjava sekretara SIV za industriju o jugoslovensko-rumunskim ekonomskim odnosima, »Borba«, 2. XI 1962; Zdravice predsednika jugoslovenske i rumunske skupštine na svečanom ručku prirednom u čast rumunske parlamentarne delegacije, »Borba«, 14. XI 1962; Izjava šefa rumunske parlamentarne delegacije na konferenciji za štampu, »Politika«, 22. XI 1962; Govor sekretara CK SKS J. Veselinova na predizbornom zboru u Nišu, »Politika«, 10. VI 1963; Zdravice predsednika Tita i Deža održane na svečanom ručku u čast rumunske državne delegacije, »Borba«, 23. XI 1963; Zajedničko saopštenje o jugoslovensko-rumunskim razgovorima, »Borba«, 2. XII 1963.

T. M.

MEĐUNARODNI UGOVORI ZAKLJUČENI U DRUGOJ POLOVINI 1963.¹

BILATERALNI UGOVORI

TRGOVINSKI, PLATNI I FINANSIJSKI SPORAZUMI

ALŽIR

Zapisnik o razgovorima koji su održani između jugoslovenske i alžirske ekonomske delegacije od 10. do 23. jula 1963. u Alžiru, potpisan 23. jula 1963. u Alžiru (26. decembar 1963)².

Trgovinski sporazum, potpisan 23. jula 1963. u Alžiru (26. decembar 1963).

Platni sporazum, potpisan 23. jula 1963. u Alžiru (26. decembar 1963).

Protokol uz Sporazum o kreditu 10.000.000 USA dolara Alžiru, potpisan 23. jula 1963. u Alžiru (20. novembar 1963).

BOLIVIJA

Protokol o ekonomskoj saradnji, potpisan 2. oktobra 1963. u Kočabambi (26. decembar 1963).

Sporazum o finansijskoj i tehničkoj saradnji, potpisan 2. oktobra 1963. u Kočabambi (26. decembar 1963).

Trgovinski sporazum, potpisan 2. oktobra 1963. u Kočabambi (26. decembar 1963).

BRAZIL

Protokol o ekonomskim razgovorima, potpisan 20. septembra 1963. u Rio de Žaneiru.

BUGARSKA

Protokol o I zasjedanju Mešovite komisije za privredu, trgovinsku i naučno-tehničku saradnju, potpisan 3. jula 1963. u Sofiji (9. oktobar 1963).

Protokol o robnoj razmeni za 1964, potpisan 23. novembra 1963. u Sofiji.

ČEHOSLOVAČKA

Protokol o pregovorima između delegacija SFRJ i ČSSR o proširenju privrednih odnosa, vođenim od 17. do 22. juna 1963, potpisan 22. juna 1963. u Pragu (20. novembar 1963).

Protokol sa zasjedanja Mešovite komisije na osnovu čl. 6. Sporazuma o robnoj razmeni između SFRJ i ČSSR od 18. februara 1955, potpisan 3. jula 1963. u Pragu (9. oktobar 1963).

Protokol o razmeni robe za 1964, potpisan 10. decembra 1963. u Pragu.

ČILE

Trgovinski sporazum, potpisan u Beogradu 1. jula 1963. (9. oktobar 1963).

Usaglašeni zapisnik o trgovini, potpisan 25. septembra 1963. u Santiago de Čile.

DAHOMEJ

Sporazum o trgovini i ekonomskoj saradnji, potpisan 24. avgusta 1963. u Konenu (26. decembar 1963).

Sporazum o ponudi kredita Republici Dahomej od strane SFRJ, zaključen razmenom pisama od 9. avgusta 1963. u Konenu.

DANSKA

Protokol o trgovini između SFRJ i Kraljevine Danske, potpisan 4. novembra 1963. u Kopenhagenu.

¹ Vidi: »Međunarodni ugovori zaključeni u prvoj polovini 1963«, »Jug. pregled«, 1963, jul—avgust, str. 327—330 (33—36).

² Datum u zagradi označava kada je Savezno izvršno veće ratifikovalo odnosno odobrilo spomenuti sporazum. Svi ugovori kod kojih nije naznačen taj datum nalaze se još u toku ratifikacije.

FRANCUSKA

Zapisnik sa XI zasjedanja Jugoslovensko-francuskog komiteta za privrednu saradnju i tehničku pomoć, održanog od 24. do 28. juna 1963. u Parizu (9. oktobar 1963).

Dodatni protokol (Avenan) o odlaganju otplata klirinškog duga uz Protokol od 28. decembra 1962, potpisan 12. jula 1963. u Parizu (9. oktobar 1963).

Sporazum o odšteti za nacionalizovane zgrade i predratna privatna potraživanja, potpisan 12. jula 1963. u Parizu (20. novembar 1963).

INDONEZIJA

Memorandum o ekonomskim razgovorima između delegacije SFRJ i Republike Indonezije, potpisan 12. juna 1963. u Beogradu (26. decembar 1963).

Sporazum o prodaji prediva i konca u vrednosti od 4,5 miliona dolara, zaključen razmenom nota 9. i 19. oktobra 1963. u Džakarti.

Aranžman između vlade SFRJ i Republike Indonezije o isporuci tekstila, na bazi prerade pamuka dobijenog od SAD prema PL-480, potpisan 10. septembra 1963. u Džakarti.

KAMERUN

Protokol o načinu izvršenja Konvencije o kreditu, potpisan 1. oktobra 1963. u Beogradu (26. decembar 1963).

KENIJA

Zapisnik o jugoslovensko-kenijskim ekonomskim razgovorima, potpisan 4. novembra 1963. u Beogradu.

KUBA

Trgovinski sporazum, potpisan u Beogradu 10. oktobra 1963. (12. decembar 1963).

MAĐARSKA

Protokol o robnoj razmeni između SFRJ i NR Mađarske u 1964, potpisan 13. novembra 1963. u Budimpešti.

Zapisnik o pregovorima Mešovite komisije obrazovane na osnovu čl. 5. Sporazuma o robnoj razmeni od 21. juna 1956, potpisan 13. jula 1963. u Budimpešti.

MALI

Protokol o ekonomskoj saradnji između SFRJ i Malija, potpisan 9. novembra 1963. u Beogradu.

MAROKO

Dopunski protokol uz Trgovinski sporazum od 7. februara 1961, potpisan 21. juna 1963. u Rabatu (20. novembar 1963).

Protokol o načinu sprovođenja Sporazuma o privrednoj i tehničkoj saradnji od 27. oktobra 1961. između SFRJ i Kraljevine Maroko, potpisan 21. juna 1963. u Rabatu (20. novembar 1963).

Protokol o izvršenju Protokola o isporuci na kredit opreme industrijskih postrojenja i Sporazuma o privrednoj i tehničkoj saradnji potpisanih 27. septembra 1961. između SFRJ i Kraljevine Maroko, potpisan 21. juna 1963. u Rabatu (20. novembar 1963).

MEKSIKO

Dodatni protokol Trgovinskom sporazumu između SFRJ i Sjedinjenih Država Meksika od 17. marta 1950, potpisan u Meksiko Sitiu 3. jula 1963. (9. oktobar 1963).

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

Protokol sa zasjedanja Mešovite komisije sazvane na osnovu čl. 12. Trgovinskog sporazuma između vlade SFRJ i Nemačke Demokratske Republike o uzajamnim isporukama roba u 1961—1965. od 13. decembra 1960, potpisan 18. jula 1963. u Beogradu (9. oktobar 1963).

Sporazum o odobrenju robnog kredita od strane vlade NDR vladi SFRJ, potpisan 28. septembra 1963. u Beogradu (12. decembar 1963).

Protokol o pregovorima između delegacija SFRJ i NDR o proširenju privrednih odnosa između dve zemlje, potpisan 28. septembra 1963. u Beogradu.

Protokol o međusobnim robnim isporukama i uslugama za 1964, potpisan 16. novembra 1963. u Beogradu.

NORVEŠKA

Protokol III redovnog zasjedanja Jugoslovensko-norveške ekonomske komisije, potpisan u Oslu 31. oktobra 1963.

POLJSKA

Protokol zasjedanja Mešovite jugoslovensko-poljske grupe stručnjaka imenovane na osnovu zaključaka V zasjedanja Jugoslovensko-poljskog komiteta za privrednu saradnju, radi izrade opštih i jednoobraznih principa koji bi bili primenjivani pri zaključenju ugovora o industrijskoj

kooperaciji između jugoslovenskih i poljskih privrednih organizacija, potpisan 31. avgusta 1963. u Varšavi (12. decembar 1963).

Protokol o robnoj razmeni za 1964, potpisan 18. decembra 1963. u Beogradu.

RUMUNIJA

Protokol o robnoj razmeni za 1964, potpisan 24. decembra 1963. u Beogradu.

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA

Protokol o robnoj razmeni u 1964, potpisan 26. septembra 1963. u Beogradu (12. decembar 1963).

Protokol uz Sporazum o uzajamnim isporukama robe za period 1961—1965. od 30. marta 1961, potpisan 20. jula 1963. u Moskvi (9. oktobar 1963).

SENEGAL

Protokol o razgovorima održanim u Beogradu od 22. do 23. jula 1963. između delegacije vlade SFRJ i delegacije vlade Republike Senegal, potpisan 23. jula 1963. u Beogradu (9. oktobar 1963).

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Sporazum o projektu između Administracije za međunarodnu saradnju (ICA), organa vlade SAD, i Odeljenja za ekonomsku pomoć Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu, organa jugoslovenske vlade, za proširenje i modernizaciju železare Sisak, potpisan u Beogradu 1. juna 1963. (9. oktobar 1963).

Sporazum o izmeni Sporazuma o projektu za proširenje i modernizaciju železare Sisak od 1. juna 1963, potpisan 24. oktobra 1963. u Beogradu.

Sporazum o projektu između ICA, organa vlade SAD, i Odeljenja za ekonomsku pomoć Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu, organa jugoslovenske vlade, za izgradnju Jadranskog puta, potpisan 10. septembra 1963. u Beogradu (8. januar 1964).

Sporazum o izmeni Sporazuma o projektu za izgradnju Jadranskog puta od 10. septembra 1963, potpisan 24. oktobra 1963. u Beogradu.

Sporazum o projektu između ICA, organa vlade SAD, i Odeljenja za ekonomsku pomoć Saveznog sekretarijata za spoljnu trgovinu, organa jugoslovenske vlade, za izgradnju hidroelektrane Trebišnica, potpisan u Beogradu 10. septembra 1963. (8. januar 1964).

Sporazum o izmeni Sporazuma o projektu za izgradnju hidroelektrane Trebišnica od 10. septembra 1963, potpisan 24. oktobra 1963.

SUDAN

Usaglašeni zapisnik o privrednim pregovorima između delegacije vlade SFRJ i vlade Republike Sudana, održanim u vremenu od 4. do 13. septembra 1963. u Beogradu (26. decembar 1963).

Sporazum o povećanju volumena kredita po Sporazumu između vlade SFRJ i vlade Republike Sudana za isporuku jugoslovenske robe na bazi kredita od 18. jula 1959, potpisan 13. septembra 1963. u Beogradu (26. decembar 1963).

ŠVAJCARSKA

Protokol sa zasedanja Mešovite jugoslovensko-švajcarske vladine komisije o razmeni robe i regulisanju plaćanja, potpisan u Beogradu 18. oktobra 1963.

Protokol sa zasedanja Mešovite jugoslovensko-švajcarske komisije predviđene u čl. 11. Sporazuma od 27. oktobra 1948. između SFRJ i Švajcarske Konfederacije o razmeni robe i regulisanju plaćanja, potpisan 18. oktobra 1963. u Beogradu.

ŠVEDSKA

Sporazum o produženju važnosti Protokola o robnoj razmeni između SFRJ i Kraljevine Švedske od 30. juna 1963, zaključen razmenom pisama od 2. jula 1963. u Beogradu.

UGANDA

Sporazum o trgovini između vlade SFRJ i vlade Ugande, potpisan 10. septembra 1963. u Entebbeu (26. decembar 1963).

UJEDINJENA ARAPSKA REPUBLIKA

Protokol o zasedanju Mešovite komisije SFRJ i UAR sa priključenim robnim listama »A« i »B« i razmenjenim pismima za 1964, potpisan 8. decembra 1963. u Beogradu.

VELIKA BRITANIJA

Usaglašeni zapisnik o trgovini između SFRJ i Velike Britanije za period od 1. jula 1963. do 31. jula 1964, potpisan 27. septembra 1963. u Beogradu.

SARADNJA NA POLJU SAOBRAĆAJA, POLJOPRIVREDE I HIDROTEHNIKE

AUSTRIJA

Protokol o III zasedanju Mešovite jugoslovensko-austrijske komisije o regulisanju drumskog prevoza putnika i robe, potpisan 5. i 7. novembra 1963. u Zadru.

Rezime Zapisnika VIII zasedanja Stalne jugoslovensko-austrijske komisije za Muru u Baden bei Wien od 23. do 28. septembra 1963. (20. novembar 1963).

BELGIJA

Sporazum o drumskom saobraćaju putnika i robe, potpisan 1. jula 1963. u Brislu (9. oktobar 1963).

BUGARSKA

Protokol III zasedanja Jugoslovensko-bugarske komisije za vodoprivredu, potpisan 25. novembra 1963. u Beogradu.

Konvencija o regulisanju pograničnog železničkog saobraćaja, potpisana 19. decembra 1963. u Sofiji.

ČEHOSLOVAČKA

Dogovor između Saveznog sekretarijata za saobraćaj i veze SFRJ i Uprave civilnog vazduhoplovstva Ministarstva saobraćaja ČSSR, potpisan 24. juna 1963. u Beogradu.

GRČKA

Zapisnik II zasedanja Stalne jugoslovensko-grčke komisije za vodoprivredu, potpisan u Skopju 22. juna 1963. (9. oktobar 1963).

Sporazum između Direkcije za civilno vazduhoplovstvo SFRJ i Uprave za civilnu avijaciju Grčke o dopuni Priloga Sporazumu o vazdušnom saobraćaju između dve zemlje od 15. marta 1961, zaključen razmenom pisama od 3. juna 1963. i 22. juna 1963. u Atini i Beogradu.

Zapisnik V vanrednog zasedanja Mešovite jugoslovensko-grčke komisije za razvoj turizma, potpisan 6. septembra 1963. u Beogradu.

Zapisnik sa IV zasedanja Mešovite jugoslovensko-grčke komisije za razvoj turizma, potpisan u Atini 14. juna 1963. (20. novembar 1963).

ITALIJA

Protokol o IV zasedanju Mešovite komisije predviđene članom 38. Sporazuma o regulisanju drumskog prevoza putnika i robe od 27. jula 1960, potpisan 21. novembra 1963. u Beogradu.

Turistički sporazum, potpisan 23. decembra 1963. u Beogradu

MAĐARSKA

Zapisnik VIII zasedanja Jugoslovensko-mađarske komisije za vodoprivredu, potpisan 22. decembra 1963. u Beogradu.

MAROKO

Sporazum o ukidanju viza između SFRJ i Kraljevine Maroko, potpisan 8. marta 1963. u Beogradu (9. oktobar 1963).

POLJSKA

Sporazum o ukidanju viza, potpisan 2. avgusta 1963. u Varšavi (9. oktobar 1963).

RUMUNIJA

Konvencija o izvođenju radova na hidroenergetskom i plovidbenom sistemu Đerdap na reci Dunavu, potpisana 30. novembra 1963. u Beogradu.

Konvencija o naknadi šteta prouzrokovanih izgradnjom hidroenergetskog i plovidbenog sistema na reci Dunavu, potpisan 30. novembra 1963. u Beogradu.

Konvencija o eksploataciji hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap na reci Dunavu, potpisana 30. novembra 1963. u Beogradu.

Konvencija o izradi projekta za izgradnju hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap na reci Dunavu, potpisana 30. novembra 1963. u Beogradu.

Konvencija o utvrđivanju vrednosti investicija i međusobnom obračunu u vezi izgradnje hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap, potpisana 30. novembra 1963. u Beogradu.

Sporazum o izgradnji i eksploataciji hidroenergetskog sistema Đerdap na reci Dunavu, potpisan 30. novembra 1963. u Beogradu.

Statut Jugoslovensko-rumunske mešovite komisije za Đerdap, potpisan 30. novembra 1963. u Beogradu.

Zapisnik XI redovnog zasedanja Jugoslovensko-rumunske hidro-tehničke komisije, potpisan 6. novembra 1963. u Beogradu.

Sporazum o povezivanju elektroenergetskih sistema SFRJ i Rumunske Narodne Republike, potpisan 18. decembra 1963. u Beogradu.

Sporazum o međunarodnom drumskom saobraćaju, potpisan 25. decembra 1963. u Bukureštu.

UJEDINJENA ARAPSKA REPUBLIKA

Sporazum o ukidanju taksa na vize, zaključen razmenom nota od 18. juna i 27. avgusta 1963. u Beogradu (12. decembar 1963).

KULTURNA SARADNJA

DAHOMJEI

Sporazum o saradnji na području prosvete, nauke i kulture, potpisan 24. avgusta 1963. u Konenu.

IRAN

Konvencija između vlade SFRJ i vlade Carstva Iran o saradnji na polju prosvete, nauke i kulture, potpisana 5. decembra 1963. u Beogradu.

MAĐARSKA

Konvencija o naučnoj, prosvetnoj i tehničkoj saradnji, potpisana 15. oktobra 1963. u Beogradu.

MONGOLIJA

Plan kulturne saradnje za 1963, potpisan 23. jula 1963. u Ulan-Batoru.

PAKISTAN

Sporazum između SFRJ i vlade Republike Pakistana na polju prosvete, nauke i kulture, potpisan 27. juna 1963. u Rawalpindiju (26. decembar 1963).

SENEGAL

Konvencija o kulturnoj, naučnoj i prosvetnoj saradnji, potpisana 26. oktobra 1963. u Beogradu.

VELIKA BRITANIJA

Sporazum o produženju važnosti Sporazuma o uvozu u Jugoslaviju britanskih knjiga i drugog materijala prosvetnog i kulturnog karaktera, potpisan 18. decembra 1963. u Beogradu.

NAUČNO-TEHNIČKA

I INDUSTRIJSKA SARADNJA

ALŽIR

Protokol o načinima ostvarivanja saradnje predviđene članom 2. tačke a) i b) Ugovora o naučno-tehničkoj saradnji između dve zemlje, potpisan 23. jula 1963. u Alžiru (26. decembar 1963).

Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji između SFRJ i Alžira, potpisan 23. jula 1963. u Alžiru (26. decembar 1963).

Prvi periodični plan o naučno-tehničkoj saradnji za godine 1963—1964. između SFRJ i Alžira, potpisan 23. jula 1963. u Alžiru.

BRAZIL

Sporazum o obrazovanju Mešovite grupe za industrijsku saradnju potpisan 20. septembra 1963. u Rio de Žaneiru.

BUGARSKA

Zapisnik sa VIII zasedanja Mešovite jugoslovensko-bugarske komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 3. juna 1963. u Sofiji (9. oktobar 1963).

ČEHOSLOVAČKA

Protokol V zasedanja Mešovite jugoslovensko-čehoslovačke komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 2. jula 1963. u Pragu.

DAHOMJEI

Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji, potpisan 24. avgusta 1963. u Konenu.

INDONEZIJA

Osnovni sporazum o tehničkoj kooperaciji između SFRJ i Republike Indonezije u razvoju automobilske industrije Indonezije, potpisan 27. maja 1963. u Džakarti.

MAĐARSKA

Protokol o razgovorima između saveznog sekretara za industriju SFRJ i ministra za metalurgiju i industriju mašina NR Mađarske o pitanjima industrijske saradnje, potpisan 20. decembra 1963. u Beogradu.

MALI

Protokol o tehničkoj saradnji između SFRJ i Republike Mali, potpisan 9. novembra 1963. u Beogradu.

POLJSKA

Protokol IX zasedanja Mešovite jugoslovensko-poljske komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 2. jula 1963. u Beogradu (9. oktobar 1963).

Protokol o I zasedanju Jugoslovensko-poljske mešovite komisije za industrijsku saradnju, potpisan 8. decembra 1963. u Beogradu.

RUMUNIJA

Protokol V zasedanja Mešovite jugoslovensko-rumunske komisije za naučno-tehničku saradnju, potpisan 13. novembra 1963. u Bukureštu.

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA

Zapisnik sa X zasedanja Jugoslovensko-sovjetske komisije za naučno-tehničku saradnju, održanog na osnovu Sporazuma o naučno-tehničkoj saradnji između SFRJ i SSSR od 19. decembra 1955, potpisan 10. oktobra 1963. u Beogradu (12. decembar 1963).

Sporazum o ukazivanju tehničkih usluga od strane SSSR-a SFR Jugoslaviji u izgradnji metalurškog zavoda u gradu Smederevu, potpisan 26. novembra 1963. u Moskvi.

UGANDA

Protokol o sprovođenju saradnje na osnovu Sporazuma o tehničkoj saradnji, potpisan 10. septembra 1963. u Entebeu (20. novembar 1963).

GRANIČNI SPORAZUMI

ALBANIJA

Zapisnik sa vanrednog zasedanja Jugoslovensko-albanske komisije za sprečavanje i rešavanje graničnih incidenata, potpisan 24. jula 1963. u Peči.

AUSTRIJA

Zapisnik o IV redovnom zasedanju Stalne mešovite komisije predviđene na osnovu čl. 9. Dodatnog sporazuma između SFRJ i Republike Austrije od 18. marta 1960. uz Sporazum o uređenju pograničnog prometa od 19. marta 1953, potpisan 18. jula 1963. u Piranu (9. oktobar 1963).

Sporazum o izmenama i dopunama Sporazuma o uređenju pograničnog prometa između SFRJ i Republike Austrije od 19. marta 1953. i Dodatnog sporazuma uz taj sporazum od 18. marta 1960, potpisan 18. jula 1963. u Piranu (12. decembar 1963).

BUGARSKA

Sporazum o pograničnoj robnoj razmeni između SFRJ i NR Bugarske, potpisan 10. maja 1963. u Sofiji (12. decembar 1963).

Aranžman između Narodne banke SFRJ i Bugarske narodne banke o načinu plaćanja u pograničnoj robnoj razmeni, potpisan 20. maja 1963. u Sofiji.

GRČKA

Zapisnik sa IV zasedanja Stalne mešovite pogranične jugoslovensko-grčke komisije, potpisan u Solunu 12. maja 1963. (9. oktobar 1963).

RUMUNIJA

Zapisnik sa X redovnog zasedanja Mešovite komisije za ispitivanje i rešavanje incidenata na jugoslovensko-rumunskoj granici, potpisan 23. oktobra 1963. u Bukureštu.

Protokol o prelazu jugoslovensko-rumunske državne granice u vezi izgradnje hidroenergetskog i plovidbenog sistema Đerdap na reci Dunavu, potpisan 30. novembra 1963. u Beogradu.

MAĐARSKA

Zapisnik sa sastanka Mešovite jugoslovensko-mađarske komisije za obnovu graničnih oznaka, potpisan 8. septembra 1963. u Segedinu.

Zapisnik po predmetu donetih odluka i konstatacija na XII redovnom zasedanju Jugoslovensko-mađarske glavne mešovite komisije za predupređenje i ispitivanje graničnih incidenata, potpisan 8. juna 1963. u Beogradu (12. decembar 1963).

Zapisnik sa sastanka Mešovite jugoslovensko-mađarske komisije za obnovu graničnih oznaka, potpisan 29. juna 1963. u Osijeku (9. oktobar 1963).

SPORAZUMI IZ OSTALIH OBLASTI

BUGARSKA

Protokol sa sastanka veterinarskih službi SFRJ i NR Bugarske u vezi preduzimanja mera protiv svinavke i šapa i uslova izvoza mesa iz Jugoslavije u Bugarsku, potpisan 29. juna 1963. u Dimitrovgradu (20. novembar 1963).

Zapisnik sa zasedanja Mešovite jugoslovensko-bugarske komisije za zaštitu bilja, potpisan 29. juna 1963. u Sofiji.

ČEHOSLOVAČKA

Konvencija o konzularnim odnosima između SFRJ i ČSSR, potpisana 24. juna 1963. u Pragu (20. novembar 1963).

Sporazum o saradnji u oblasti zdravstvene zaštite, potpisan 5. oktobra 1963. u Beogradu.

Zapisnik sa sastanka Mešovite jugoslovensko-čehoslovačke radne grupe za pitanja razvoja turizma, sa nacrtom Sporazuma o saradnji u oblasti turizma, potpisan 1. novembra 1963. u Beogradu.

JAPAN

Sporazum o priznavanju brodskih isprava izdatih od strane ovlašćenih organa SFRJ i Japana, zaključen razmenom nota u Beogradu 13. februara, 30. maja, 2. jula i 10. oktobra 1963.

MAĐARSKA

Zapisnik sa sastanka predstavnika službe za zaštitu bilja SFRJ NR Mađarske, potpisan 27. jula 1963. u Budimpešti (12. decembar 1963).

Sporazum o izmenama i dopunama Sporazuma o primeni Konvencije od 7. oktobra 1957. o uređenju pitanja socijalnog osiguranja njihovih državljana od 16. marta 1959, potpisan 26. oktobra 1963. u Budimpešti.

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

Sporazum o saradnji u oblasti zaštite bilja i biljnog karantina, potpisan 19. decembra 1963. u Beogradu.

POLJSKA

Protokol o razgovorima vođenim između delegacije Komisije za tehničku pomoć Skopju vlade SFRJ i delegacije Komiteta za pomoć Skopju NR Poljske o pomoći koju vlada NR Poljske pruža Skopju, potpisan 13. septembra 1963. u Beogradu (12. decembar 1963).

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Sporazum o projektu za pomoć Skopju između SFRJ i Administracije za međunarodnu saradnju, organa vlade SAD, potpisan 20. novembra 1963. u Beogradu.

ŠVAJCARSKA

Administrativni aranžman o načinu primene Konvencije o socijalnom osiguranju između SFRJ i Švajcarske Konfederacije, potpisan 5. jula 1963. u Bernu.

MULTILATERALNI UGOVORI

Preporuka Saveta za carinsku saradnju o carinskom tretmanu registrovanog prtljaga koji se prevozi železnicom, Brisel, 8. juna 1963.

Sporazum o zajmu između Jugoslovenske investicione banke i Međunarodne banke za obnovu i razvoj i Sporazum o garantiji između vlade SFRJ i Međunarodne banke za obnovu i razvoj, potpisani 21. juna 1963. u Vašingtonu (26. jul 1963).

Sporazum o prihvatanju jednoobraznih uslova homologacije i recipročnog priznavanja homologacije opreme motornih vozila i delova, potpisan u Ženevi 20. marta 1958.

Sporazum o zajmu između Jugoslovenske investicione banke i Međunarodne banke za obnovu i razvoj, potpisan 28. oktobra 1963. u Vašingtonu (20. novembar 1963).

Ugovor o zabrani eksperimenata sa nuklearnim oružjem u atmosferi, kosmosu i pod vodom, donet u Moskvi 5. avgusta 1963. (Donet Zakon o ratifikaciji 1. novembra 1963).

Sporazum između SFRJ i Svetskog programa za ishranu u vezi pomoći u namirnicama za Skopje, potpisan 14. decembra 1963. u Beogradu.

Konvencija o pristanku na brak, minimumu starosti za stupanje u brak i registraciji brakova, potpisana 7. novembra 1962. u Njujorku.

IZVOR: Dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove.

D. B.

DIPLOMATSKO-KONZULARNA PREDSTAVNIŠTVA

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija održava diplomatske i konzularne odnose sa 86 država. U 57 država postoje jugoslovenske ambasade, u 5 poslanstva, u 4 generalni konzulati (bez diplomatskih predstavništava), a u jednoj počasni konzulat. Diplomatski odnosi su uspostavljeni sa još 19 država, ali u njima nema stalnih diplomatskih predstavništava, već su akreditovani diplomatski predstavnici Jugoslavije iz susjednih zemalja.

Pored toga, Jugoslavija ima stalne misije pri Organizaciji ujedinjenih nacija u Njujorku i Evropskom uredu UN u Ženevi, Stalnu delegaciju pri Organizaciji za evropsku ekonomsku saradnju u Parizu, Vojnu misiju pri Savezničkom kontrolnom savetu u Nemačkoj u Berlinu i 23 karijerna i 11 počasnih konzulata, uključujući tu i konzulate u državama u kojima nema diplomatska predstavništva.

U toku 1963. Jugoslavija je uspostavila diplomatske odnose sa Kuvajtom, Ugandom i Kenijom, a ukinut je Generalni konzulat u Južnoafričkoj Republici.¹

PREDSTAVNIŠTVA JUGOSLAVIJE U INOSTRANSTVU²

ALBANIJA

TIRANA — Poslanstvo. Otravnik poslova a. i. Mijo Krdžić, od 20. septembra 1962.

ALŽIR

ALŽIR — Ambasada. Ambasador Nijaz Dizdarević, od 14. decembra 1962.

ARGENTINA

BUENOS AIRES — Ambasada. Ambasador Pavle Boje, od 12. decembra 1963.

ROSARIO — Počasni konzulat. Počasni konzul Branko Rubeša, od 4. maja 1959.

POQUEE SAENZ PENA — Počasni konzulat. Počasni konzul Josip Carić-Petrović, od 21. septembra 1959.

AUSTRALIJA

SIDNEJ — Generalni konzulat. Generalni konzul Dejan Popović, od 28. februara 1962.

AUSTRIJA

BEČ — Ambasada. Ambasador Vjekoslav Prpić, od 25. novembra 1963.

CELOVEC — Generalni konzulat. Generalni konzul Franc Pirković, od 15. avgusta 1963.

¹ Pregled diplomatsko-konzularnih predstavništava Jugoslavije u inostranstvu i inostranih u Jugoslaviji u ranijim godinama vidi u »Jug. pregledu«, br. 2/57, 5/57, 2/58, 3/59, 2/60, 2/61, 2/62. i 1/63.

² Sa stanjem od 31. januara 1964. zaključno. Datumi uz imena diplomatskih predstavnika označavaju datum predaje akreditivnih pisama (kod otpravnika poslova *ad interim* datum preuzimanja dužnosti), a uz imena konzularnih predstavnika datum izdavanja patentnih pisama. Gde datum nije naznačen akreditivi, odnosno patentna pisma još nisu predati. Kod zemalja gde diplomatski, odnosno konzularni predstavnici nisu još imenovani, naznačeni su samo sedišta i rang predstavništva.

GRAC — Generalni konzulat. Generalni konzul Miloš Morača, od 5. avgusta 1960.

AVGANISTAN

KABUL — Ambasada. Ambasador Petar Ivković, od 20. marta 1960.

BELGIJA

BRISEL — Ambasada. Ambasador Stane Pavlič, od 2. maja 1963.

BOLIVIJA

LA PAZ — Ambasada. Ambasador Kole Čašule, od 3 juna 1963.

LA PAZ — Počasni konzulat. Počasni konzul Srećko Sasunić, od 1. juna 1955.

KOČABAMBA — Počasni konzulat. Počasni konzul Luka Lavčević, od 10. maja 1957.

BRAZIL

RIO DE ŽANEIRO — Ambasada. Ambasador Marijan Barišić, od 18. avgusta 1961.

SAO PAULO — Generalni konzulat. Generalni konzul Mirko Bruner, od 22. juna 1962.

BUGARSKA

SOFIJA — Ambasada. Ambasador Dragoslav Marković, od 26. juna 1963.

BURMA

RANGUN — Ambasada. Ambasador Mirko Milutinović, od 19. marta 1962.

CEJLON

KOLOMBO — Ambasada. Ambasador Drago Kunc.

ČEHOSLOVAČKA

PRAG — Ambasada. Ambasador Nikola Vujanović, od 15. novembra 1961.

Bratislava — Generalni konzulat. Žeran generalnog konzulata Milija Novaković, od 27. maja 1963.

ČILE

SANTIAGO DE ČILE — Ambasada. Ambasador Branko Karađole, od 4. maja 1962.

VALPARAISO — Počasni konzulat. Počasni konzul Ivan Razmilić, od 1. juna 1955.

PUNTA ARENAS — Počasni konzulat. Počasni konzul Petar Marangunović, od 22. jula 1955.

ANTOFAGASTA — Počasni konzulat. Počasni konzul Petar Radmilović, od 12. septembra 1955.

DAHOMEJ

PORTO NOVO — Ambasada.

DANSKA

KOPENHAGEN — Ambasada. Ambasador Lazar Lilić, od 27. marta 1962.

EKVADOR

KITO — Poslanstvo. Poslanik Luka Belamarić, od 17. maja 1963. sa sedištem u Karakasu, Venecuela.

KITO — Počasni konzulat. Počasni konzul Robert Bartus, od 23. januara 1957.

ETIOPIJA

ADIS ABEBA — Ambasada. Ambasador Vlado Maleski, od 13. novembra 1962.

FINSKA

HELSINKI — Ambasada. Ambasador Momčilo Sibinović, od 19. oktobra 1962.

FRANCUSKA

PARIZ — Ambasada. Ambasador Mita Miljković, od 30. avgusta 1962.

STRASBURG — Generalni konzulat. Generalni konzul Franc Žugel, od 20. jula 1960.

MARSELJ — Generalni konzulat. Generalni konzul Tode Vardžiski, od 25. marta 1961.

GANA

AKRA — Ambasada. Ambasador Ivo Klemenčić.

GRČKA

ATINA — Ambasada. Ambasador Peko Dapčević, od 29. septembra 1961.

SOLUN — Generalni konzulat. Generalni konzul Živan Stojanović, od 6. septembra 1960.

GVINEJA

KONAKRI — Ambasada. Ambasador Čedomil Cvrlije, od 15. jula 1963.

HOLANDIJA

HAG — Ambasada. Ambasador Zdenko Štambuk, od 7. novembra 1961.

HONDURAS

TEGUCIGALPA — Poslanstvo. Poslanik Gustav Vlahov, od 5. maja 1962, sa sedištem u Meksiko Sitiju, Meksiko.

INDIJA

NJU DELHI — Ambasada. Ambasador Radivoj Uvalić, od 22. oktobra 1962.

BOMBAJ — Generalni konzulat. Generalni konzul Rafo Ivančević, od 28. aprila 1960.

KALKUTA — Generalni konzulat. Generalni konzul Branko Japundžić, od 17. avgusta 1961.

INDONEZIJA

DŽAKARTA — Ambasada. Ambasador Franjo Knebl, od 10. septembra 1963.

IRAK

BAGDAD — Ambasada. Otpравниk poslova a. i. Jovan Polkić.

IRAN

TEHERAN — Ambasada. Ambasador Gojko Žarković, od 1. novembra 1961.

ISLAND

REJJKJAVIK — Poslanstvo. Poslanik Stana Tomašević, sa sedištem u Oslu, Norveška

ITALIJA

RIM — Ambasada. Ambasador Ivo Vejvoda, od 5 oktobra 1962.

MILANO — Generalni konzulat. Generalni konzul Vasilije Milovanović, od 15. maja 1963.

TRST — Generalni konzulat. Generalni konzul Rudolf Janhuba, od 28. avgusta 1962.

IZRAEL

TEL AVIV — Poslanstvo. Poslanik Jože Zemljak, od 19. decembra 1960.

HAIFA — Počasni konzulat. Počasni konzul Viktor Štark, od 29. aprila 1957.

JAPAN

TOKIO — Ambasada. Ambasador Vladimir Rolović, od 29. januara 1963.

JEMEN

SANA — Poslanstvo. Otpравниk poslova a. i. Mehmed Grebović, od 2. decembra 1963.

JORDAN

AMAN — Poslanstvo. Poslanik Radomir Radović od 24. maja 1963, sa sedištem u Bejrutu, Liban.

KAMBODŽA

PNOM PEN — Ambasada. Ambasador Berislav Žulj, od 6. novembra 1961.

KANADA

OTAVA — Ambasada. Ambasador Dimče Belovski, od 9. novembra 1961.

TORONTO — Generalni konzulat. Generalni konzul Božidar Stanić, od 15. maja 1963.

KENIJA

NAJROBI — Ambasada. Otpравниk poslova a. i. Stojan Bočvarski, od 4. decembra 1963.

KINA

PEKING — Ambasada. Otpравниk poslova a. i. Mladen Šoić.

KIPAR

NIKOZIJA — Ambasada. Ambasador Branko Vučinić, od 19. avgusta 1963.

KONGO

LEOPOLDVIL — Ambasada. Otpравниk poslova Ljubo Hrnjak, od 25. novembra 1961.

KOSTARIKA

SAN HOZE — Poslanstvo. Poslanik Gustav Vlahov, pd 8. maja 1962, sa sedištem u Meksiko Sitiju, Meksiko.

KUBA

HAVANA — Ambasada. Ambasador Boško Vidaković, od 2. novembra 1961.

KUVAJT

KUVAJT — Poslanstvo. Poslanik Radomir Radović, od 5. decembra 1963. sa sedištem u Bejrutu, Liban.

LAOS

VIEN-TIAN — Ambasada. Ambasador Berislav Žulj, od 16. maja 1963, sa sedištem u Pnom Penu, Kambodža.

LIBAN

BEJRUT — Ambasada. Ambasador Radomir Radović, od 12. oktobra 1962.

LIBIJA

TRIPOLI — Ambasada. Ambasador Mirko Ostojić, od 26. novembra 1963.

LIBERIJA

MONROVIA — Ambasada. Ambasador Ivo Klemenčić, sa sedištem u Akri, Gana.

LUKSEMBURG

LUKSEMBURG — Poslanstvo. Poslanik Stane Pavlič, od 11. juna 1963, sa sedištem u Brislu, Belgija.

LUKSEMBURG — Počasni konzulat. Počasni konzul Paul Beghin, od 27. januara 1960.

MAĐARSKA

BUDIMPEŠTA — Ambasada. Ambasador Dušan Čalić, od 2. septembra 1963.

MALI

BAMAKO — Ambasada. Ambasador Dragomir Petrović, od 26. decembra 1963.

MAROKO

RABAT — Ambasada. Ambasador Slavoljub Petrović, od 8. novembra 1961.

MEKSIKO

MEKSIKO SITI — Ambasada. Ambasador Gustav Vlahov, od 22. decembra 1961.

MONGOLIJA

ULAN BATOR — Ambasada. Otpravnik poslova Stane Kolman, od 17. maja 1963.

NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA

BERLIN — Poslanstvo. Poslanik Đuro Jović, od 13. oktobra 1961.

NEPAL

KATHMANDU — Poslanstvo. Poslanik Radivoj Uvalić, od 11. januara 1963, sa sedištem u Nju Delhiju, Indija.

NIGERIJA

LAGOS — Ambasada. Otpravnik poslova a. i. Ante Topali, od 24. novembra 1961.

NORVEŠKA

OSLO — Ambasada. Ambasador Stana Tomašević, od 10. oktobra 1963.

NOVI ZELAND

VELINGTON — Generalni konzulat. Generalni konzul Aleksa Đomparin, od 2. oktobra 1961.

PAKISTAN

KARAČI — Ambasada. Ambasador Nikola Miličević, od 18. novembra 1961.

PANAMA

PANAMA — Poslanstvo. Poslanik Gustav Vlahov, 28. avgusta 1963, sa sedištem u Meksiko Sijuu, Meksiko.

PARAGVAJ

ASUNSION — Poslanstvo. Poslanik Pavle Boje, sa sedištem u Buenos Airesu, Argentina.

PERU

LIMA — Počasni konzulat. Počasni konzul Ivan Martinić, od 23. januara 1961.

POLJSKA

VARŠAVA — Ambasada. Ambasador Ljubo Babić, od 21. avgusta 1963.

RUMUNIJA

BUKUREŠT — Ambasada. Ambasador Arso Milatović, od 2. marta 1960.

SAN MARINO

SAN MARINO — Generalni konzulat. Generalni konzul Ivan Krautsak, od 28. jula 1962, sa sedištem u Rimu, Italija.

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA

MOSKVA — Ambasada. Ambasador Cvijetin Mijatović, od 3. oktobra 1961.

SAVEZNA REPUBLIKA NEMAČKA

Diplomatski odnosi prekinuti od 19. oktobra 1957. Interese SFRJ zastupa Švedska.

HAMBURG — Generalni konzulat. Generalni konzul Slavko Janković, od 11. januara 1962.

MINHEN — Generalni konzulat. Generalni konzul Slobodan Krstić, od 25. januara 1961.

SENEGAL

DAKAR — Ambasada. Ambasador Dušan Ristić, od 17. maja 1963.

SIRIJSKA ARAPSKA REPUBLIKA

DAMASK — Ambasada. Otpravnik poslova a. i. Velimir Mijović, od 8. novembra 1961.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

VAŠINGTON — Ambasada. Ambasador Veljko Mićunović, od 3. novembra 1962.

NJUJORK — Generalni konzulat. Generalni konzul Miroslav Kreačić, od 9. maja 1963.

ČIKAGO — Generalni konzulat. Generalni konzul Nikola Krajinović, od 12. juna 1963.

SAN FRANCISKO — Generalni konzulat. Generalni konzul Milivoj Čatipović, od 23. aprila 1962.

PITTSBURG — Generalni konzulat. Generalni konzul Petar Šegvić, od 28. februara 1962.

SOMALIJA

MOGADIŠO — Ambasada.

SUDAN

KARTUM — Ambasada. Ambasador Iso Njegovan, od 4. oktobra 1962.

ŠVAJCARSKA

BERN — Ambasada. Ambasador Mara Radić, od 4. oktobra 1963.

ŽENEVA — Generalni konzulat. Generalni konzul Danica Kabiljo, od 16. jula 1961.

CIRIH — Generalni konzulat. Generalni konzul Stanko Milanović, od 16. jula 1961.

ŠVEDSKA

STOKHOLM — Ambasada. Ambasador Dušan Popović, od 5. novembra 1962.

TAJLAND

BANGKOK — Poslanstvo. Poslanik Mirko Milutinović, od 14. juna 1962, sa sedištem u Rangunu, Burma.

TANGANJIKA

DAR ES SALAM — Ambasada. Ambasador Sava Obradović, od 29. decembra 1962.

TOGO

LOME — Ambasada.

TUNIS

TUNIS — Ambasada. Ambasador Niko Šilih.

TURSKA

ANKARA — Ambasada. Ambasador Dragoje Đurić, od 28. marta 1961.

ISTAMBUL — Generalni konzulat. Generalni konzul Ivo Robić, od 16. maja 1963.

UGANDA

KAMPALI — Ambasada. Otpravnik poslova Ljubo Reljić, od 8. oktobra 1963.

UJEDINJENA ARAPSKA REPUBLIKA

KAIRO — Ambasada. Ambasador Salko Fejić, od 7. oktobra 1963.

URUGVAJ

MONTEVIDEO — Poslanstvo. Poslanik Marko Milić, od 9. maja 1962.

VELIKA BRITANIJA

LONDON — Ambasada. Ambasador Srđa Prica, od 3. novembra 1960.

VENECUELA

KARAKAS — Ambasada. Ambasador Luka Belamarić, od 8. novembra 1962.

VIJETNAM

HANOJ — Ambasada. Otpravnik poslova a. i. Mladen Šoić, sa sedištem u Pekingu, Kina.

ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA

NUJORK — Stalna misija SFRJ pri OUN. Šef Misije Danilo Lekić, od 21. oktobra 1963.

ŽENEVA — Stalna delegacija SFRJ pri Evropskom uredu OUN. Stalni delegat Stanislav Kopčok, od 9. aprila 1962.

ORGANIZACIJA ZA

EVROPSKU EKONOMSKU SARADNJU

PARIZ — Stalna delegacija SFRJ pri OEEs (OECD). Šef delegacije Petar Miljević, od 6. jula 1962.

SAVEZNIČKI

KONTROLNI SAVET U NEMAČKOJ

BERLIN — Vojna misija SFRJ. V. d. šefa Misije Nastadin Radović.

INOSTRANA

PREDSTAVNIŠTVA U JUGOSLAVIJI²

U Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji 51 država ima svoje ambasade, a 4 države poslanstva — sa sedištem u Beogradu. Ambasade 14 država i poslanstva 12 država sa kojima Jugoslavija održava diplomatske veze imaju svoja sedišta u drugim državama. Pored toga, u Beogradu postoji Biro za tehničku pomoć i Informacioni centar Organizacije ujedinjenih nacija. U Jugoslaviji ima i 15 karijernih i 5 počasnih stranih konzulata.

ALBANIJA (REPUBLIQUE POPULAIRE D'ALBANIE)

Poslanstvo. Otpravnik poslova a. i. Tahmaz Bečari (Tahmaz Beqari), od 15. januara 1960.

ALŽIR (REPUBLIQUE ALGERIENNE DEMOCRATIQUE ET POPULAIRE)

Ambasada. Ambasador Reda Malek (Reda Malek), od 5. juna 1963.

ARGENTINA (ARGENTINE)

Ambasada. Ambasador Ernesto Rogue Piao (Ernesto Rogue Piaggio), od 9. marta 1963.

AUSTRALIJA (AUSTRALIE)

Interese zastupa Velika Britanija.

AUSTRIJA (AUTRICHE)

Ambasada. Ambasador Karl Hartl (Karl Hartl), od 6. decembra 1963. ZAGREB. Generalni konzulat. Generalni konzul dr Johan Dengler (dr. Johann Dengler), od 2. novembra 1960.

LJUBLJANA. Generalni konzulat. Generalni konzul Karl Nevole (Karl Newole), od 2. novembra 1960.

AVGANISTAN (AFGHANISTAN)

Ambasada. Ambasador general Mohamed Arif (général Mohamed Arif), od 1. juna 1960.

BELGIJA (BELGIQUE)

Ambasada. Ambasador Ogist Lonua (Auguste Lonnoy), od 9. marta 1963.

LJUBLJANA. Počasni konzulat. Počasni konzul Milan Dular, od 18. jula 1962.

BOLIVIJA (BOLIVIE)

Ambasada. Ambasador Armando Prudencio Prudencio (Armando Prudencio Prudencio), od 13. juna 1963.

SPLIT. Počasni generalni konzulat. Počasni generalni konzul Mate Sasunić, od 17. septembra 1951.

ZAGREB. Počasni konzulat. Počasni konzul Ljubenko Sasunić, od 7. januara 1955.

BRAZIL (BRESIL)

Ambasada. Ambasador Moacis Ribeiro Brigs (Moacys Ribeiro Briggs), dat agremen. Otpravnik poslova a. i. L. de Almeida Nogueira Porto (L. de Almeida Nogueira Porto).

BUGARSKA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE BULGARIE)

Ambasada. Ambasador Grudi Atanasov (Grudi Atanasov), od 9. avgusta 1959.

BURMA (BIRMANIE)

Ambasada. Ambasador Tiri Pianči U Sain Bo (Thiri Pyanchi U Sain Bo), od 13. maja 1960.

CEJLON (CEYLON)

Ambasada. Ambasador Sam P. C. Fernando (Sam P. C. Fernando), dat agremen. Otpravnik poslova a. i. Simplisius Cruz (Simplicius Cruse), sa sedištem u Kairu, UAR.

ČEHOSLOVAČKA (REPUBLIQUE SOCIALISTE TCHECOSLOVAQUE)

Ambasada. Ambasador Antonin Krouzil (Antonin Krouzil), od 9. jula 1962.

ZAGREB. Generalni konzulat. Generalni konzul Jozef Pavliček (Jozef Pavliček), od 26. avgusta 1963.

ČILE (CHILI)

Ambasada. Ambasador Miguel Serano Fernandez (Miguel Serano Fernandez), od 13. avgusta 1962.

DAHOMAJ (DAHOMÉY)

Ambasada.

DANSKA (DANEMARK)

Ambasada. Ambasador M. G. I. Melhior (M. G. I. Melchior), od 12. septembra 1960.

ZAGREB. Počasni konzulat. Počasni konzul Rene Ruzinski (René Ruzinski), od 26 aprila 1961.

EKVADOR (EQUATEUR)

Poslanstvo.

ETIOPIJA (ETHIOPIE)

Ambasada. Ambasador Petros Sahlu (Petros Sahlou), od 24. avgusta 1961.

FINSKA (FINLANDE)

Ambasada. Ambasador Erden Olavi Raustila (Erden Olavi Raustila), od 2. juna 1961.

FRANCUSKA (FRANCE)

Ambasada. Ambasador Žan Binoš (Jean Binoche), od 13. avgusta 1962.

ZAGREB. Generalni konzulat. Generalni konzul Žozef Bonavita (Joseph Bonavita), od 18 maja 1959.

SKOPJE. Konzulat. Konzul Rolan Rondel (Roland Rondel), od 30. januara 1964.

GANA (GHANA)

Ambasada. Ambasador Kobina Kessie (Cobina Kessie), dat agremen. Otpravnik poslova Bendamin Kvesi Atumbu Osam (Benjamin Kwezi Atumbu Osam).

GRČKA (GRECE)

Ambasada. Ambasador Demetr Nikolareisis (Demètre Nikolareisis), od 10. februara 1960.

SKOPJE. Generalni konzulat. Konzul, žeran Generalnog konzulata Vasilios Elefteriadis (Vasilios Eleptheriadis), od 3. oktobra 1960.

GVINEJA (GUINEE)

Ambasada. Ambasador Sike Kamara (Sikhe Kamara), od 27. aprila 1962.

HOLANDIJA (PAYS-BAS)

Ambasada. Ambasador baron S. G. M. van Vurst tot Vurst (baron S. G. M. van Voorst tot Voorst), od 2. jula 1959.

HONDURAS (HONDURAS)

Poslanstvo.

INDIJA (INDE)

Ambasada. Ambasador Rangia Subra Mani (Rangiah Subra Mani), dat agreman.

INDONEZIJA (INDONESIE)

Ambasada. Ambasador dr R. A. Asmaun (dr R. A. Asmaoen), od 26. decembra 1959.

IRAK (IRAK)

Ambasada. Otpravnik poslova Sami Al Sakar (Sami Al Sakkar), od 29. januara 1964.

IRAN (IRAN)

Ambasada. Ambasador Ahmad Egbal (Ahmad Eghbal), od 8. januara 1963.

ISLAND (ISLANDE)

Poslanstvo. Poslanik Petur Torsteinson (Petur Thorsteinson), od 17. oktobra 1961, sa sedištem u Parizu, Francuska.

ITALIJA (ITALIE)

Ambasada. Ambasador Alberto Berio (Alberto Berio), od 5. marta 1960.

ZAGREB. Generalni konzulat. Generalni konzul Antonijo Restivo (Antonio Restivo), od 30. januara 1963.

KOPAR. Generalni konzulat. Generalni konzul Gvido Zekin (Guido Zecchin), od 18. avgusta 1957.

IZRAEL (ISRAEL)

Poslanstvo. Poslanik Abraham Kidron (Abraham Kidron), od 19. avgusta 1963.

JAPAN (JAPON)

Ambasada. Ambasador Mičitoši Takahaši (Michitoshi Takahashi), od 16. novembra 1960.

JEMEN (YEMEN)

Poslanstvo.

JORDAN (JORDANIE)

Poslanstvo.

KAMBODŽA (CAMBODGE)

Ambasada. Ambasador Nj. Kralj. Vis. princ Norodom Norindet (S. A. R. le Prince Norodom Norindeth), od 23. marta 1961.

KANADA (CANADA)

Ambasada. Ambasador Gordon Gel Krin (Gordon Gale Crean), od 4. oktobra 1961.

KENIJA (KENYA)

Ambasada.

KINA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE CHINE)

Ambasada. Otpravnik poslova a. i. Šu Min (Chou Min).

KIPAR (CHYPRE)

Ambasada. Ambasador Nikos Kranidiotis (Nicos Kranidiotis), od 13. aprila 1963, sa sedištem u Atini, Grčka.

KONGO (CONGO-LEOPOLDVILLE)

Ambasada. Otpravnik poslova Žan Batist Alves (Jean Baptiste Alvès), od 30. oktobra 1963.

KOSTARIKA (COSTA RICA)

Poslanstvo. Otpravnik poslova a. i. Uberto Korvi (Huberto Corvi).

KUBA (CUBA)

Ambasada. Ambasador Hose Luis Peres Hernandez (José Luis Perez Hernandez), od 29. avgusta 1961.

KUVAJT (KUWAIT)

Poslanstvo.

LAOS (LAOS)

Ambasada.

LIBAN (LIBAN)

Ambasada. Ambasador Mohamed Fatalah (Mohamed Fathallah), od 29. jula 1963.

LIBERIJA (LIBERIA)

Ambasada. Ambasador Rolan H. Kuper (Roland H. Cooper), od 29. novembra 1960, sa sedištem u Rimu, Italija.

LIBIJA (LIBYE)

Ambasada. Ambasador Sulejman El Jerbi (Suleiman El Jerbi), sa sedištem u Rimu, Italija.

LUKSEMBURG (LUXEMBOURG)

Poslanstvo.

MAĐARSKA (REPUBLIQUE POPULAIRE HONGROISE)

Ambasada. Ambasador Đerd Zagor (György Zagor), od 24. maja 1963.

MALI (MALI)

Ambasada. Ambasador Alidu Ture (Alidou Toure), od 16. juna 1962.

MAROKO (MAROC)

Ambasada. Ambasador Kasem Ziri (Kacem Zhiri), od 14. jula 1962.

MEKSIKO (MEXIQUE)

Ambasada. Ambasador Delfin Sančes Hwares (Delfin Sanchez Juarez), od 4. oktobra 1961.

MONGOLIJA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE MONGOLIE)

Ambasada. Ambasador Sonomin Luvsan (Sonomin Luvsan), od 10. juna 1960, sa sedištem u Moskvi, SSSR.

 NEMAČKA DEMOKRATSKA REPUBLIKA
(REPUBLIQUE DEMOCRATIQUE ALLEMANDE)

Poslanstvo. Poslanik Eleonora Štajmer (Eleonore Staimer), od 11. februara 1958.

NEPAL (NEPAL)

Poslanstvo. Poslanik Suberna Sumser Džang Bahadur Rana (Suberna Shumsher Jung Bahadur Rana), od 24. avgusta 1961, sa sedištem u Rimu, Italija.

NIGERIJA (NIGERIA)

Ambasada.

NORVEŠKA (NORVEGE)

Ambasada. Ambasador Hans Olav (Hans Olav), od 11. oktobra 1963.

ZAGREB. Počasni konzulat. Počasni konzul Rene Ruzinski (René Ruzinski), od 25. aprila 1952.

PAKISTAN (PAKISTAN)

Ambasada. Ambasador general-major N. M. Ser Ali Kan (major-général N. M. Sher Ali Khan), od 29. januara 1964.

PANAMA (PANAMA)

Poslanstvo.

PARAGVAJ (PARAGUAY)

Poslanstvo.

POLJSKA (REPUBLIQUE POPULAIRE DE POLOGNE)

Ambasada. Ambasador Aleksander Malecki (Aleksander Malecki), od 8. oktobra 1959.

RUMUNIJA (REPUBLIQUE POPULAIRE ROUMAINE)

Ambasada. Ambasador Aurel Malnašan (Aurel Málnášan), od 5. aprila 1963.

SAVEZ SOVJETSKIH SOCIJALISTIČKIH REPUBLIKA (UNION DES REPUBLIQUE SOVIETIQUES SOCIALISTES)

Ambasada. Ambasador Aleksander M. Puzanov (Aleksander M. Puzanov), od 12. septembra 1962.

SAVEZNA REPUBLIKA NEMAČKA (REPUBLIQUE FEDERALE D'ALLEMANDE)

Diplomatski odnosi prekinuti od 19. septembra 1957. Interese Savezne Republike Nemačke zastupa Francuska.

ZAGREB. Konzulat. Konzul Vilhelm fon Klevic (Wilhelm fon Klewitz), od 13. februara 1962.

SENEGAL (SENEGAL)

Ambasada. Ambasador Amadu Lui Gi (Amadou Louis Gueye), od 15. juna 1962.

SIRIJSKA ARAPSKA REPUBLIKA (REPUBLIQUE ARABE SYRIENNE)

Ambasada. Otpravnik poslova Jabr Al Atras (Jabr Al Atrash), od 28. avgusta 1963.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE (ETATS-UNIS D'AMERIQUE)

Ambasada. Ambasador Bark Elbrik (Burke Elbrick), dat agreman. Otpravnik poslova a. i. Erik Kočer (Eric Kocher).

ZAGREB. Generalni konzulat. Generalni konzul Džozef Godson (Joseph Godson), od 2. februara 1962.

SARAJEVO. Konzulat. Konzul Robert G. Šaklton (Robert G. Shackleton), od 5. decembra 1962.

SOMALIJA (SOMALIE)

Ambasada.

SUDAN (SOUDAN)

Ambasada. Ambasador Jusif Mustafa El Tinaj (Yousif Moustafa El Tinay), od 4. oktobra 1961.

ŠVAJCARSKA (SUISSE)

Ambasada. Ambasador Gvido Lepori (Guido Lepori), dat agreman. Otpravnik poslova a. i. Maks Kasanova (Max Cassanova)

ŠVEDSKA (SUEDE)

Ambasada. Ambasador Sven Baklund (Sven Backlund), od 9. juna 1961.

TAJLAND (THAILANDE)

Poslanstvo. Otpravnik poslova a. i. V. Sumruatruamfol (V. Sumru-atruamphol)

TANGANJKA (TANGANYIKA)

Ambasada.

TOGO (TOGO)

Ambasada.

TUNIS (TUNISIE)

Ambasada. Ambasador Abdelmelek Bergaui (Abdelmelek Bergaoui), od 1. februara 1960.

TURSKA (TURQUIE)

Ambasada. Ambasador Orhan Eralp (Orhan Eralp), od 27. novembra 1959.

SKOPJE. Generalni konzulat. Konzul, žeran Generalnog konzulata Suphi Asim Tanger (Suphi Asim Tangör), od 25. februara 1958.

UGANDA (OUGANDA)

Ambasada.

UJEDINJENA ARAPSKA REPUBLIKA (REPUBLIQUE ARABE UNIE)

Ambasada. Ambasador Mohamed Hamdi Abuzeid (Mohamed Hamdy Abouzeid), od 15. juna 1962.

URUGVAJ (URUGUAY)

Poslanstvo. Otpravnik poslova a. i. Rolando Kuneo (Rolando Cuneo).

VELIKA BRITANIJA (GRANDE BRETAGNE)

Ambasada. Ambasador ser Majkl Džastin Kresvel (sir Michael Justin Creswell), od 29. juna 1960.

ZAGREB. Generalni konzulat. Generalni konzul Džon Bazil Tomas Džad (John Basil Thomas Judd), od 9. novembra 1961.

SPLIT. Konzulat. Konzul Majkl Alan Smit (Michael Alan Smith), od 5. januara 1963.

VENEZUELA (VENEZUELA)

Ambasada. Ambasador Simon Alberto Konsalvi (Simon Alberto Consalvi), od 4. oktobra 1961.

VIJETNAM (REPUBLIQUE DEMOCRATIQUE DU VIET-NAM)

Ambasada. Otpravnik poslova a. i. Gujen Trong Tuat (Nguyen Trong Thuat).

ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NACIJA (ORGANISATION DES NATIONS-UNIES)

Biro za tehničku pomoć i Specijalni fond (Bureau de l'Assistance Technique et fonds spécial). Predstavnik Sudir Sen (Sudhir Shen).

Informacioni centar (Centre d'Information). Direktor Antonijo Ramos-Oliveira (Antonio Ramos-Oliveira).

IZVOR: Dokumentacija Državnog sekretarijata za inostrane poslove.

M. R.

S A D R Ž A J

OPŠTA POLITIKA

Društveni plan Jugoslavije za 1964. i mere za njegovo izvršenje	1—6	(1—6)
---	-----	-------

PRIVREDA

Proširenje površina društvenih poljoprivrednih gazdinstava	7—13	(1—7)
Govedarstvo	14—19	(8—13)
Industrija piva	20—22	(14—16)

SPOLJNA POLITIKA

Učešće Jugoslavije na XVIII zasedanju Generalne skupštine UN	23—32	(1—10)
Govor predsednika Tita na XVIII zasedanju Generalne skupštine UN	33—35	(11—13)
SFR Jugoslavija i Rumunska Narodna Republika	36—40	(14—20)
Međunarodni ugovori zaključeni u drugoj polovini 1963.	41—44	(21—24)
Diplomatsko-konzularna predstavništva	45—50	(25—30)

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 8.000 dinara/Redakcija: Terazije 41/I/tel. 33-610.
Administracija: Terazije 41/I, Beograd, tel. 33-611, pošt. fah 677.
Žiro račun br. 101-14-637-195, Beograd, uz naznaku »Za Jug. pregled«.

Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

